

# Læsebog i Modersmaalet

Den mindre Udgave. 3. Bind

Hartvig Lassen og B. Pauss

1886

# INDHOLD

|              |   |
|--------------|---|
| Forord ..... | 6 |
| Forord. .... | 6 |

## 1STE AFDELING. I. FABLER.

|                                             |    |
|---------------------------------------------|----|
| 1. Ræven og rognebærene .....               | 7  |
| 2. Ræven og gjeden.....                     | 7  |
| 3. Den forfængelige kraake. ....            | 7  |
| 4. Hanen og ædelstenen. ....                | 8  |
| 5. De to poser. ....                        | 8  |
| 6. Manden og satyren. ....                  | 8  |
| 7. Løven og musen.....                      | 9  |
| 8. De to spurve. ....                       | 9  |
| 9. Maven og lemmerne. ....                  | 10 |
| 10. Mercurius og vedhuggeren.....           | 10 |
| 11. Skjæren og skogduen.....                | 11 |
| 12. Ørnen og kraaken. ....                  | 11 |
| 13. Froskerne, som forlangte en konge. .... | 12 |

## II. EVENTYR.

|                                                                      |    |
|----------------------------------------------------------------------|----|
| 14. Væderen og grisen, som skulde tilskogs og bo for sig selv. ....  | 13 |
| 15. Om gutten, som gik til nordenvinden og krævede melet igjen. .... | 16 |
| 16. En frierhistorie. ....                                           | 18 |
| 17. Manden, som skulde stille hjemme.....                            | 18 |
| 18. Vel gjort og ilde lønnet. ....                                   | 20 |
| 19. Han far sjøl i stua. ....                                        | 22 |
| 20. Bamse brakar. ....                                               | 23 |
| 21. Bjørnens og rævens veddemaal. ....                               | 25 |
| 22. Ager i sameie.....                                               | 26 |
| 23. Smaagutterne, som traf trolde paa Hedalssskogen. ....            | 27 |
| 24. Per og Paal og Esben Askelad. ....                               | 28 |
| 25. Dødens visse bud. ....                                           | 32 |
| 26. Pigen med svovelstikkerne. ....                                  | 33 |
| 27. Gullivers reise til Lilleput. I. Ankomsten.....                  | 35 |
| 28. Historien om en moder.....                                       | 43 |

### III. SAGN OG LEGENDER.

|                                         |    |
|-----------------------------------------|----|
| 29. Jutulen paa Hestmandø. ....         | 48 |
| 30. Vaagekallen. ....                   | 49 |
| 31. Dyre Vaa og trolDET ved Totak. .... | 49 |
| 32. St. Olav og trolDene. ....          | 50 |
| 33. Rypen i Justedalen. ....            | 51 |
| 34. Hedals kirke i Valders. ....        | 52 |
| 35. Ridderspranget. ....                | 53 |
| 36. Presten i Hallingdal. ....          | 54 |

### IV. FORTÆLLINGER OG SKILDRINGER.

|                                                  |    |
|--------------------------------------------------|----|
| 37. Hestekosømmet. ....                          | 55 |
| 38. Udholdenhed. ....                            | 56 |
| 39. Den uegennyttige veiviser. ....              | 56 |
| 40. Ikke raadvild. ....                          | 57 |
| 41. Ridderen og pilegrimmen. ....                | 58 |
| 42. De syv børn. ....                            | 58 |
| 43. Karl den tolyttes drabant. ....              | 59 |
| 44. En ful fant. ....                            | 60 |
| 45. Fristelsen. ....                             | 61 |
| 46. Sundhedens værd. ....                        | 62 |
| 47. Den velfortjente straf. ....                 | 62 |
| 48. Spurven. ....                                | 62 |
| 49. Et træk af Luthers liv. ....                 | 63 |
| 50. Gamle bekjendte. ....                        | 64 |
| 51. Et mandigt løfte. ....                       | 64 |
| 52. Den besynderlige tak. ....                   | 65 |
| I. Ketils plan. ....                             | 65 |
| 54. Tone. ....                                   | 74 |
| 55. Tordenskjold. ....                           | 77 |
| 56. Velt din vei paa Herren. ....                | 78 |
| 57. Luther og bonden. ....                       | 79 |
| 58. Sultanen og ugerne. ....                     | 79 |
| 59. Jeg har lært det af mor. ....                | 80 |
| 60. Den modige kusk. ....                        | 81 |
| 61. Keiseren og den vise. ....                   | 82 |
| 62. En ærlig mand. ....                          | 82 |
| 63. Napoleon og frugthandlersken i Brienne. .... | 83 |

|                                  |     |
|----------------------------------|-----|
| 64. Den tro søsters lys.....     | 84  |
| 65. Standhaftighed. ....         | 85  |
| 66. Vigfus.....                  | 86  |
| 67. Mormors glasøine. ....       | 89  |
| 68. Bjergmandsbruden. ....       | 92  |
| 69. Kasabianka.....              | 94  |
| 70. Fløiten.....                 | 94  |
| I. Spegesilden og aalen. ....    | 95  |
| 72. Søren Nabben.....            | 99  |
| 73. Om hunden. ....              | 101 |
| 74. Filene. ....                 | 104 |
| 75. Kannitverstan.....           | 110 |
| 76. Hesten. ....                 | 112 |
| 77. Heltedød.....                | 114 |
| 78. Det tro tyende. ....         | 115 |
| 79. Den helbredede patient. .... | 116 |
| 80. Bjørnen. ....                | 118 |
| 81. De tamme bjørne.....         | 119 |

#### V. FORTÆLLINGER AF NORGES HISTORIE. \*)

|                                                 |     |
|-------------------------------------------------|-----|
| 82. Harald Haarfagre og Gyda.....               | 124 |
| 83. Haakon Adelstensfostres barndom.....        | 125 |
| 84. Haakon Adelstensfostre og hedningerne. .... | 127 |
| 85. Slaget paa Fitje.....                       | 130 |

#### VI. DIGTE.

|                                      |     |
|--------------------------------------|-----|
| 86. Smaabørnenes julekveldssang..... | 134 |
| 87. Flugten til Amerika. ....        | 136 |
| 88. Schweizeren. ....                | 139 |
| 89. Den halvfylde flaske. ....       | 141 |
| 90. Smeden paa Helgoland. ....       | 144 |
| 91. Min moder. ....                  | 146 |
| 92. Hvad man kan blive. ....         | 147 |
| 93. Barnets første sorg.....         | 147 |
| 94. Kokosnødden.....                 | 149 |
| 95. Faderens undervisning.....       | 151 |
| 96. Isfarten. ....                   | 152 |
| 97. Min norske vinter. ....          | 154 |
| 98. Fædrelandssang.....              | 155 |

|                                  |     |
|----------------------------------|-----|
| 99. Den norske fisker.....       | 157 |
| 100. Dyre Vaa.....               | 158 |
| 101. Raad for uraad. ....        | 160 |
| I. ....                          | 164 |
| 103. En vise om Hellig-Olav..... | 168 |
| 104. Sang for Sverige.....       | 171 |
| 105. Mit fødeland. ....          | 171 |
| 106. Gamle Norge. ....           | 173 |
| 107. Birkebeinssang. ....        | 175 |
| 108. Moderkjærlighed.....        | 176 |
| 109. Fædrelandet.....            | 176 |

**Forord**

II

Det Steenske bogtrykkeri.

**Forord.**

III

Læsebog i modersmaalet, den mindre udgave, tredje bind, er bestemt til læsning i fjerde skoleaar, altsaa i femte klasse. Læsebogens «mindre udgave» er beregnet paa de skoler, der har et mindre antal læsetimer. Forat ikke disse skal være nødte til at købe en større og altsaa dyrere bog, end de har brug for, har vi her samlet de læsestykker og digte, der forekommer os mest uundværlige.

Med hensyn til orthografien har vi fulgt «Retskrivningsregler af J. Aars.» Syvende udgave.

Kristiania, marts 1886.

Udgiverne.

## 1STE AFDELING. I. FABLER.

## 1. Ræven og rognebærene.

1

En ræv fik engang øie paa en rogn, som hang fuld af modne bær. Sulten var den, og deilige saa bærene ud, og den gjorde mangt et hop og spring efter den lækre kost. Men hvor meget den hoppede, saa var den lige nær; den naaede ikke op til bærene. Da gik den sin vei, idet den mumlede: «Aa pyt; det er ikke noget at hoppe efter. Høit hænger de, og sure er de!»

## 2. Ræven og gjeden.

1

En ræv var falden i en brønd og havde længe tænkt frem og tilbage paa, hvorledes den skulde komme op igjen, da der endelig kom en gjed derhen. Da den havde lyst til at drikke, spurgte den Mikkell, om vandet var godt, og om der var fuldt op af det. Ræven var for slu til at fortælle den, hvor den var ilde stedt, og svarede: «Kom ned, min ven! vandet er saa godt, at jeg ikke kan holde op at drikke, og her er fuldt op af det!» Paa denne forsikring sprang gjeden uden videre snak ned; men ræven var ikke sen til at springe op ved hjælp af sin vens horn. «Hvis du havde havt saa megen hjerne, som du har skjeg, vilde du seet dig for, før du sprang,» sagde den.

Æsop.

## 3. Den forføngelige kraake.

1

En forføngelig og indbildsk kraake opsamlede de fjær, som nogle paafugle havde fældet, og stak dem ind mellem sine egne. Nu foragtede den sine gamle kamerater og slog sig sammen med en flok paafugle. Disse opdagede snart,

2

hvem det var, som vilde snige sig ind blandt dem. De ribbede den øieblikkelig for de brogede fjær, anfaldt den med sine neb og sendte den hjem igjen. Den ulykkelige kraake begav sig inderlig bedrøvet til sine forrige venner og vilde igjen gaa i flok med dem, som om intet var hændt. Men da de huskede, hvor hovmodig den havde teet sig, jog de den bort med spot og spe, og en af dem, som den nys havde foragtet, sagde den sandheden i følgende ord: «Havde du ikke pralet med fremmede fjær, saa vilde du ikke have faaet tugtelse af dine overmænd og dine ligemænds foragt paa kjøbet.»

Æsop.

---

Æsop skal have levet i Grækenland i det 6te aarhundrede før Kristus. Under hans navn er mange gamle fabler komne til os, digtede eller gjenfortalte af ham.

#### 4. Hanen og ædelstenen.

2

En hane gik og skrabede i en bondegaard for at søge føde til sine høns. Da traf den paa en ædelsten, som ved en eller anden hændelse var kommen did. «Se,» sagde den, «du er en prægtig tingest for dem, som sætter pris paa dig; men jeg tager heller et bygkorn end alverdens perler.»

Æsop.

#### 5. De to poser.

2

Ethvert menneske bærer to poser, den ene foran, den anden bagpaa, og begge er de fulde af feil. Men den ene foran er fuld af næstens feil, den anden bagpaa af hans egne. Deraf kommer det, at menneskene er blinde for sine egne feil, men aldrig taber næstens afsyne.

Æsop.

#### 6. Manden og satyren.

2

En mand og en satyr, som var komne i bekjendtskab, sad engang sammen tilbords. Da det var en kold vinterdag, holdt manden sine fingre op til munden og blæste paa dem. «Hvad skal det betyde, min ven?» spurgte satyren. «Mine hænder er saa kolde,» sagde manden; «jeg gjør det for at varme dem.» Lidt efter blev der sat en varm ret for dem, og manden løftede skaalen op til sin mund og

blæste ogsaa paa maden. «Og hvad skal nu det betyde?» sagde satyren. «Aa,» svarede manden, «min suppe er saa hed; jeg gjør det for at kjøle den.» — «Jasaa,» sagde satyren, «nei, vi kan nok ikke være venner længer; thi jeg vil ikke have noget at gjøre med en, som blæser varmt og koldt med samme mund.»

Æsop.

---

satyr — et slags skogtroll (hos de gamle grækere og romere.)

## 7. Løven og musen.

3

En løve laa engang og sov i sin hule. Da løb en mus, som ikke anede, hvor den gik, over det mægtige dyrs snude og vækkede det. Løven slog sin lab i den lille, forskrækkede stakkar og var i begreb med i et nu at gjøre det af med den, da musen i en ynkelig tone bønfuldt den om naade. «Jeg har jo,» sagde musen, «ganske mod mit vidende fornærmet dig; du bør da ikke vanære din hæderlige klo ved et saa ubetydeligt bytte!» Løven smilede ved den lille fanges angst og var saa ædelmodig at lade den gaa. Nu hændte det kort tid derefter, at løven, da den vandrede i skogen efter bytte, faldt i jægerens garn. Den laa der uden haab om at slippe ud og udstødte brøl, som gjenlød gennem hele skogen. Musen gjenkjendte dens røst og tænkte paa, at løven havde sparet dens liv. Derfor skyndte den sig hen til stedet og gav sig til at gnage paa knuden i det reb, som bandt løven. Inden kort tid havde den sat det ædle dyr i frihed og saaledes overbevist løven om, at en god gjerning aldrig er spildt, og at ingen skabning staar saa dybt, at den jo formaar at gjengjælde en velgjerning.

Æsop.

## 8. De to spurve.

3

I et tørt uaar led to spurve meget af hungersnød. «Flyv endnu engang omkring, broder!» sagde den svageste af dem, «og se dig om, — maaske du dog ensteds kan opdage et eller andet fødemiddel. Jeg fløi gjerne med; men jeg kan ikke mere. Finder du da nogen spise, saa bring noget med til mig, men snart, snart, om du ikke skal finde mig død af hunger.» — Den sterkere lovede det og fløi ud; lykken var den ogsaa gunstig. Den saa et kirsebærtræ, fuldt af modne frugter. «O!» — raabte den — «hjulpne er vi nu, baade min ven og jeg!» Den fløi til, fandt bærene fortræffelige og gjorde sig tilgode, saalænge den orkede. En

time hengik; solen dalede; nu først vilde den, behængt med kirsebær, flyve tilbage til sin ven. Men den føler sig endnu saa mat, ser endnu et bær, som lokker den, og flagrer fra gren til gren, indtil mørket overfalder den, og den sovner ind. Først om morgenen vaagner den igjen og iler til sin forladte ven. Den finder vennen — liggende paa ryggen og død.

## 9. Maven og lemmerne.

I fordums dage var menneskets lemmer ikke saa gode venner som nu; men ethvert lem vilde have sin egen vilje og sit eget lune. En dag begyndte saaledes de øvrige lemmer at dadle maven. De sagde, at den førte et ørkesløst og overdaadigt liv, medens de uafledelig maatte arbejde for dens underholdning og sørge for dens behov og fornøielser. De indgik derfor en sammensvergelse og blev enige om, at de for fremtiden ikke længer vilde forsyne maven. Hænderne vilde ikke længer føre maden til munden, . munden vilde ikke modtage føden, og tænderne vilde ikke tygge den. Men de havde ikke længe holdt ved paa denne maade, før de alle, det ene efter det andet, begyndte at svinde hen og slappes og den hele krop at hentæres. Nu blev da lemmerne overtjede om, at maven, hvor besværlig og unyttig den end syntes at være, dog ogsaa havde en vigtig bestilling. De skjønnte, at de ligesaa lidt kunde hjælpe sig uden maven som maven uden dem, og at de, hvis de ønskede at holde legemet i god stand, maatte arbejde for hinanden hver paa sin vis til alles fælles vel.

Æsop.

## 10. Mercurius og vedhuggeren.

En vedhugger stod engang og fældede et træ ved bredden af en elv. Da glippede tilfældigvis øksen ud af haanden paa ham og faldt i vandet. Meget bedrøvet herover satte han sig ned og jamrede bitterlig over sit tab. Men Mercurius, hvem elven tilhørte, ynkedes over ham og aabenbarede sig pludselig for ham. Da Mercurius fik vide aarsagen til mandens sorg, dukkede han ned i elven, bragte en guldøks op og spurgte vedhuggeren, om det var hans. Da denne svarede nei, dukkede Mercurius anden gang ned og bragte en sølvøks op. Manden sagde atter, at denne heller ikke var hans. Da dukkede han tredje gang ned og medbragte den øks, som manden havde mistet. «Det er min!» sagde

manden, henrykt over at faa sin egen igjen; og saa godt likte Mercurius hans sanddruhed og ærlighed, at han ogsaa forærede ham de andre to.

Da manden nu kommer til sine stalbrødre og fortæller dem, hvad der er hændt ham, beslutter en af dem at forsøge, om han maaske kunde have samme gode lykke. Han begiver sig derfor hen til det samme sted, begynder at hugge ved og lader med forsæt øksen falde i elven. Derpaa sætter han sig paa bredden og lader, som om han græder heftig. Mercurius aabenbarede sig da ligesom før, og da han fik høre, at han græd over tabet af sin øks, dukkede han endnu engang ned i elven og hentede en guldøks op. Derpaa spurgte Mercurius, om det var den øks, manden havde mistet? «Ja, netop!» sagde denne ivrig og vilde just til at gribe efter skatten; men Mercurius straffede ham for hans frækhed. Ikke gav han ham guldøksen, og heller ikke hjalp han ham til at faa den gamle øks igjen.

Æsop.

---

Merkurius, gudernes sendebud (hos de gamle grækere og romere).

## 11. Skjæren og skogduen.

5

*Efter Sv. Grundtvig*

Skogduen vilde engang lære at bygge rede af skjæren; men saasart den havde seet skjæren lægge de første pinder paalangs og paatvers, sagde den: «Nu kan jeg det,» og den bygger derfor endnu saa daarlig, at dens eg hvert øieblik falder ned og gaar istykker.

Efter Sv. Grundtvig.

## 12. Ørnen og kraaken.

5

En ørn slog ned fra en høi klippe og bortførte et lam. En kraake, som saa denne bedrift og troede, at den kunde gjøre det samme, for ned og slog kloen i en væder for at bære den bort som bytte. Men da dens klør indvikledes i ulden, flaksede den saa sterkt for at komme fri, at hyrden, som nok skjøjte, hvorledes dette hang sammen, sprang til og fangede den. Derpaa stækkede han dens vinger og bar den hjem om aftenen til sine børn. «Hvad er det for en fugl, som du har bragt os, fader?» raabte børnene. «Ja,» sagde han, «hvis I spørger den

selv om det, saa vil den fortælle jer, at den er en ørn; men jeg tror nu, det bare er en kraake.»

Æsop.

### 13. Froskerne, som forlangte en konge.

5

I gamle dage, da froskerne levede i fuld frihed i dammene, blev de kjede af at følge sit eget hoved og samledes derfor og anraabte Jupiter med skraal og skrig om at faa en konge, som kunde[?] holde dem i bedre skik og orden. Jupiter, som kjendte deres forfængelighed, smilede ved deres forlangende og kastede en kubbe ned i vandet. Ved det plask og den bevægelse, den frembragte, satte kubben<sup>6</sup> hele fristaten i skræk og forvirring. Froskerne smuttede under vandet og ned i mudderet og vovede ikke at komme i nærheden af det sted, hvor kubben laa. En frosk, som var kjækkere end de øvrige, dristede sig endelig til at stikke sit hoved op af vandet for i ærbødig afstand at tage den nye konge i øiesyn. Men da de merkede, at kubben laa bomstille, begyndte ogsaa andre at svømme hen til den og rundt om den, indtil de lidt efter lidt blev kjækkere og kjækkere og tilsidst sprang op paa den og behandlede den med største ringeagt. Saadan en tam hersker vilde de ikke have, og de ansøgte nu Jupiter om en anden og kraftigere konge. Saa sendte han dem en stork. Den var aldrig saasnart kommen ned blandt dem, før den begyndte at gribe dem og at sluge dem en for en, saa fort den kunde, og de kunde ikke slippe fra den. Da sendte de Merkurius med et særligt budskab til Jupiter for at bede ham, at han endnu engang vilde have medlidenhed med dem; men Jupiter svarede, at de led kun en velfortjent straf for sin taabelighed, og at de for fremtiden fik skjytte sig selv.

Æsop.

---

Jupiter, den øverste af guderne (hos de gamle grækere og romere)

## II. EVENTYR.

## 14. Væderen og grisen, som skulde tilskogs og bo for sig selv.

6

Der var engang en væder, som stod paa gjødstf og skulde gjøre sig fed; derfor levede han vel og blev baade mæt og stind af alt det, som godt var. Ret som det led, kom budeien og gav ham mere: «Æd du, væder, du skal ikke være længe her, imorgen skal vi slagte dig,» sagde hun.

Det er et gammelt ord, at kjærringraad skal ingen forsmaa, og raad og hjælp gives der for alt, saa nær som for døden; men kanske der skal blive raad for den ogsaa denne gangen, tænkte væderen ved sig selv.

Saa aad han tæ, og da han var god og mæt, stangede han ud døren og strøg sin vei bort i nabogaarden; der gik han til grisehuset til en gris, han var bleven saa vel kjendt med i marken, og siden havde de altid været venner og vel forligte. «Goddag, og tak for sidst,» sagde væderen til grisen. — «Goddag, og selv tak for sidst,» sagde grisen. «Ved du, hvorfor du har det saa godt, og de gjøder og stiller dig saa vel?» sagde væderen. «Nei, nei,» sagde grisen.

«Mange munde tømmer snart en tønde, maa vide; de vil slagte dig og æde dig,» sagde væderen.

«Vil de det?» sagde grisen; «velbekomme, naar de har ædt,» sagde han.

«Vil du som jeg, farer vi bort i skogen, bygger hus og bor for os selv; en sidder altid bedst paa sin egen bænk,» sagde væderen. Ja, det vilde grisen ogsaa. «Der er fagnad i fint følge,» sagde han, og saa lagde de i veien.

Da de havde faret et stykke, mødte de en gaas.

«Goddag, godtfolk, og tak for sidst!» sagde gaasen; «hvor skal det folket hen, som farer saa fort idag?» sagde hun.

«Goddag igjen, og selv tak for sidst,» sagde væderen; «hjemme havde vi det altfor vel, derfor vil vi tilskogs og bo for os selv; i eget hjem er hver mand herre,» sagde han.

«Ja, jeg har det ogsaa vel nok, der jeg er,» sagde gaasen; «kunde jeg ikke faa være med jeg og? Godt lag gjør kortere dag,» sagde hun.

«Med sladder og snadder bygges hverken hus eller hytte,» sagde grisen; «hvad skulde du gjøre da?»

«Med raad og lempe kommer en kryb saa langt som en kjæmpe,» sagde gaasen; «jeg kan nappe mose og dytte i væggefarene, saa huset bli'r tæt og varmt.» — Ja saa skulde hun faa lov at være med, for grisen vilde gjerne have det godt og varmt.

Da de havde gaaet et stykke til — gaasen kunde ikke fare saa fort hun, — saa mødte de en hare, som kom hoppende ud af skogen. «Goddag, godtfolk, og tak for sidst!» sagde haren; «hvor langt skal I labbe idag?» sagde han.

«Goddag igjen, og selv tak for sidst,» sagde væderen; «hjemme havde vi det altfor vel, derfor vil vi tilskogs og bygge hus og være for os selv; naar borte er fristet, er hjemme bedst,» sagde han.

«Nu har jeg jo hus i hver busk, hus i hver busk,» sagde haren; «men jeg har saa ofte sagt om vinteren, at lever jeg til sommeren, saa bygger jeg mig et hus, saa jeg mest kunde have lyst til at være med og tømre op et tilsidst, jeg og,» sagde<sup>8</sup> han.

«Ja, skulde vi komme rigtig i klemme, saa maatte vi vel tage dig med til bikjeskræmme,» sagde grisen; «for du kunde jo ikke hjælpe os at bygge paa huset.»

«Den, som i verden skal være, faar altid noget at gjøre,» sagde haren; «jeg har tænder til at gnage pluggen og labber til at slaa dem i væggen med, saa jeg kan gjøre vel ret for en tømmermand; for god redskab gjør godt arbeide, sagde manden, han flaaede hesten med naveren,» sagde haren. — Ja, saa skulde han faa lov at være med og bygge paa huset, det var ikke at spørge om, det.

Da de kom et stykke længer frem, mødte de en hane.

«Goddag, goddag, godtfolk, og tak for sidst!» sagde hanen; «hvor skal det folket fare hen idag?» sagde han.

«Goddag igjen, og selv tak for sidst,» sagde væderen. «Hjemme havde vi det altfor vel, derfor skal vi tilskogs og bygge hus og være for os selv; for den, som ude skal bage, mister baade kul og kage,» sagde han. «Ja, jeg har det vel nok, der jeg er,» sagde hanen, «men bedre at bygge sit eget bo end sidde paa fremmed pinde og glo; og hjemme er hane rigest,» sagde han. «Kunde jeg komme i saa fint følge, skulde jeg ogsaa have hu til at fare tilskogs og bygge hus.»

«Ja, flakse og gale, det hjælper til at smale; men en kjæft paa et skaft hugger ikke noget laft,» sagde grisen. «Du kan jo ikke hjælpe os at bygge huset,» sagde de.

«Det er ikke godt at stoppe, hvor der hverken er hund eller toppe,» sagde hanen; «jeg er tidlig vaagen og tidlig til at vække.»

«Ja, morgenstund har guld i mund; lad ham faa være med!» sagde grisen; han var altid den strideste storsoveren han. «Søvnen er en stor tyv; han vil altid stjæle halve tiden,» sagde han.

Saa for de tilskogs i flok og følge og byggede huset: grisen huggede tømmer, og væderen kjørte det hjem; haren var tømmermand, gnagede plugger og hamrede i vægger og tag; gaasen nappede mose og dyttede i væggefarene; hanen gol og passede, at de ikke forsov sig om morgenen, og da huset var færdigt<sup>9</sup> og taget nævertækket og torvlagt, saa levede de for sig selv og havde det baade godt og vel. «Det er godt baade i øst og i vest; men endda er hjemme bedst!» sagde væderen.

Men et stykke længer bort i skogen var en graaben-kule, som der boede to graatasser i. Da de fik se, der var kommet op et nyt hus i nabolaget, vilde de vide, hvad det var for folk, de havde faaet til grander; for de tænkte som saa: en god grande er bedre end broder i et fremmed land; og bedre er det at bo i en god grænd end at være vide kjendt. Saa gav den ene sig et erende, gik ind og vilde laane varme paa piben sin. Med det samme han kom ind gjennem døren, klemte væderen til ham, saa han stupte paa hovedet bort i peisen; grisen til at hugge og bide; gaasen til at hvæse og klype; hanen op paa hanebjelken til at gale og smale, og haren blev saa rent forskræmt, at han for baade høit og lavt og trampede og traakkede i alle røer.

Langt om længe kom ulven ud igjen.

«Naa, grændskab gjør kjendskab,» sagde han, som stod igjen udenfor; «du kom vel til lykke og herlighed paa slette marken, siden du blev saa længe? — Men hvorledes gik det med varmen? du har jo hverken røg eller pibe?» sagde han.

«Ja, det var en artig pibevarme og et artig selskab,» sagde han, som havde været inde; «sligt folkefærd har jeg aldrig været ude for før. Men som en søger lag til, saa faar en ære til, og uventet gjest faar uvand traktering,» sagde ulven. «Da jeg kom indenfor døren, drev skomageren til mig med læstesækken, saa jeg røg paa hovedet lige frem i smidjeavlén; der sad to smede; de blæste, og de hvæste med belgen og klypte og slog med gloende tænger og stænger, saa de tog kjødstykkerne ud af skroten paa mig. Skytteren han for og ramlede og

ledte efter bøssen sin; men lykken var det, at han ikke fandt den. Og saa sad der en opunder taget og flaksede og gol: «Hegt krogen i ham, drag ham hid, drag ham hid!» skreg han; «men havde han faaet tag i mig, havde jeg vist aldrig kommet levende ud.»

P. Chr. Asbjørnsen.

---

fagnad, glæde. væggefarene, sammenføiningerne mellem tømmerstokkene.

naveren, boret. smale, smelde. laft, hjørne, hvor stokkene er sammenfældede. toppe, hane.

## 15. Om gutten, som gik til nordenvinden og krævede melet igjen.

9

Der var engang en gammel kone, som havde en søn, og da hun var meget ussel og skrøbelig, saa skulde gutten, sønnen hendes, gaa paa stabburet for hende efter grødmel til middags. Men da han steg ud paa stabburstrappen, saa kom nordenvinden flygende, tog melet fra ham og for gjennem veiret med det. Gutten gik paa stabburet efter mere; men da han steg ud paa trappen, kom nordenvinden flygende igjen og tog melet fra ham, og saaledes gik det ogsaa den tredje gang. Dette blev gutten harm for, og han syntes, at det var urimeligt, at nordenvinden skulde fare saaledes frem, og saa tænkte han, han fik lede ham op og kræve melet tilbage.

Han lagde da afsted; men veien var lang, og han gik, og han gik, og saa kom han endelig til nordenvinden. «Goddag,» sagde gutten, «og tak for sidst.» — «Goddag,» svarede nordenvinden -- han var grov i maalet — «og selv tak for sidst. Hvad vil du?» sagde han. — «Aa,» sagde gutten, «jeg vil nok bede dig, om du vil være saa god at lade mig faa igjen det melet, du tog fra mig paa stabburstrappen; for lidet har vi, og naar du skal fare saaledes og tage det gran, vi har, saa bliver det intet andet end sveltihjel.» — «Jeg har ikke noget mel,» sagde nordenvinden; «men siden du er saa nødig, skal du faa en dug, som skaffer dig alt, hvad du kan ønske, naar du bare siger: Dug, bred dig ud og dæk op med alle slags kostelige retter!»

Det var gutten vel fornøiet med. Men da veien var saa lang, at han ikke kunde naa hjem om dagen, gik han ind til en gjestgiver paa veien, og da de, som var der, skulde til at spise til aftens, lagde han dugen paa et bord, som stod i krogen, og sagde: «Dug, bred dig ud og dæk op med alle slags kostelige retter!» Aldrig før havde han sagt det, saa gjorde dugen det, og alle syntes, det var en herlig ting; men ingen likte det bedre end gjestgiverkonen. Det var ikke stor

byrde med stegning og kogning, med dugning og dækning, med henting og fremsætning paa det bordet, tænkte hun. Da det derfor led ud paa natten, saa alle sov, tog hun guttens dug og lagde en anden isteden, som var akkurat ligedan som den, han havde faaet af nordenvinden, men som ikke kunde dække op med havrelefse engang.

Da gutten vaagnede, tog han dugen sin og gik afsted med, og den dagen kom han hjem til moderen. «Nu,» sagde han, «har jeg været hos nordenvinden; det var en skikkelig mand, for han gav mig denne dugen, og naar jeg bare siger til den: Dug, bred dig ud og dæk op med alle slags kostelige retter! saa faar jeg al den mad, jeg kan ønske mig.» — «Ja, det ved jeg vist,» sagde moderen; «men jeg tror det ikke, førend jeg ser det.» Gutten skyndte sig, satte frem et bord, lagde dugen paa det og sagde: «Dug, bred dig ud og dæk op med alle slags kostelige retter!» men dugen dækkede ikke op med en bid fladbrød engang.

«Det bli'r ikke anden raad, end jeg faar gaa til nordenvinden igjen da,» sagde gutten og lagde afsted. Ud paa eftermiddagen kom han did, hvor nordenvinden boede. «Godkveld,» sagde gutten. «Godkveld,» sagde nordenvinden. «Jeg vil nok have ret for melet, du tog fra mig,» sagde gutten, «for den dugen, jeg fik, duede ikke meget.» — «Jeg har ikke noget mel,» sagde nordenvinden, «men der har du en buk, som gjør gulddukater, bare du siger: Min buk, gjør penge!» Den syntes gutten godt om; men da det var saa langt hjem, at han ikke kunde række did den dag, saa tog han igjen nattekvarter hos gjestgiveren. Før han forlangte noget, prøvede han bukken, for han vilde se, om det ogsaa var sandt, hvad nordenvinden havde sagt, og det var rigtigt nok; men da gjestgiveren saa dette, syntes han, det var en gild buk, og da gutten vel var falden i søvn, saa tog han en anden og satte isteden.

Morgenen efter gik gutten afsted, og da han kom hjem til sin moder, sagde han: «Nordenvinden er en snild mand alligevel; nu gav han mig en buk, som kan gjøre gulddukater, bare jeg siger: Min buk, gjør penge!» — «Det ved jeg vist,» sagde moderen; «det er ikke andet end snak, og jeg tror det ikke, før jeg ser det.» — «Min buk, gjør penge!» sagde gutten; men det blev der ikke noget af. Han gik da igjen til nordenvinden og sagde, at bukken ikke duede noget, og at han vilde have ret for melet. «Ja, nu har jeg ikke noget andet at give dig,» sagde nordenvinden, «end den gamle kjeppen, som staar borte i krogen; men den er slig, at naar du siger: Min kjep, slaa paa! saa slaar den, lige til du siger: Min kjep, stille!» Da veien igjen var lang, saa gik gutten ogsaa ind til gjestgiveren den kveld; men da han kunde skjønne, hvorledes det var gaaet med dugen og bukken, saa lagde han sig straks til at snorke paa bænken og lod, som han sov.

Gjestgiveren, som ogsaa kunde skjønne, at kjeppen duede til noget, ledte op en, som lignede den, og vilde sætte den isteden, da han hørte, at gutten snorkede; men i det samme gjestgiveren skulde tage stokken, raabte gutten: «Min kjep, slaa paa!» og kjeppen til at banke gjestgiveren, saa at han hoppede over baade borde og bænke og raabte og skreg: «Aa nei, aa nei! lad kjeppen være rolig, ellers slaar den mig ihjel; du skal faa igjen baade dugen og bukken.» Da gutten syntes, gjestgiveren havde faaet nok, sagde han: «Min kjep, stille!» tog dugen og puttede i lommen og kjeppen i haanden, bandt en snor om hornene paa bukken og gik hjem med alt. Det var god ret for melet!

P. Chr. Asbjørnsen.

---

røer, kroge. uvand, tarvelig. avlen, ildstedet.

## 16. En frierhistorie.

12

Der var engang en gut, som skulde ud og fri. Blandt andre steder kom han ogsaa til en gaard, hvor folkene var i ren fattigdom og armod; men da frieren kom, vilde de sagtens synes velstaaende, det kan en nok vide. Manden havde faaet et nyt ærme i trøien sin. «Sid ned!» sagde han til frieren — «men her er da saa støvet allesteds!» og saa gik han og gned og viskede paa bænke og borde med det nye trøieærmet sit; den anden arm holdt han paa ryggen. Konen havde faaet en ny sko; med den gik hun og spændte og sparkede paa alting, krakker og stole; «her ligger saa meget i veien, her er saa uryddigt!» sagde hun. Saa raabte de paa datteren, at hun skulde komme og rydde op. Hun havde faaet ny hue; derfor satte hun hovedet ind igjennem døren og nikkede hid og did; «jeg kan da ikke være allesteds jeg heller!» sagde hun. Aa jo, det var velstandsfolk, frieren var kommen til der.

J. Moe.

## 17. Manden, som skulde stille hjemme.

12

Der var engang en mand, som var saa grættet og vild, og aldrig syntes han, at konen gjorde nok i huset. Saa kom han hjem en kveld i slaat-onnen og gren og skjendte, saa det lyste om ham. «Kjære væne, vær ikke saa vond, far,» sagde kjærringen; «imorgen skal vi bytte arbeide: jeg skal gaa ud med slaattekarlene og slaa, saa kan du stille hjemme.» Ja, det syntes manden godt om, og det vilde

han gjerne. Tidlig om morgenen tog kjærringen ljaen paa nakken og gik ud i engen med slaattefolkene og skulde slaa. Manden skulde da til at stelle i huset. Først vilde han til at kjerne smør; men da han havde kjernet en stund, blev han tørst, gik ned i kjeldereren og skulde tappe i øl. Mens han holdt paa at tappe i ølbollen, fik han høre, at grisen var kommen ind i stuen. Han afsted med tappen i haanden, op igjennem kjeldertrappen som allersnarest og skulde passe grisen, at den ikke skulde velte kjernen; men da han fik se, at grisen alt havde slaaet kjernen overende og stod og smattede paa fløden, som randt udover gulvet, blev han saa flyvende sint, at han rent glemte øltønden, og efter grisen, det bedste han kunde. Han naaede den igjen i døren, og der gav han den et dygtigt spark, saa den blev liggende paa flekken. Nu kom han ihu, at han gik med tappen i haanden; men da han kom ned i kjeldereren, var alt ølet rundet ud af tønden.

13

Han gik da paa melkeboden igjen og fandt saameget fløde, at han fik kjernen fuld, og saa gav han sig til at kjerne; for smør vilde han have til middags. Da han havde kjernet en stund, kom han ihu, at hjemkoen stod inde endda og hverken havde faaet vaadt eller tørt, endda det var langt paa dag. Han syntes, det var for langt at gaa til havnen med den, saa tænkte han, at han skulde slippe den op paa taget; det var torvtag paa hytten, og der stod stort, gildt græs. Hytten laa ved en brat bakke, og naar han lagde en planke over paa taget, saa troede han nok, han skulde faa koen derop. Men kjernen turde han ikke slippe heller; for den vesle ungen hans for og kravlede om paa gulvet; han kunde gjerne slaa den overende, tænkte han. Kjernen tog han paa ryggen og gik saa ud; men saa skulde han vande koen først, før han slap den paa taget. Han tog da en bøsse og skulde tage vand i brønden med; men da han bøiede sig ud over kanten, randt fløden ud af kjernen og ned i nakken paa ham og saa ned i brønden. Det led sterkt til middags, og smør havde han endda ikke faaet; saa tænkte han, han skulde koge grød, hængte saa en gryde med vand paa skorstenen. Da han havde gjort det, kom han til at tænke paa, at koen kunde falde ned af taget og brække benene eller nakken paa sig, gik saa op paa taget og skulde binde den. Den ene enden af rebet bandt han om halsen paa koen, slap det ned igjennem piben og bandt rebhælden om laaret sit, for vandet kogte alt i gryden, og han maatte til at stampe grøden. Medens han holdt paa med det, faldt koen udover taget alligevel og drog manden op igjennem piben ved rebet; der sad han fast, og koen den hang udenfor væggen og svævede mellem himmel og jord, og den kunde hverken komme op eller ned. Koen havde ventet i syv lange og syv brede paa, at manden skulde komme og raabe hjem til middags; men det blev ikke noget af. Tilsidst saa syntes hun, det blev for længe, og gik

14

endelig hjem. Da hun fik se, at koen hang saa stygt til, gik hun bort og hug af rebet med ljaen; i det samme faldt manden ned igjennem peispiben, og da kjærringen kom ind, stod han paa hovedet i grødgryden.

P. Chr. Asbjørnsen.

---

rebhelden, bøile i enden af et surringsreb.

## 18. Vel gjort og ilde lønnet.

14

Der var engang en mand, som skulde reise tilskogs efter ved. Saa mødte han en bjørn. «Kom med hesten, ellers slaar jeg ihjel alle sauerne dine til sommeren,» sagde bjørnen.

«Aa, kjære dig da!» sagde manden, «der findes ikke vedpinden hjemme; du faar da lade mig kjøre hjem et læs ved, ellers fryser vi rent ihjel; jeg skal komme igjen med hesten til dig imorgen.» Ja, det skulde han faa lov til, det blev de forligte om; men dersom han ikke kom igjen, skulde han miste alle sauerne sine til sommeren, sagde bjørnen.

Manden fik veden paa og ruslede hjemover; men han var ikke meget glad i det forliget; det kan en nok vide. Saa mødte han en ræv.

«Hvad er det, du er saa sturen for?» spurgte ræven.

«Aa, jeg mødte en bjørn opi her,» sagde manden, «og ham maatte jeg love, han skulde faa hesten min imorgen ved dette leite, for fik han ikke den, sagde han, saa vilde han rive ihjel alle sauerne mine til sommeren.»

«Pyt! ikke værre,» sagde ræven. «Vil du give mig den fedeste bukken din, skal jeg nok fri dig for det, jeg.»

Ja, det lovede han, og det skulde han holde ogsaa, sagde manden.

«Naar du kommer til bjørnen med hesten imorgen,» sagde ræven, «saa skal jeg kaue opi uren her, jeg, og naar saa bjørnen spør, hvad det er, skal du sige, det er Per skytter, som er den bedste skytter i verden, — og siden faar du hjælpe dig selv.»

Den næste dagen reiste manden ud, og da han traf bjørnen, begyndte det at kaue opi uren.

«Tsju! hvad er det?» sagde bjørnen.

«Aa, det er han Per skytter, som er den bedste skytter i verden,» sagde manden; «jeg kjender ham paa maalet,» sagde han.

«Har du seet nogen bjørn her, Erik?» raabte det borti skogen.

«Sig nei!» sagde bjørnen.

15

«Nei, jeg har ikke seet nogen bjørn,» sagde Erik.

«Hvad er det, som staar ved slæden din da?» raabte det borti skogen.

«Sig, det er en gammel tyrilaag,» hviskede bjørnen.

«Aa, det er bare en gammel tyrilaag,» sagde Erik.

«Slige tyristubber pleier vi tage og velte paa slæden hos os,» raabte det borti skogen; «orker du ikke, skal jeg komme og hjælpe dig.»

«Sig, du hjælper dig selv, og velt mig paa slæden,» sagde bjørnen.

«Nei tak, jeg hjælper mig nok selv, jeg,» sagde manden og veltede bjørnen paa slæden.

«Slige tyristubber pleier vi gjure paa hos os», raabte det borti skogen. «Vil du have hjælp?» spurgte det.

«Sig, du hjælper dig selv, og gjur mig fast, du,» sagde bjørnen.

«Nei tak, jeg hjælper mig nok selv,» sagde manden og gav sig til at gjure bjørnen fast med alle de reb, han havde, saa at den ikke kunde lede paa en lab engang.

«Slige tyristubber pleier vi hugge øksen i hos os, naar vi har gjuret dem fast,» raabte det borti skogen, «for saa styrer vi bedre i de store bakkerne,» sagde det.

«Lad, som du hugger øksen i mig, du,» hviskede bjørnen.

Da tog manden øksen og kløvede skallen paa bjørnen, saa den laa død med det samme, og han og ræven var venner og vel forligte; men da de kom bortimod gaarden, sagde ræven:

«Jeg skulde nok have lyst at følge dig ind; men jeg liker ikke bikjerne dine; jeg skal bie her, til du kommer med bukken; tag bare en, som er brav fed.»

Ja, det lovede manden og takkede til for hjælpen. Da han havde sat ind hesten, gik han bortover til sauehuset.

«Hvor skal du hen?» sagde kjærringen hans.

«Aa, jeg skal bort i sauehuset og hente en fed buk til den snilde ræven, som 16  
frelste hesten vor,» sagde manden, «for jeg har lovet ham det.»

«Jovist skulde en give den tyveræven nogen buk,» sagde kjærringen. «Hesten har vi jo og bjørnen atpaa, og ræven har vist stjaalet flere gjæs fra os, end bukken er værd, og har han ikke gjort det, saa kan han gjøre det,» sagde hun. «Nei, tag et par af de sinteste bikjerne i sækken din og slip efter ham, du, saa bli'r vi kanske kvit den tyveradden,» sagde kjærringen.

Det syntes manden var et godt raad og tog to sinte, røde hunde, puttede dem i sækken og drog afsted med.

«Har du bukken?» sagde ræven.

«Ja, kom og tag den!» sagde manden; han løste op sækkebaandet og slap hundene paa den.

«Huff!» sagde ræven og gjorde et hop, «det er sandt, som de siger for et gammelt ord, at vel gjort bli'r ilde lønnet, og nu ser jeg, det er sandt ogsaa, at frænde er frænde værst,» sagde den, — den saa, at de røde hunde satte efter den.

P. Chr. Asbjørnsen.

---

laag, nedfældet træ.

## 19. Han far sjøl i stua.

16

Der var engang en mand, som boede borte i en skog; han havde saa mange sauer og gjeder; men aldrig kunde han have dem i fred for graaben. «Jeg skal vel lure den graatassen,» sagde han tilsidst og gav sig til at grave en ulvestue. Da han havde gravet dybt nok, satte han en stolpe midt ned i ulvestuen, og paa den stolpen slog han en skive, og paa den skiven satte han en liden hund, og over graven lagde han kviste og bar og andet raskeri, og ovenpaa det strøede han sne, forat tassene ikke skulde se, der var en grav under. Da det led ud paa natten, blev den lille hunden kjed af at staa der. «Vov, vov, vov!» sagde den og gjøede mod maanen. Saa kom der en ræv lakkendes og lakkendes og tænkte, han rigtig skulde gjøre marked, og saa gjorde han et hop — bardus ned i ulvestuen. Da det led lidt længer ud paa natten, saa blev den lille hunden saa kjed og saa sulten, og saa tog den paa at gjø og gneldre. «Vov, vov, vov!» sagde den. Ret som det var, kom der en graaben tassendes og tassendes; han tænkte nok, han skulde hente sig en fed steg, og saa gjorde han et hop — bardus ned i ulvestuen.

Da det led ud i graalysingen om morgenen, kom nordensnoen, og det blev saa koldt, at den lille hunden stod og frøs og skalv, og saa var den saa træt og sulten. «Vov, vov, vov, vov!» sagde den og gjøede i et væk. Saa kom der en bjørn labbendes og labbendes bortover og huskede paa sig og tænkte, han skulde nok faa sig en godbid paa morgenkvisten; saa huskede han iveien ud paa kvistene — bardus ned i ulvestuen.

17

Da det led lidt længer ud paa morgenen, kom der gaaende en gammel fantekjerring, som slang gaardimellem med en pose paa ryggen. Da hun fik øie paa den lille hunden, som stod der og gjøede, maatte hun bort og se, om der var

kommen dyr i ulvestuen om natten. Ja, hun lagde sig paa knærne og kigede nedi.

«Er du kommen i fælden nu, Mikkel?» sagde hun til ræven, for ham saa hun først; «tilpas til dig, din hønsetyv! — Du og, graatas?» sagde hun til graabenen; «har du revet gjed og sau, saa bli'r du nu pint og slaaget tildøde. — Aa nei da, bamse! sidder du ogsaa i stuen, din mærreflaaer? Ja, dig skal vi rispe, og dig skal vi flaa, og skallen din skal vi paa buvæggen slaa!» skreg kjærringen ivrig og hyttede til bjørnen; men i det samme faldt posen frem over hovedet paa hende, og kjærringen røg — bardus ned i ulvestuen. Saa sad de der og gloede paa hverandre alle fire, hver i sin krog: ræven i det ene, graabenen i det andet, bjørnen i det tredje og kjærringen i det fjerde hjørnet.

Men da det blev rigtig lyst, begyndte Mikkel at ryste paa sig, og saa vimsede han omkring, for han tænkte vel, han skulde prøve at komme ud. Men saa sagde kjærringen: «Kan du ikke sidde rolig du da, din sviverove! og ikke gaa saa og svinse og svanse? Se paa han far sjøl i stua, han sidder saa stø som en prest,» — for nu tænkte hun, at hun skulde prøve at gjøre sig godvenner med bjørnen. Men saa kom manden, som eiede ulvestuen. Først trak han op kjærringen, og saa slog han ihjel alle dyrene, og han sparede hverken han far sjøl i stua eller tassen eller Mikkel sviverove. Den natten syntes han at han havde gjort et godt kast.

P. Chr. Asbjørnsen.

## 20. Bamse brakar.

17

Der var engang en bonde, som reiste langt op tilfjelds efter et løvlæs til kreaturerne sine om

### II

vinteren. Da han kom til løvhesjen, ryggede han slæden med hesten tæt indtil og gik op i hesjen og begyndte at velte løv paa slæden. Men der var en bjørn i hesjen, som havde lagt sig i hi der, og da den kjendte, at manden begyndte at rumstere, saa sprang den ud, lige ned paa slæden. Da hesten fik veiret af bamsen, blev den rød og satte afsted, som om den havde stjaalet baade bjørnen og slæden, og det gik mange gange fortere samme veien ned, end den havde kommet op. Bamse har ord for, at han ikke skal være fælen; men han var ikke vel nøid med skydsen denne gangen, der han sad; han holdt sig fast, det bedste han orkede, og glante stygt til imse kanter, om han skulde kunne kaste

18

sig af; men han var nok ikke vant ved at age, og saa syntes han, at der ikke var nogen von.

Da han havde aget et langt stykke, mødte han en kræmmer.

«Aa nei da! hvor skal futen hen idag?» sagde kræmmeren; «han har vist knap tid og lang vei, siden han ager saa fort?»

Men bjørnen svarede ikke et ord, for han havde nok med at holde sig fast. Om en stund saa mødte han en fattigkjærring. Hun hilste og nikkede med hovedet og bad om en skilling. Bjørnen sagde ingenting, men holdt sig fast og agede udoover, det forteste han vandt. Da han kom et stykke længer ned, mødte han Mikkels ræv. «Hei, hei, er du ude og ager?» skreg Mikkels; «bi lidt, lad mig faa sidde bagpaa og være skydsgut!» Bamse sagde ikke et ord, men holdt sig vel fast og agede saa fort, som hesten vilde rende. «Ja, vil du ikke tage mig med, saa skal jeg spaa dig det, at om du kører som en finmutkar idag, hænger du imorgen med ryggen bar,» skreg ræven efter ham. Bjørnen hørte ikke et ord af det, som Mikkels sagde; han kørte lige fort. Men da hesten kom paa gaarden, satte den ind igjennem stalddøren i fuldt firsprang, saa den klædde af sig baade sæle og slæde, og bjørnen slog skallen i dørstokken, og saa laa han død paa flekken.

Bonden han laa i hesjen og veltede og veltede løvkjerv, til han troede, han havde fuldt læs paa slæden; men da han skulde til at gjure læsset, havde han hverken hest eller slæde. Saa maatte han traske efter for at finde hesten sin igjen. Om en stund mødte han kræmmeren. «Har du mødt nogen hest og slæde?» sagde han til kræmmeren. «Nei,» sagde kræmmeren, «men jeg mødte futen nedpaa her; han for saa fort, saa det var grove ting.» Om en stund saa mødte han fattigkjærringen. «Har du mødt nogen hest og slæde?» sagde han til fattigkjærringen. «Nei,» sagde kjærringen; «men jeg mødte presten nedpaa her; han skulde vist i sognebud, for han for saa fort, og bondeskyds havde han.» En stund efter mødte bonden ræven. «Har du mødt nogen hest og slæde?» sagde bonden. «Ja,» svarede Mikkels; «men bamse bra'kar sad paa og kørte, som om han havde stjaalet baade hest og redskab.» — «Aa nu kører han vel ihjel hesten min,» sagde bonden. — «Saa træk af ham pelsen og steg ham paa gloen,» sagde Mikkels. «Men skulde du faa igjen hesten din, saa kunde du skydse mig over fjeldet, for jeg kan fare lækkert,» sagde ræven, «og jeg skulde ogsaa have lyst til at prøve, hvorledes det er at have fire ben foran sig.» — «Hvad gi'er du for skydsen?» sagde bonden. — «Du kan faa, hvad du lyster,» sagde ræven; «altid faar du lige saa meget af mig som af bamse brakar; for han pleier at være grov til at tage sig betalt, naar han ta'r skyds og hænger sig paa hesteryggen.» —

19

«Ja, du skal faa skyds over fjeldet,» sagde bonden, «naar du vil møde mig her imorgen i dette leite.» Han skjønte, at Mikkell gjorde nar af ham og var ude med rævestregerne sine. Saa tog han med sig en ladet bøsse paa slæden, og da Mikkell kom og tænkte, han skulde faa fri skyds, fik han en hagelladning i skroten, og saa trak bonden belgen af ham, saa havde han baade bjørnehud og rævebelg.

P. Chr. Asbjørnsen.

---

sviverove, som svinger (sviver) med halen.

imse el. ymse, forskellige. von, rimelighed. kjerv, bundt.

## 21. Bjørnens og rævens veddemaal.

19

En morgen, da bjørnen kom gaaende over myren med et fedt svin, sad Mikkell høit oppe paa en sten ved myrbredde.

«Goddag, bedstefar,» sagde ræven, «hvad er det for godt du har der?» sagde han.

«Flesk,» sagde bjørnen.

«Jeg har ogsaa lidt mundgodt,» sagde ræven.

«Hvad er det?» sagde bjørnen.

«Det er det største humlebol, jeg nogen tid har fundet,» sagde Mikkell.

«Jasaa,» sagde bjørnen og gren og siklede, saa godt syntes han det skulde være<sup>20</sup> at faa lidt honning. «Skal vi bytte kost?» sagde han.

«Nei, det gjør jeg ikke,» sagde Mikkell. Men saa gjorde de et veddemaal og blev forligte om, at de skulde nævne tre slags træer. Kunde ræven sige det fortere end bjørnen, skulde han faa lov at bide en gang af flesket; men hvis bjørnen kunde sige det fortere, skulde han faa lov at suge en gang af humlebolet. Bjørnen han tænkte, at han skulde suge i sig al honningen med ett drag.

«Ja,» sagde ræven, «det er baade godt og vel altsammen; men det siger jeg, at vinder jeg, skal du være pligtig til at rive børsterne af der, jeg vil bide,» sagde han.

«Ja nok, jeg faar vel hjælpe dig, siden du ikke orker selv,» sagde bjørnen.

Saa skulde de til at nævne op træerne.

«Toll, furu, tyri!» brummede bjørnen; — grov i maalet var han. Men dette var bare ett træ, for toll er ikke andet end furu, det heller.

«Ask, or, eik!» skreg ræven, saa det gnald i skogen. Saa havde han vundet, og han for ned og tog hjertet ud af svinet i en bid og vilde springe. Men bjørnen blev sint, fordi han tog det bedste af hele svinet, fik fat i svansen paa ham og holdt ham.

«Bi lidt,» sagde bjørnen og var saa vild.

«Ja, det er det samme, bedstefar; vil du slippe mig, skal du faa smage paa honningen min,» sagde ræven.

Da bjørnen hørte det, saa slap han taget, og ræven op efter honningen.

«Her paa dette humlebolet,» sagde Mikkell, «holder jeg et løvblad, og under det løvbladet er der et hul, som du kan suge igjennem,» sagde han, og i det samme holdt han humlebolet op under næsen paa bjørnen, tog løvbladet væk, hoppede op paa stenen og satte sig til at glise og le, for det var hverken humlebol eller honning; men det var et hvepsere, saa stort som et mandehoved, fuldt af hveps, og hvepsene vrede ud og stak bjørnen i øinene og ørene og i munden og paa snuden. Og han fik saa meget at gjøre med at kare dem af sig, at han ikke havde tid at tænke paa Mikkell.

Fra den dagen er det, at bjørnen er saa ræd for hvepsen.

P. Chr. Asbjørnsen.

## 22. Ager i sameie.

21

Det var engang, ræven og bjørnen skulde have ager i sameie. De havde en liden braate oppe i skogen, og det første aaret saaede de rug. «Nu faar vi dele, som ret er,» sagde Mikkell; «vil du have roden, saa tager jeg toppen,» sagde han. Ja, det vilde bjørnen; men da de havde træsket, fik ræven korn, og bjørnen fik ikke andet en taver og tæger. Bamsen likte ikke dette; men ræven sagde, det var saa, som de var forligte om det. «Iaar er det jeg, som har vindingen,» sagde ræven, «et andet aar er det du; da skal du have toppen, og jeg faar nøies med roden.» — Men da vaaronnen kom, spurgte Mikkell, hvad bjørnen mente om næper. Jo, det var bedre kost end korn, sagde han, og det mente ræven og. Da høsten kom, tog ræven næperne, og bjørnen fik kaalen. Men da blev bamsen saa sint, at han skilte lag med Mikkell med det samme.

P. Chr. Asbjørnsen.

## 23. Smaagutterne, som traf troldeene paa Hedalskogen.

Paa en plads oppe i Vaage i Gudbrandsdalen boede der engang i gamle dage et par fattige folk. De havde mange børn, og to af sønnerne, som var saa ved lag halvvoxsne, maatte støt række omkring paa bygden og tigge. Derfor var de vel kjendte med alle veie og stier, og de vidste ogsaa benveien til Hedalen.

Engang vilde de gaa did. Men de havde hørt, at nogle falkefængere havde bygget sig en hytte ved Mæla; der vilde de gaa indom med det samme og se fuglene, og hvorledes de fangede dem, og derfor tog de benveien over langmyrerne. Men det led alt saa langt paa høsten, at budeierne var reiste hjem fra sætrene; derfor kunde de ingensteds faa hus og ikke mad heller. De maatte da holde ved veien til Hedalen; men denne var bare en grund raak, og da mørket kom paa dem, tabte de raaken, og de fandt ikke fuglefængerhytten heller, og før de vidste ordet af det, var de midt i tykkeste Bjølstadskogen. Da de skjønte, at de ikke kunde komme frem, gav de sig til at kviste bar, gjorde op varme og byggede sig en barhytte; for de havde med vesleøksen; og saa rev de op lyng og mose, som de gjorde et leie af. En stund efterat de havde lagt sig, fik de høre nogen, som snøftede og veirede sterkt med næsen. Gutterne lagde øret til og lydede vel efter, om det skulde være dyr eller skogtroll, de hørte. Men saa trak det veiret endda sterkere og sagde:

«Det lugter kristent blod her!»

Saa hørte de, det steg saa tungt, at jorden skalv under det, og saa kunde de vide, at troldeene var ude.

«Nei, hvad skal vi nu gjøre?» sagde den yngste gutten til bror sin.

«Aa, du faar blive staaende under furuen, der du staar, og være færdig til at tage poserne og stryge din kos, naar du ser, de kommer, saa skal jeg tage vesleøksen,» sagde den anden.

I det samme saa de troldeene komme sættende, og de var saa store og digre, at hovederne paa dem var jevnhøie med furutopperne; men de havde bare ett øie sammen alle tre, og det skiftedes de til at bruge; de havde et hul i panden, som de lagde det i, og styrede det med haanden; den, som gik foran, han maatte have det, og de andre gik efter og holdt sig i den første.

«Tag hyven fat!» sagde den ældste af gutterne, «men fly ikke for langt, før du ser, hvordan det gaar; siden de har øiet saa høit, har de ondt for at se mig, naar jeg kommer bag paa dem.»

Ja, broderen rendte foran, og troldeene drog efter; imens kom den ældste gutten bag paa dem og huggede til det bagerste troldeet i fodledet, saa det slog

op et græsseligt skrig, og det første troldet blev saa ræd, at det skvat og slap øiet. Men gutten var ikke sen til at snappe det. Det var større, end om en havde lagt ihob to potteskaaler, og saa klart var det, at endda det var kulmørke natten, blev det som lyse dagen, da han saa igjennem det.

Da troldene merkede, at han havde taget øiet fra dem, og 'at han havde gjort skade paa en af dem, begyndte de at true med alt det onde, som til var, om han ikke straks gav dem øiet igjen.

«Jeg er ikke ræd for trold og trugsmaal,» sagde gutten. «Nu har jeg tre øine alene, og I tre har ikke noget, og endda maa to bære den tredje.»

«Faar vi ikke øiet vort igjen paa timen, skal du blive til stok og sten!» skreg troldene.

Men gutten mente, det gik ikke saa fort; han var ikke bange hverken for skryd eller troldskab, sagde han; fik han ikke være i fred, skulde han hugge til dem alle tre, saa de skulde komme til at krabbe paa jorden som kryb og kræk. 23

Da troldene hørte dette, blev de rædde og begyndte at give gode ord. De bad nok saa vakkert, at han vilde give dem øiet igjen, saa skulde han faa baade guld og sølv og alt, hvad han vilde have. Ja, det syntes gutten var nok saa brav, men han vilde have gullet og sølvet først, og saa sagde han, at hvis en af dem vilde gaa hjem og hente saa meget guld og sølv, at han og broderen fik poserne sine fulde, og give dem to gode staalbuer atpaa, saa skulde de faa øiet; men saa længe vilde han have det.

Troldene bar sig ilde og sagde, at ingen af dem kunde gaa, naar de ikke havde øiet at se med; men saa gav en af dem sig til at skrige paa kjærringen, for de havde en kjærring ihob alle tre ogsaa. Om en stund svarede det i en kamp langt nordpaa. Saa sagde troldene, at hun skulde komme med to staalbuer og to spand fulde af guld og sølv, og det varede da ikke længe, før hun var der, skal jeg tro; da hun saa fik høre, hvorledes det var tilgaaet, begyndte hun ogsaa at true med troldskab. Men troldene blev rædde og bad, hun skulde tage sig iagt for den vesle hvepsen, hun kunde ikke være sikker for, at han tog hendes øie ogsaa. Saa kastede hun spandene og gullet og sølvet og buerne til dem og strøg hjem i kampen med troldene, og siden den tid har ingen hørt, at troldene har gaaet paa Hedals-skogen og lugtet efter kristent blod.

P. Chr. Asbjørnsen.

---

taver og tæger, trevler og fine rødder. raak, kvægvei.  
ag hyven fat, løb din vei.

## 24. Per og Paal og Esben Askelad.

*J. Moe*

Der var engang en mand, som havde tre sønner, Per og Paal og Esben Askelad; men andet end de tre sønnerne havde han ikke heller, for han var saa fattig, at han ikke eiede naalen paa kroppen, og derfor sagde han tidt og ofte til dem, at de fik ud i verden og se at tjene sit brød. Hjemme hos ham blev det ikke andet end sveltihjel for dem.

Et stykke borte fra manden laa kongsgaarden, og lige udenfor vinduerne til kongen var der vokset op en eg, som var saa stor og diger, at den skyggede for lyset i kongsgaarden. Kongen havde lovet ud mange, mange penge til den, som kunde hugge ned egen; men ingen var god for det; for saa fort en skaarede en flis af egelæggen, vokste der to isteden. Saa vilde kongen ogsaa have gravet en brønd, som skulde holde vand hele aaret, for alle granderne hans havde brønd, men han ingen, og det syntes kongen var skam. Til den, som kunde grave en slig brønd, at den holdt vand hele aaret rundt, havde kongen lovet ud baade penge og andet; men der var ingen, som kunde faa gjort det, for kongsgaarden laa høit, høit oppe paa en bakke. Aldrig før havde de gravet nogle tommer ned i jorden, saa kom de ned til haarde fjeldet.

24

Men da nu kongen havde faaet i hovedet, at han vilde have gjort disse arbeider, saa lod han lyse fra alle kirkebakkerne baade vidt og bredt, at den, som kunde hugge ned den store egen i kongsgaarden og skaffe ham slig en brønd, at den holdt vand hele aaret rundt, skulde faa prinsessen og halve riget. Der var nok af dem, som vilde prøve sig, kan du vel vide; men alt de knartede og hug, og alt de rodede og grov, saa hjalp det ikke. Egen blev tykkere og tykkere for hvert hug, og fjeldet blev nu ikke blødere det heller. Om en stund saa vilde de tre brødrene i veien og prøve sig ogsaa, og det var faderen vel fornøiet med; for vandt de ikke kongsdatteren og halve riget, saa kunde det dog hælde, at de fik tjeneste ensteds hos en brav mand, tænkte faderen, og mere ønskede han ikke. Da brødrene slog paa, at de vilde til kongsgaarden, sagde derfor faderen straks ja, og saa lagde Per og Paal og Esben Askelad afgaarde.

Da de nu havde gaaet et stykke, kom de til en granli, og lige op for den var en brat hei. Saa hørte de noget, som hug og hug oppe i heien. «Jeg undres, hvad det er, som hugger oppe i heien, jeg?» sagde Esben Askelad. — «Du er nu saa klog med dine forundringer bestandig, du,» sagde han Per og han Paal, «det er da noget at forundre sig over ogsaa, at der staar en vedhugger og knarter oppe i heien.» — «Jeg har nok moro af at se, hvad det er alligevel, jeg,» sagde Esben

Askelad, og dermed gik han. — «Aa ja, er du sligt et barn, har du godt af at lære at gaa med,» raabte brødrene hans efter ham; men han brydde sig ikke om det, Esben. Han lagde afsted opover bakkerne, did han hørte det hug, og da han kom der, saa han, det var en øks, som stod og hug og hug paa en furulæg. 25  
 «Goddag!» sagde Esben Askelad. «Staar du der og hugger?» — «Ja, nu har jeg staaet her og hugget i mange lange tider og ventet paa dig,» svarede øksen. — «Ja, ja, her er jeg,» sagde Esben; han tog øksen og slog den af skaftet og stoppede baade øks og skaft i skreppen sin. Da han saa kom ned igjen til brødrene sine, begyndte de at le og gjøre nar af ham. «Hvad var det for noget rart, du fik se oppe i heien?» sagde de. — «Aa, det var bare en øks, vi hørte,» sagde Esben.

Da de saa havde gaaet en stund igjen, kom de under en berghammer. Opi den hørte de noget hakkede og grov. «Jeg undres, hvad det er, som hakker og graver oppe under berghammeren, jeg?» sagde Esben Askelad. — «Du er nu altid saa klog til at forundre dig, du,» sagde han Per og han Paal igjen, «har du aldrig hørt fuglene hakke og pikke paa træerne før?» — «Ja; men jeg har nok moro af at se, hvad det er ligevel, jeg,» sagde Esben, og alt det de lo og gjorde nar af ham, saa brydde han sig ikke om det; han lagde afsted op imod berghammeren; og da han kom opunder, saa han, det var et græv, som stod og hakkede og grov. «Goddag!» sagde Esben Askelad. «Staar du her og hakker og graver saa alene?» — «Ja, jeg gjør det,» sagde grævet; «nu har jeg staaet her og hakket og gravet i mange lange tider og ventet paa dig,» sagde det. — «Ja, ja, her er jeg,» sagde Esben igjen, han tog grævet og slog det af skaftet og gjemte det i skreppen sin, og saa nedover til brødrene sine igjen. — «Det var vel noget fælt rart, du saa deroppe under berghammeren?» sagde han Per og han Paal. — «Aa, det var ikke noget videre, det var bare et græv, vi hørte,» svarede Esben.

Saa gik de et godt stykke sammen igjen, til de kom til en bæk. Tørste var de nu alle tre efter det, de havde gaaet, og saa lagde de sig ned ved bækken for at drikke. «Jeg undres rigtig, hvor dette vandet kommer fra?» sagde Esben Askelad. — «Jeg undres, om du er rigtig i skallen, jeg,» sagde han Per og han Paal. «Er du ikke gal, saa forundrer du dig sagtens, til du bli'r det med det allerførste. Hvor bækken kommer fra? Har du aldrig seet vandet rinde fra en aare i jorden da?» — «Ja; men jeg har nok lyst til at se, hvor det kommer fra ligevel, jeg,» sagde Esben. Han afsted opmed bækken, og alt det brødrene raabte paa ham og lo af ham, saa hjalp det ikke — han gik sin gang. Da han saa kom langt opmed, blev bækken mindre og mindre, og da han kom endda et stykke 26

frem, fik han se en stor valnød; fra den silrede vandet ud. «Goddag!» sagde Esben igjen. «Ligger du her og silrer og rinder saa alene?» — «Ja, jeg gjør det,» sagde valnødden; «her har jeg ligget og silret og rundet i mange lange tider og ventet paa dig.» — «Ja, ja, her er jeg,» sagde Esben; han tog en mosedot og dyttede i hullet, saa vandet ikke kunde komme ud, og saa lagde han valnødden i skreppen og satte nedover til brødrene sine igjen. — «Nu har du vel seet, hvor vandet kommer fra? Det saa vel fælt rart ud, kan jeg tænke?» sagde han Per og han Paal. — «Aa, det var bare et hul, det randt ud af,» sagde Esben, og saa lo de andre to og gjorde nar af ham igjen; men Esben brydde sig ikke om det. «Jeg havde nu moro af at se det ligevel, jeg,» sagde han.

Da de saa havde gaaet et stykke igjen, kom de til kongsgaarden; men da alle i kongeriget havde faaet høre, at de skulde vinde prinsessen og halve riget, dersom de kunde hugge ned den store egen og grave en brønd til kongen, saa var der kommen saa mange, som havde prøvet lykken sin, at egen var dobbelt saa tyk og stor, som den var fra først af; for der vokste ud to fliser for hver, de skaarede ud med økser, kan du vel huske. Derfor havde kongen nu sat den straf, at de, som prøvede sig og ikke kunde fælde egen, skulde sættes ud paa en ø, og begge ørene skulde klippes af dem. Men de to brødrene lod sig nok ikke skræmme ved det. De troede nok, de skulde faa egen ned, og han Per, som ældst var, skulde nu til at prøve sig først; men det gik med ham som med alle de andre, som havde hugget paa egen: for hver flis, han skaarede ud, vokste der to isteden, og saa tog kongens folk ham og klippede af ham ørene og satte ham ud paa øen. Nu vilde han 'Paal til; men med ham gik det akkurat lige ens. Da han havde hugget en to, tre hug, saa de fik se, at egen vokste, tog kongens folk ham ogsaa og satte ud paa øen, og ham klippede de ørene endnu snauere af; for de syntes, han kunde lært at tage sig vare. Saa skulde Esben Askelad til. «Vil du endelig se ud som en merket sau, skal vi gjerne klippe ørene af dig straks, saa du slipper at bry dig,» sagde kongen. Han var sint paa ham for brødrenes skyld. — «Jeg havde dog moro af at prøve først alligevel,» sagde Esben, og det maatte han da faa lov til. Han tog øksen sin ud af skreppen og skjæftede den paa skaftet igjen. «Hug selv!» sagde Esben til øksen, og den til at hugge, saa fliserne fløi, og saa var det ikke længe, før egen maatte ned. Da det var gjort, tog Esben frem grævet sit og satte det paa skaftet. «Grav selv!» sagde Esben, og grævet til at hakke og grave, saa jord og sten sprutede, og saa maatte vel brønden op, kan du tro. Da han nu havde faaet den saa dyb og stor, han vilde, tog Esben Askelad frem valnødden sin og lagde den i det ene hjørnet paa bunden. Da tog han mosedotten ud af den. «Silre og rind!» sagde Esben, og den til at rinde, saa

vandet fossede ud af hullet. Om en liden stund var brønden bredfuld. Saa havde Esben hugget ned egen, som skyggede for kongens vinduer, og skaffet en brønd i kongsgaarden, og saa fik han prinsessen og halve riget, som kongen havde sagt; men godt var det for Per og Paal, at de havde mistet ørene, for ellers havde de hver tid og time faaet høre det, alle sagde: at Esben Askelad ikke havde forundret sig saa galt endda.

J. Moe.

---

kamm, en bred fjeldtop.

## 25. Dødens visse bud.

27

I gamle dage vandrede engang en kjæmpe paa den store landevei; da sprang pludselig en ubekjendt mand ham imøde og raabte: «Holdt! ikke et skridt videre!» — «Hvad?» sagde kjæmpen, «din usling, som jeg kan knuse mellem mine fingre, du vil sperre veien for mig? — Hvem er du, der tør vove at tale saa dristig til mig?» — «Jeg er døden,» sagde den anden meget rolig, «intet menneske kan modstaa mig, og du maa, ligesaa godt som enhver anden, lystre, naar jeg befaler.» Men kjæmpen sagde rent ud: «Nei! det gjør jeg ikke!» og gav sig til at slaas med døden, da denne vilde tage fat paa ham. Det var en lang, alvorlig strid — ret hvad man kalder en kamp paa liv og død; men tilsidst fik virkelig kjæmpen overhaand og gav døden et saa vældigt slag med sin sterke haand, at han sank til jorden ved siden af en stor sten. Derpaa gik kjæmpen sin vei, og der laa nu døden, overvunden, forslaaet og saa mat, at han ikke kunde reise sig selv. «Ak!» sagde han, «hvad skal der blive af mig, naar jeg bliver liggende i denne krog? — Saa dør der jo ingen mere paa jorden, og den vil blive saa overfyldt med mennesker, at de tilsidst træder hverandre ihjel, uden at de behøver mig dertil.» — I det samme kom der en ung fyr henad veien, sund og rask, lystig og glad, og sang en vise, medens han lod sine øine løbe rundt omkring. Han saa da ogsaa en ganske mager og tør mand ligge næsten afmægtig paa jorden, ynkedes over ham og gik hen og reiste ham op, saa at han fik ryggestød mod stenen. Derpaa tog han sin reiseflaske af lommen, lod døden tage sig en god taar og blev staaende hos ham, til han begyndte at komme til kræfter. «Tak, min unge ven!» sagde den ubekjendte, idet han med besværlighed kom paa benene igjen; «du ved nok ikke, hvem det er, du har hjulpet paa benene?» — «Nei,» sagde den unge; «jeg kjender dig ikke og har aldrig mødt dig før.» «Ja, jeg er døden,» sagde den anden; «du ved nok, jeg skaaner ingen

28

og kan heller ikke gjøre nogen undtagelse med dig. Men forat du dog skal se, jeg ikke er utaknemmelig, saa lover jeg dig, at jeg aldrig skal komme over dig uventet; jeg skal sende dig mine visse bud for at lade dig vide, naar jeg kommer for at hente dig.» — «Ja, ja!» sagde den unge, «tak skal du have! Det er dog altid noget godt, at jeg faar vide, naar du kommer; og saa længe, til det sker, kan jeg da være ganske sikker for dig.» — Dermed drog han sin vei videre frem, levede i glæde og lystighed og lod fem være lige. Men paa den maade holdt ungdom og sundhed ikke ret længe ud hos ham, Sygdom og smerter afløste dem og pinte ham paa forskellige maader. «Dø gjør jeg da ikke,» sagde han til sig selv; «døden sender mig jo først sit visse bud; naar jeg bare var af med den slemme gjest, som plager mig, og havde min helbred igjen!» — Saasnart han da kom sig, begyndte han at leve som før i sus og dus. Men en sommerdag, han havde været lystig og glad og spist og drukket godt, stod han i sit vindu og saa ud i haven. Da er der en bag ham, som banker ham paa skulderen. Manden vender sig om, og da ser han, at det er døden, der siger: «Kom nu og følg med! Din time er slaaet; du maa sige verden farvel.» — «Hvad for noget?» siger manden; «vil du saadan bryde ord og aftale? Har du ikke lovet mig, at førend du selv kom til mig, vilde du sende mig dine visse bud? Jeg har ikke seet noget til dem.» — «Ti du stille dermed!» svarede døden; «jeg har ærlig holdt ord. Har jeg ikke endogsaa sendt dig det ene bud efter det andet? Kom ikke feberen og rystede dig? Har ikke gigten nappet og stukket dig i alle lemmer? Merkede du ikke, hvordan tandverk pinte dine kinder, og hørte du ikke, hvor det bruste for dine øren? Tog ikke svimmelheden fat i dit hoved og trykkede det, saa det blev sort for dine øine? — Og har desuden ikke min tvillingbroder besøgt dig hver nat, og hver aften, naar du sov ind, mindet dig om, at du skulde tænke paa mig?» — Manden kunde ikke svare noget til det; han maatte finde sig i sin skjæbne, tage imod den kolde haand, som rakes ham, og gaa sin vei med døden.

## 26. Pigen med svovelstikkerne.

29

*H. C. Andersen*

Det var saa gruelig koldt; det sneede, og det begyndte at blive mørk aften; det var ogsaa den sidste aften i aaret, nyaarsaften. I denne kulde og i dette mørke gik en liden fattig pige paa gaden med bart hoved og nøgne fødder; ja hun havde jo rigtignok havt tøfler paa, da hun kom hjemmefra; men hvad kunde det hjælpe? Det var meget store tøfler; hendes moder havde sidst brugt dem, saa

store var de, og dem tabte den lille, da hun skyndte sig over gaden, idet to vogne for saa sterkt forbi; den ene tøffel var ikke at finde, og den anden løb en gut med; han sagde, at den kunde han bruge til vugge, naar han selv fik børn.

Der gik nu den lille pige paa de nøgne, smaa fødder, der var røde og blaa af kulde; i et gammelt forklæde holdt hun en mængde ssvovelstikker, og en bundt gik hun med i haanden; ingen havde den hele dag kjøbt af hende; ingen havde givet hende en eneste skilling; sulten og forfrossen gik hun og saa saa forkuet ud, den lille stakkar! Snefnokkerne faldt i hendes lange, gule haar, der krøllede sig saa smukt om nakken; men den stas tænkte hun rigtignok ikke paa. Ud fra alle vinduer skinnede lysene, og saa lugtede der i gaden saa deilig af gaasesteg; det var jo nyaarsaften, ja det tænkte hun paa.

Henne i en krog mellem to huse — det ene gik lidt mere frem i gaden end det andet — der satte hun sig og krøb sammen; de smaa ben havde hun trukket op under sig; men hun frøs endnu mere, og hjem turde hun ikke gaa; hun havde jo ingen ssvovelstikker solgt, ikke faaet en eneste skilling; hendes fader vilde slaa hende, og koldt var der ogsaa hjemme; de havde kun taget lige over sig, og der peb vinden ind, skjønt der var stoppet straa og kluder i de største sprækker. Hendes smaa hænder var næsten ganske døde af kulde. Ak! en liden ssvovelstikke kunde gjøre godt. Turde hun bare trække en ud af bundten, stryge den mod væggen og varme fingrene! Hun trak den ud; «ritsch!» hvor den sprudede, hvor den brændte! Det var en varm, klar lue, ligesom et lidet lys, da hun holdt haanden om den; det var et underligt lys! Den lille pige syntes, hun sad foran en stor jernkakkellovn med blanke messingkugler og messingdør; ilden brændte saa velsignet, varmede saa godt! Nei, hvad var det? — Den lille strakte allerede fødderne ud for ogsaa at varme disse — — da slukkedes flammen. Kakkellovnen forsvandt, — hun sad med en liden stump af den udbrændte ssvovelstikke i haanden.

30

En ny blev strøgen; den brændte, den lyste, og hvor skinnenet faldt paa muren, blev denne gjennemsigtig som et flor; hun saa lige ind i stuen, hvor bordet stod dækket med en skinnende hvid dug, med fint porcellæn, og deilig dampede den stegte gaas, fyldt med svedsker og æbler! Og hvad der var endnu prægtigere : Gaasen sprang fra fadet, vraltede hen ad gulvet med gaffel og kniv i ryggen; lige hen til den fattige pige kom den; da slukkedes ssvovelstikken, og der var kun den tykke, kolde mur at se.

Hun tændte en ny. Da sad hun under det deiligste juletræ; det var endnu større og mere pyntet end det, hun gennem glasdøren havde seet hos den rige kjøbmand nu sidste jul. Tusende lys brændte paa de grønne grene, og brogede

billeder som de, der pynte butikvinduerne, saa ned til hende. Den lille strakte begge hænder i veiret — da slukkedes svovelstikken; de mange julelys gik høiere og høiere; hun saa, de var nu de klare stjerner; en af dem faldt og gjorde en lang ildstriben paa himlen.

«Nu dør der en!» sagde den lille; for gamle mormor, som var den eneste, der havde været god imod hende, men nu var død, havde sagt: Naar en stjerne falder, gaar der en sjæl op til Gud.

Hun strøg igjen en svovelstikke mod muren; den lyste rundt om, og i glansen stod den gamle mormor, saa klar, saa skinnende, saa mild og velsignet.

«Mormor!» raabte den lille. «O tag mig med! jeg ved, du er borte, naar svovelstikken gaar ud; borte ligesom den varme kakkellovn, den deilige gaasesteg og det store velsignede juletræ!» — Og hun strøg i hast den hele rest svovelstikker, der var i bundten; hun vilde ret holde paa mormor; og svovelstikkerne lyste med en saadan glans, at det var klarere end ved den lyse dag. Mormor havde aldrig før været saa smuk, saa stor; hun løftede den lille pige op paa sin arm, og de fløi i glans og glæde, saa høit, saa høit; og der var ingen kulde, ingen hunger, ingen angst — de var hos Gud!

Men i kroen ved huset sad i den kolde morgenstund den lille pige med røde kinder, med smil om munden — død, frossen ihjel den sidste aften i det gamle aar. Nyaarsmorgen gik op over det lille lig, der sad med svovelstikkerne, hvoraf et knippe var næsten brændt. Hun har villet varme sig, sagde man; ingen vidste, hvad smukt hun havde seet, i hvilken glans hun med gamle mormor var gaaet ind til nyaars glæde.

H. C. Andersen.

## 27. Gullivers reise til Lilleput. I. Ankomsten.

Min fader, som boede i England, satte mig i lære hos en doktor; men da jeg havde mere lyst til reiser, saa brugte jeg de penge, som jeg fik af mine forældre, til at lære sjømandskab og matematik, og da jeg hos doktoren havde lært nok af lægekunsten, saa gjorde jeg flere reiser som skibslæge og tog tilsidst ansættelse ombord paa «Antilopen,» som skulde til Vestindien.

Skibet blev under reisen kastet mod en klippe og slaaet itu. Sammen med fem af mandskabet havde jeg faaet firet baaden i sjøen; men kort efter tog en bølge og kastede den paa land. Hvad der blev af mine kamerater, ved jeg ikke; men jeg kom efter en stund til bevidsthed og fandt, at jeg laa paa stranden. Jeg gik

et stykke indover landet; men da jeg hverken saa folk eller huse, og da jeg var mat og træt efter anstrengelserne, saa lagde jeg mig til at sove paa marken.

Jeg tænker, jeg sov ni eller ti timer; for da jeg vaagnede, var det lys dag. Men da jeg skulde til at reise mig op, merkede jeg, at baade arme og ben og haar var fæstede til marken. Jeg hørte en støi omkring mig; men da jeg laa paa ryggen og ikke kunde løfte hovedet, saa var det ikke muligt for mig at se, hvad det var, før jeg kjendte, at noget rørte sig paa mit ene ben og kom opover brystet. Ved at skotte nedover, saameget jeg kunde, opdagede jeg da, at det var en menneskelig skabning, ikke mere end 15 centimeter lang, men velskabt i alle dele. Han havde pil og bue i haanden, og inden jeg vidste ordet af det, følte jeg mindst halvhundrede pile, der stak mig som naale paa hænderne og i ansigtet.

32

Det gjorde saa ondt, at jeg skreg i vilden sky. Jeg brølte saa høit, at allesammen rendte sin vei, det bedste de kunde. Jeg hørte siden, at nogle af dem havde brukket arme og ben, da de i forskrækkelsen hoppede ned fra min krop. Jeg strævede alt, hvad jeg kunde, for at komme løs, og tilslut fik jeg hovedet og den venstre arm fri; men ikke før havde jeg begyndt at røre paa mig, saa hørte jeg en, som raabte: Tolgo phonec! og med det samme fik jeg en hagl af over hundrede pile i ansigtet og paa hænderne.

Jeg skjønte nu, at det var klogest at ligge stille, og folkene, som saa, at jeg var rolig, skjød ikke mere paa mig. Men jeg hørte fremdeles, at de støiede rundt omkring mig, og jeg kunde merke, at der blev flere og flere, og en tre, fire meter fra mig hørte jeg, det slog og bankede. Jeg vendte mig lidt til siden og saa, at de byggede op en stillads, som var omtrent en meter høi fra marken og saa stor, at den kunde rumme en fire, fem stykker af dem ovenpaa. Deroppe stod der ogsaa en, som det lod til var en fornem mand (thi hans lange klædning blev baaren af en gut saa stor som min lillefinger), og han holdt en lang tale til folket. Jeg kunde se af hans miner og fagter, at han vilde vise medlidenhed og venlighed; derfor gjorde jeg tegn, at jeg var sulten; thi jeg forstod ikke hans sprog.

Manden var en hurgo eller adelsmand, og han skjønte godt, hvad jeg mente; thi om en liden stund kom de med stiger, som de satte op imod min side, og saa steg omtrent hundrede af dem op paa mig og spadserede opover mod munden med store kurve fulde af mad, som kongen havde befalet, at de skulde bringe mig.

Der var laar og bøger og rygstykker af smaa sauer. Stegene var saa smaa, at jeg spiste en to, tre stykker paa engang, og brødene, de gav mig, var omtrent saa store som almindelige riflekugler. De forsynte mig, saa fort de kunde, og saa høist forundrede ud ved at se min appetit. Da jeg saa gjorde tegn, at jeg var

33

tørstig, heisede de op til mig et af sine største vinfade og slog bunden ud. Jeg drak det ud i ett drag, for det var ikke mere end omtrent et vinglas. Jeg bad om mere; men da jeg havde faaet et til, kunde de ikke skaffe mig mere.

Da de saa, at jeg jo ikke behøvede mere mad, kom der en mand af høi rang hen til mig. Han gik lige op til mit ansigt og begyndte at tale til mig uden vrede, men i en meget bestemt tone, og han pegte ofte fremover, hvilket skulde betyde, at keiseren vilde, jeg skulde bringes til hovedstaden. Ved tegn bad jeg om at komme løs; men han rystede paa hovedet til tegn paa, at det kunde ikke lade sig gjøre. Men mad og drikke skulde jeg faa nok af og blive godt behandlet.

Jeg vilde endnu engang prøve paa at komme løs af baandene; men jeg kjendte endnu svien efter pileskuddene, som havde sat blemmer, og da jeg saa, at folkemassen bestandig blev større omkring mig, saa lod jeg dem forstaa, at de kunde gjøre med mig, hvad de vilde. Da hurgoen havde forstaaet min mening, gik han og hans følge sin vei efter mange tegn paa høflighed og velvilje.

Derefter kom der en mængde folk, som smurte ansigtet og hænderne paa mig ind med en salve, som gjorde, at jeg snart ikke kjendte mere svie i saarene, og da jeg begyndte at blive søvnig, lagde jeg mig ganske rolig til at sove. Jeg hørte senere, at lægerne, efter kongens befaling, havde blandet vinen med et sovepulver, forat jeg ikke skulde kunne gjøre modstand. De løftede mig op paa et redskab, som de havde gjort istand for at bringe mig afsted til hovedstaden. Fem hundrede mand holdt paa med dette, og ved hjælp af tauge og taljer fik de meget kløgtig gjort det. Saa blev en femten hundrede heste spændte for vognen. De drog mig nu afsted til Lilleputs hovedstad, som laa omtrent en kilometer inde i landet. Jeg vaagnede ikke, før vi havde været fire timer underveis, og natten over blev vi paa veien. Fem hundrede vogtere stod paa hver side af mig, halvparten med brændende fakler og halvparten med bue og pile, om jeg skulde forsøge paa at komme løs.

## II. I fangenskab.

Vi fortsatte reisen ved daggry og kom ved middagstid til omtrent hundrede meter fra byens porte. Keiseren og hele hans hof kom ud for at møde os;

### II

men hans høieste hoffolk vilde ikke tillade ham at udsætte sin høie person for fare ved at komme mig for nær. Det redskab, paa hvilket de kjørte mig, stansede ved et gammelt tempel, som de sagde var det største i hele landet, og der skulde jeg da bo. Den store port var en meter høi og en meter bred, saa jeg godt kunde krybe gjennem den. Paa hver side af porten var et lidet vindu, og

34

gjennem det førte kongens smed en og nitti lænker, omtrent saa tykke som en dameurkjæde. Disse blev lukkede med seks og tredive hængelaase.

De sagde, at der den dag var over hundrede tusend af byens indvaanere ude for at se mig, og ikke mindre end ti tusend steg op paa mig ved hjælp af stiger. Men der udgik snart en kundgjørelse, at ingen under dødsstraf maatte gjøre dette. Saa blev jeg lænket ved benene, og de snorer, jeg var bunden med, blev tagne bort; men da jeg saa reiste mig helt op og begyndte at gaa, blev de allesammen saa forundrede, at det ikke kan beskrives.

Da jeg nu stod opreist, red keiseren hen imod mig; men hesten blev sky ved at se ligesom et berg røre sig foran den, og derfor maatte keiseren stige af og tilfods gaa rundt og betragte mig fra alle kanter. Han var alligevel saa forsigtig at holde sig saa langt fra mig, som lænken rak. Keiserinden og prinserne sad paa stole tætved keiseren, som var saa meget høiere end de andre som halvparten af min negl. Hans klædedragt var en mellemting af den europæiske og den asiatiske slags. Han havde en guldhjelm paa hovedet, prydet med ædelstene og en fjærbusk, og i haanden havde han et draget sverd, omtrent 7 centimeter langt. Dets hjalte var rigt udstyret med diamanter.

Da det led mod natten, krøb jeg med nogen møie ind i mit hus og laa der paa gulvet, indtil der med tiden kunde blive gjort istand en seng til mig. Seks hundrede af deres senge blev brugte til det, saaledes at et hundrede og femti syedes sammen i længden og bredden, og alt dette gjordes firedobbelt. Paa samme maade skaffede de mig lagener og aaklæder. De var gode nok for mig; jeg havde vænnet mig til at slide ondt.

Imidlertid udgik der en keiserlig forordning, at alle landsbyer i en kilometers hele omkreds hver morgen skulde levere seks okser, firti sauer og andre madvarer til mit underhold og desuden en mængde brød, vin og anden drikke. For<sup>35</sup> alt dette betalte keiseren af sit skatkammer. Seks hundrede mand fik jeg til tjenere; de havde sine telte opslaaede paa hver side af min dør. Fremdeles blev det befalet, at tre hundrede skræddere skulde gjøre mig en klædning efter landets skik; at seks af de dygtigste videnskabsmænd skulde lære mig landets sprog, og endelig, at alle krigshestene i keiserens hær skulde øves op til at være nær mig uden at blive skye.

I en tre ugers tid lærte jeg deres sprog noksaa godt, og keiseren selv besøgte mig ofte og havde moro af at hjælpe de lærde med at lære mig sproget. Jeg havde været saa rolig og stille, at hverken keiseren, hoffet eller folket nu var ræd for mig, og jeg begyndte at haabe paa snart at blive fri igjen. De indfødte

blev snart saa fortrolige med mig, at de kom og dansede paa min haand, og smaabørnene legte tvibrændt i mit haar.

En dag kom der et sendebud til kongen og meldte, at de havde fundet en stor sort ting nede ved stranden, og den maatte vist høre til mand-berget. Den saa saa rar ud; yderst omkring var den ganske flad og saa stor som keiserens sovekammer; men paa midten reiste den sig op i mandshøide og var flad ovenpaa. Levende var den ikke; de havde entret op paa den, trampet paa den og hørt, at den var hul. Da jeg hørte om dette, blev jeg baade glad og fornøiet, for jeg skjønte nok, at det var min hat, som vel var falden fra mig, da jeg blev kastet iland. Jeg bad om, at jeg straks maatte faa den, og da jeg satte den paa hovedet, skjønte de, hvad det var.

### III. Gulliver i keiserens tjeneste.

Jeg havde indleveret saa mange ansøgninger om at blive fri, at sagen tilslut kom fore i statsraadet. Der blev det da afgjort, at jeg paa visse betingelser skulde faa komme løs. Betingelserne lød saaledes:

«1. Mand-berget skal ikke forlade vort rige uden dertil at have faaet vor keiserlige tilladelse under vort keiserlige segl.

2. Han maa ikke forsøge paa at komme ind i vor hovedstad uden vor udtrykkelige befaling. Naar han faar lov til at komme, skal indbyggerne have et varsel af to timer for at kunne holde sig i sine huse.

3. Mand-berget skal kun gaa paa hovedlandeveiene og ikke lægge sig ned eller gaa paa ager eller eng.

4. Naar han gaar paa de nævnte landeveie, skal han gjøre sig yderste flid for ikke at træde paa nogen af vore undersaatte eller deres heste eller deres vogne; heller ikke maa han tage nogen af vore undersaatte i sin haand uden deres vilje.

5. Hvis der kræves noget ilbud, skal mand-berget være forpligtet til at tage budbæreren og hans hest i lommen paa en seks dages reise engang i hver maaned og tilbagelevere nævnte budbærer (om saa forlanges) uskadt til Hans Majestæt keiseren.

6. Han skal være vor kampfælle mod alle vore fiender i landet Blefuscu og gjøre sit yderste for at ødelægge den orlogsflaade, som de nu udruster mod os.

7. Mand-berget skal til de tider, han selv vælger, hjælpe med at løfte de største stene til en mur om den store park og til andre af vore keiserlige bygverker.

36

Paa den anden side skal mand-berget, naar han ved en høitidelig ed forpligter sig til at overholde ovennævnte betingelser, have en daglig portion mad og drikke, svarende til et underhold af 1724 af vore undersaatte, og han skal have fri adgang til vor person samt andre tegn paa vor keiserlige gunst og bevaagenhed.

Givet paa vort slot Belfaborac den tyvende dag under den en og nittiende maane i vor regjering.»

Jeg aflagde eden og underskrev med glæde disse betingelser, og saa blev da mine lænker straks tagne af, og jeg var i fuld frihed. Keiseren selv gjorde mig den ære at være tilstede ved den hele høitidelighed.

Jeg vilde takke ham ved at kaste mig paa knæ for ham; men han bad mig blive staaende og sagde en hel del vakre ting til mig, som jeg ikke skal gjentage af frygt for, at nogen kunde tro, jeg var forfængelig.

#### IV. Mere om Gullivers liv og levnet i Lilleput.

Det første, jeg gjorde, efterat jeg var bleven fri, var at bede, om jeg maatte faa lov til at se hovedstaden Mildendo, og dette fik jeg ogsaa gjøre under paalæg om ikke at skade indvaanerne i deres huse. De havde forresten iforveien faaet besked om, at jeg skulde komme. Muren omkring byen er omtrent en meter høi og mindst en halv meter bred og har fem taarne i tre meters afstand fra hverandre. Jeg skrævede over den store vestre port og løftede forsigtig op 37  
frakkeskjøderne for ikke at sope tagene af husene, og ligesaa forsigtig gik jeg i gaderne for ikke at komme til at træde paa nogen, om der var en eller anden, som ikke havde faaet varsel. Alle vinduer i øverste og næstøverste etage var propfulde af mænd og kvinder, som skulde se paa mig, og jeg tror ikke, jeg nogentid har seet saa folkerig en by. Keiseren ønskede, at jeg skulde se, hvor prægtigt hans slot var baade udvendig og indvendig. Jeg bøiede mig derfor dybt ned og kigede ind gennem de aabne vinduer i mellemetagen, og det var de vakreste værelser, jeg kan tænke mig. Keiserinden og de unge prinser stod med sit hof og saa paa mig, og hun var saa naadig at række haanden ud af vinduet, forat jeg skulde kysse den.

Men jeg faar vel fortælle lidt om, hvorledes jeg ellers levede der i landet. Jeg maatte selv gjøre mig et bord og en stol af de største træer i keiserens park. To hundrede sypiger syede skjorter til mig og lagener og dækketoi; de maatte tage den groveste strie, som fandtes i landet; men den var alligevel saa fin som kammerdug. De tog maal af mig paa den maade, at en stod ved nakken og en ved knæhasen, og saa holdt de en sterk snor mellem sig. Dernæst maalte de

rundt mellem tommelfingeren; men de tog ikke noget andet maal; for de havde regnet ud, at to gange rundt tommelfingeren er engang rundt haandledet, og derefter ligedan rundt halsen og rundt livet. Da de saa fik min gamle skjorte som prøve bredt ud paa marken, klarede de sagen meget godt.

Tre hundrede skræddere gjorde mig en klædning; men de havde en anden maade at maale paa. Jeg lagde mig paa knæ, og saa satte de en lang brandstige op til halsen paa mig. En af dem gik øverst op og slap en line med et lod i fra kraven og ned; det var længden af frakken; men livet og ærmerne maalte jeg selv. Da jeg fik klæderne, saa de ud som de tepper, man syr af smaa filler, bare at disse var af ens farve.

Jeg havde tre hundrede kokke, som boede i hytter tæt ved mig med sine familier og lavede mad til mig hver dag. Jeg havde tyve tjenere paa bordet og hundrede paa marken. Alt, hvad jeg skulde have af mad og drikke, blev heiset op paa bordet, ligesom vi heiser vand op af en brønd. En dag havde jeg keiseren og nogle af hans høieste hofmænd til gæster; de sad oppe paa bordet og var allesammen saare forundrede over min appetit.

38

### V. Om Gullivers ledingsfærd og hjemreise.

En dag kom keiserens geheime-sekretær og bad mig om en hemmelig samtale. Jeg tilbød at lægge mig ned, saa han lettere kunde naa mit øre; men han bad om, at jeg heller vilde holde ham i haanden, og det gjorde jeg da.

«Keiseren,» sagde han, «ønsker, at I skal gjøre ham en vigtig tjeneste; for vi holder paa at faa krig med ø-riget Blefuscu. Krigen har nu staaet paa i seks og tredive maaner og begyndte saaledes: Bedstefader til vor nuværende keiser spiste engang, mens han var gut, et eg og slog det itu paa den runde ende, men kom til at skjære sig i fingeren med kniven. Derfor befalede hans fader alle sine undersaatte under dødsstraf at slaa sine eg itu paa den spidse ende. Men dengang var Blefuscu skatskyldigt til Lilleput, og blefuscudianerne vilde ikke lyde befalingen, men blev ved at slaa eggene itu paa den brede ende. Derfor blev der erklæret dem krig for at tvinge dem til at lystre. Men nu har de udrustet en mægtig flaade for at angribe os, og keiseren, som kjender eders styrke, stoler paa, at I vil hjælpe ham.»

Da jeg havde tænkt lidt over sagen, foreslog jeg at tage blefuscudianernes flaade i deres egen havn. Da keiseren hørte det, blev han meget fornøiet og befalede, at alt, hvad jeg behøvede hertil, skulde stilles til min raadighed.

Da jeg havde gjort alt i orden, hørte jeg, at det sund, som skiller mellem Lilleput og Blefuscu, ikke var mere end tusend meter bredt og saa grundt, at det

ved høivande ikke var mere end to meter dybt paa det dybeste. Jeg passede da paa lavvande, tog af mig mine sko, strømper og bukser og vadede først, svømmede saa over det dybeste og vadede saa videre, til jeg kom til Blefuscu. Det hele var gjort paa en halv time, og da blefuscudianerne fik se mig, blev de saa rædde, at de sprang overbord og svømmede iland. Der var mindst tredive tusend af dem. Jeg tog da frem mine sager, fæstede en snor med en krog i baugen paa hvert af skibene og bandt snorenderne sammen i en eneste knude. Mens jeg holdt paa med dette, skjød fienden flere tusend pile efter mig, og foruden at det gjorde forfærdelig ondt i ansigtet og hænderne, hindrede det mig ogsaa meget i mit arbejde. Især var jeg ræd for øinene; men saa huskede jeg paa, at jeg havde et par briller; dem tog jeg frem og satte paa mig, og saa gik det noksaa godt med arbeidet. Men da jeg nu havde faaet alle snorene knyttede sammen og skulde til at drage skibene med mig, saa kunde jeg ikke faa dem af flekken; thi de laa ankerfast. Saa maatte jeg igjen til at skjære hvert ankertaug over, og nu fik jeg da tilslut draget hele flaaden med mig over til Lilleput. Da jeg kom iland og havde fortoiet hele flaaden, blev jeg straks udnævnt til nardac, som er den høieste værdighed i Lilleput.

39

Da der nu om nogen tid kom sendebud fra Blefuscu for at tilbyde fred, gjorde de ogsaa et besøg hos mig og sagde, at keiseren af Blefuscu gjerne vilde modtage et besøg af mig. Da jeg forebragte dette for keiseren af Lilleput, fik jeg lov dertil, men Hans Majestæt var øiensynlig kold og fornærmet. Om aftenen kom en af statsraaderne i al hemmelighed til mig og fortalte, at storskatmesteren, Flimnap, havde sat ondt for mig. Han var nemlig vred, fordi jeg skulde være nardac, mens han bare var en gulgrum. Derfor havde han sagt til keiseren, at mit ønske om at besøge Blefuscu var en fornærmelse mod Lilleputs keiser, og at desuden skatkammeret ikke længer kunde bære udgifterne ved mit underhold. Da jeg hørte dette, syntes jeg, det var bedst at drage afgaarde straks. Jeg pakkede alle mine klæder i et par af de krigsskibe, jeg havde erobret, og drog dem efter mig, mens jeg vadede og svømmede over til Blefuscu.

Her havde to af keiserens hofmænd ventet paa mig ligefra den dag, der var kommet besked, at jeg vilde besøge landet. De skulde følge mig til hovedstaden, og saa tog jeg en i hver haand og lagde iveri. Keiseren af Blefuscu tog meget naadig imod mig; men det er vel ikke værdt at tale videre om al den ære, jeg nød der i landet.

Tre dage efterat jeg var kommen did, gik jeg og drev nede ved stranden. Da saa jeg med engang noget stort mørkt, som laa og drev ude i sjøen, og da jeg

skulde se nøiere efter, var det en kantret baad. Denne fik jeg draget i land, og med de redskaber, jeg kunde faa tag i, gjorde jeg den istand og riggede den, og om det end holdt haardt, saa fik jeg dog syet seil til den ogsaa.

Da den var fuldt istand, tog jeg farvel med keiseren af Blefuscu. Jeg takkede for mig, og ikke tror jeg, de syntes, det var saa leit, at jeg reiste heller. Ikke før var jeg kommen rigtig tilsjøs, saa var jeg saa heldig at træffe paa et engelsk skib, som tog mig op, og saa kom jeg da lykkelig tilbage til England.

D. Swift.

---

Tolgo phonec er selvlavede ord.

## 28. Historien om en moder.

40

*H. C. Andersen*

Der sad en moder hos sit lille barn; hun var saa bedrøvet, saa bange for, at det skulde dø. Det var saa blegt; de smaa øine havde lukket sig; det trak saa sagte veiret, engang imellem med et dybt drag, ligesom om det sukkede, og moderen saa endnu mere sorgfuld paa den lille syge.

Da bankede det paa døren, og ind kom en fattig, gammel mand, indsvøbt ligesom i et stort hestedækken; for det varmer, og det trængte han til; det var jo kold vinter; alting udenfor laa dækket med is og sne, og vinden blæste, saa at det skar i ansigtet.

Og da den gamle mand rystede af kulde, og det lille barn sov et øieblik, gik moderen hen og satte øl i en liden mugge ind i kakkellovnen, at det kunde varmes til ham; og den gamle mand sad og vuggede, og moderen satte sig paa stolen tæt ved ham og saa paa sit syge barn, der trak veiret saa dybt og løftede den lille haand.

«Tror du ikke, at jeg beholder ham?» sagde hun; «Vorherre vil ikke tage ham fra mig!»

Og den gamle mand, der var døden selv, nikkede saa underlig; det kunde lige saa godt betyde ja som nei. Og moderen saa ned i sit skjød; taarerne randt hende ned over kinderne; hendes hoved blev saa tungt; i tre nætter og dage havde hun ikke lukket et øie, og nu sov hun, men kun et øieblik, saa for hun op og rystede af kulde. «Hvad er det?» sagde hun og saa til alle sider; men den gamle mand var borte, og hendes lille barn var borte; han havde taget det med sig. Og henne i kroen surrede og surrede det gamle ur; det store blylod løb lige ned til gulvet, bum — og saa stod ogsaa uret stille.

Men den stakkars moder løb ud af huset og raabte paa sit barn.

Derude, midt i sneen, sad en kone i lange, sorte klæder, og hun sagde: «Døden har været inde i din stue; jeg saa, han skyndte sig bort med dit lille barn; han gaar hurtigere end vinden og bringer aldrig tilbage, hvad han tog!» <sup>41</sup>

«Sig mig blot, hvad vei han gik!» sagde moderen; «sig mig veien, og jeg skal finde ham!»

«Jeg ved den,» sagde konen i de sorte klæder; «men før jeg siger dig den, maa du først synge for mig alle de viser, du har sunget for dit barn. Jeg holder af dem, jeg har hørt dem før; jeg er natten, jeg saa dine taarer, medens du sang dem.»

«Jeg vil synge dem alle, alle!» sagde moderen; «men stans mig ikke, at jeg kan naa ham, at jeg kan finde mit barn!»

Men natten sad stum og stille. Da vred moderen sine hænder, sang og græd, og der var mange viser, men endnu flere taarer; og saa sagde natten: «Gaa til høire ind i den mørke granskog! Der saa jeg døden tage vei med dit lille barn.»

Dybt inde i skogene krydsede veiene hinanden, og hun vidste ikke længere, hvorhen hun skulde gaa. Da stod der en tornebusk; der var hverken blad eller blomst paa den; det var jo ogsaa i den kolde vintertid, og der hang isslag paa grenene.

«Har du ikke seet døden gaa forbi med mit lille barn?»

«Jo!» sagde tornebusken; «men jeg siger dig ikke, hvilken vei han tog, uden at du først vil varme mig op ved dit hjerte! Jeg fryser ihjel; jeg bliver til bare is.»

Og hun trykkede tornebusken til sit bryst, saa fast, forat den ret kunde opvarmes, og tornene gik lige ind i hendes kjød, og hendes blod flød i store draaber; men tornebusken skjød friske grønne blade; der kom blomster paa den i den kolde vinternat; saa varmt var der ved en bedrøvet moders hjerte, og tornebusken sagde hende veien, som hun skulde gaa.

Da kom hun til en stor sjø, hvor der hverken var skib eller baad. Sjøen var ikke frossen nok, til at den kunde bære hende, og heller ikke aaben og lav nok, til at hun kunde vade igjennem; men over den maatte hun, vilde hun finde sit barn. Saa lagde hun sig ned for at drikke sjøen ud; det var jo umuligt for et menneske; men den bedrøvede moder tænkte, at der dog kunde ske et mirakel.

«Nei, det gaar aldrig!» sagde sjøen; «lad os to heller se at blive enige! Jeg holder af at samle paa perler, og dine øine er de to klareste, jeg har seet; vil du græde dem ud til mig, saa skal jeg bære dig over til det store drivhus, hvor døden bor og passer blomster og træer; hver af disse planter er et menneskeliv!» <sup>42</sup>

«O, hvad giver jeg ikke for at komme til mit barn!» sagde den forgrædte moder, og hun græd endnu mere, og hendes øine sank ned paa havsens bund og blev to kostbare perler. Men sjøen løftede hende, som om hun sad i en gynge, og hun fløi i en svingning til kysten paa den anden side, hvor der stod et milebredt, underligt hus; man vidste ikke, om det var et fjeld med skog og huler, eller om det var tømret op; men den stakkars moder kunde ikke se det; hun havde jo grædt sine øine ud.

«Hvor skal jeg nu finde døden, som gik med mit lille barn?» sagde hun.

«Her er han ikke kommen endnu,» sagde den gamle graverkone, som skulde passe; paa dødens store drivhus. «Hvor har du kunnet finde herhen, og hvem har hjulpet dig?»

«Vorherre har hjulpet mig,» sagde hun; «han er barmhjertig, og det vil du ogsaa være! Hvor skal jeg finde mit lille barn?»

«Ja, jeg kjender det ikke,» sagde konen, «og du kan jo ikke se! — Mange blomster og træer er visnede inat; døden vil snart komme og plante dem om. Du ved vel, at hvert menneske har sit livstræ eller sin blomst, saaledes som nu enhver er indrettet; de ser ud som andre vekster, men de har hjerteslag; barnehjertet kan ogsaa banke. Gaa efter det! Maaske kan du kjende dit barns; men hvad giver du mig for at sige dig, hvad du mere skal gjøre?»

«Jeg har ikke noget at give,» sagde den bedrøvede moder; «men jeg vil gaa for dig til verdens ende!»

«Ja, der har jeg ikke noget at gjøre,» sagde konen; «men du kan give mig dit lange, sorte haar; du ved nok selv, det er vakkert, og det synes jeg om; du skal faa mit hvide igjen, det er altid noget!»

«Forlanger du ikke andet,» sagde hun, «det giver jeg dig med glæde!» Og hun gav hende sit smukke haar og fik den gamles snehvide igjen.

Og saa gik de ind i dødens store drivhus, hvor blomster og træer voksede underlig mellem hverandre. Der stod fine hyacinther under glasklokker, og der stod store, blomsterke pæoner; der voksede vandplanter, nogle saa friske, andre halvsyge; vandsnogene lagde sig paa dem, og sorte krebs klemte dem om stilkene.<sup>43</sup> Der stod deilige palmetræer, ege og plataner; der stod persille og blomstrende timian; hvert træ og hver blomst havde sit navn, de var hver et menneskeliv; mennesket levede endnu, et i Kina, et i Grønland, rundt omkring i verden. Der var store træer i smaa potter, saa at de stod saa forkuede og var færdige til at sprænge potten; der var ogsaa mange steder en liden kjedelig blomst i fed jord med mos rundt om og dægget og pleiet. Men den bedrøvede moder bøiede sig

over alle de mindste planter og hørte inden i dem, hvor menneskehjertet bankede, og imellem millioner kjendte hun sit barns.

«Der er det!» raabte hun og strakte haanden ud over en liden blaa krokus, som hang ganske syg til den ene side.

«Rør ikke ved blomsten,» sagde den gamle kone, «men stil dig her! Og naar døden kommer — jeg venter ham, før jeg ved det — lad ham da ikke rykke planten op! Tru med, at du vil gjøre det med de andre blomster! Saa bliver han bange. Han skal svare Vorherre for dem; ingen tør rykkes op, før han giver lov.»

Med et susede det iskoldt igjennem rummet, og den blinde moder kunde merke, at det var døden, der kom.

«Hvor har du kunnet finde vei herhen?» spurgte han; «hvor kunde du komme hurtigere end jeg?»

«Jeg er en moder!» sagde hun.

Og døden strakte sin lange haand hen imod den lille, fine blomst; men hun holdt sine hænder fast om den, saa tæt, og dog bange for, at hun skulde røre ved et af bladene. Da blæste døden paa hendes hænder; hun følte, at det var koldere end den kolde vind, og hendes hænder faldt matte ned.

«Du kan dog ikke gjøre noget imod mig!» sagde døden.

«Men det kan Vorherre!» sagde hun.

«Jeg gjør kun, hvad han vil,» sagde døden. «Jeg er hans gartner; jeg tager alle hans blomster og træer og planter dem ud i den store paradises have i det ubekjendte land; men hvorledes de der gror, og hvorledes der er, tør jeg ikke sige dig!»

«Giv mig mit barn tilbage!» sagde moderen og græd og bad. Med et greb hun med hver haand om en blomst tæt ved og raabte til døden: «Jeg river alle dine blomster af; thi jeg er fortvilet!»

«Rør dem ikke!» sagde døden. «Du siger, at du er saa ulykkelig, og nu vil du 44  
gjøre en anden moder ligesaa ulykkelig!» —

«En anden moder!» sagde den stakkars kone og slap straks begge blomsterne.

«Der har du dine øine!» sagde døden; «jeg har fisket dem op af sjøen, de skinnede saa sterkt; jeg vidste ikke, at det var dine; tag dem igjen! De er nu klarere end før. Se saa ned i den dybe brønd tæt ved! Jeg skal nævne navnene paa de to blomster, du vilde rive op, og du vil se deres hele fremtid, deres hele menneskeliv, alt, hvad du vilde forstyrre og ødelægge.»

Og hun saa ned i brønden, og det var en lyksalighed at se, hvor den ene blev en velsignelse for verden, og hvor megen lykke og glæde der udfoldede sig rundt om. Og hun saa den andens liv; og det var sorg og nød, rædsel og elendighed.

«Begge dele er Guds vilje!» sagde døden.

«Hvilken af dem er ulykkens blomst, og hvilken er velsignelsens?» spurgte hun.

«Det siger jeg dig ikke,» sagde døden; «men det skal du vide af mig, at den ene blomst var dit eget barns; det var dit barns skjæbne, du saa, dit eget barns fremtid!»

Da skreg moderen af skræk: «Hvilken af dem var mit barn? Sig mig det! Frels den uskyldige! Frels mit barn fra al den elendighed! Bær det heller bort! Bær det ind i Guds rige! Glem mine taarer, glem mine bønner og alt, hvad jeg har sagt og gjort!»

«Jeg forstaar dig ikke!» sagde døden. «Vil du have dit barn tilbage, eller skal jeg gaa med det derind, hvor du ikke ved?»

Da vred moderen sine hænder, faldt paa sine knæ og bad til Gud: «Hør mig ikke, hvor jeg beder imod din vilje, som er den bedste! Hør mig ikke! Hør mig ikke!»

Og hun bøiede sit hoved ned i sit skjød.

Og døden gik med hendes barn ind i det ubekjendte land.

H. C. Andersen.

## III. SAGN OG LEGENDER.

## 29. Jutulen paa Hestmandø.

45

*A. Faye*

Paa Hestmandø i Lurø i Nordlandene ligger et fjeld, som i frastand ligner en rytter med en stor kappe over sig. Dette fjeld var i fortiden en jutul, som boede her paa stedet. Tolv mile sønderfor, paa Lekø, boede paa samme tid en mø, til hvem han beilede; men hun var saa stor paa det, at hun gav ham et haanligt afslag, og derhos saa kyndig i alslags trolddom, at hun forvandlede alle hans sendebud til sten, og disse er endnu som skjær at se rundt om øens nordlige kant. Forbitret over saadan fremfærd spændte jutulen sin bue for paa stand at hevne denne fornærmelse. Den vældige pil for afsted og gik tvers igjennem det høie fjeld, Torghatten, hvor man endnu ser det store hul, som pilen banede sig igjennem den haarde klippe. „Det straa bær i veien,“ udbød jutulen; men pilen sagtnede i farten ved at bane sig vei igjennem Torghatten og naaede ikke ganske sin bestemmelse. Den dalede ned ved møens fødder paa den nordlige kant af Lekø, og der ligger den endnu i skikkelse af en stor langagtig sten. Ved trolddom forvandlede de hinanden til sten og maa saaledes sidde og se paa hinanden bestandig.

Endnu i vore dage seiler sjelden en nordlandsfarer forbi uden at tage hatten af for møen paa Lekø.

Efter A. Faye.

### 30. Vaagekallen.

*A. Faye*

I Vaagens prestegjeld, nord for Hestmandø, findes et høit fjeld, der i en vis frastand ligner en mand med sydvest paa. Under armen har han en stang, som ser ud som en raa. Fra den forbiseilende, gyngende baad ser det grangivelig ud, som om kallen med sydvesten nikkede, og til gjengjæld tager den forbiseilende nordlænding ligesaavel hatten af for ham som for møen paa Lekø. Nu er han vel sten; men fordum var der liv i ham, da han var en jutul, som med sin hustru pleiede at more sig med at ro ud paa havet og fiske i de klare maaneskinsnætter. Da han engang var ude, brød en sterk storm løs. Vældig kjæmpede han mod storm og bølger; men saa sterk han var, orkede han ei at naa land, førend det begyndte at lysne. Da trold ikke taaler dagens lys, skyndte han sig i al fart med baadsseilet under armen for at naa hjem; men inden han vidste af det, stod solen op. Dens første straal rammede den stakkars jutul. Til sten blev han straks, og i sten staar han den dag idag under navn af Vaagekallen. Hans kone, som ogsaa havde været ude i stormen og var noget tung tilfods, rammes af solstraalerne, just som hun steg iland, og forvandlede paa stedet til en sten, som endnu kaldes Kjærringen.

46

Efter A. Faye.

---

Legender, fortællinger om helgener, fra den katholske tid.

### 31. Dyre Vaa og troldet ved Totak.

46

*A. Faye*

I Vinje i Telemarken ligger et vand, Totak kaldet, som sjelden fryser før jul. Ved dette vand, paa gaarden Vaa, boede engang en mand ved navn Dyre, der havde ord for ikke at være ræd for nogen verdens ting. Engang hændte det sent en julekveld, at folk paa Vaa hørte noget huie frygtelig paa den anden side af vandet. De andre blev forskrækkede, Dyre derimod gik rolig ned til vandet for at høre, hvad der var paa færde. Han tog sin baad og roede over til det sted, hvorfra lyden kom. Uagtet det var mørkt, merkede han, at det var et stort bergtrold, som huiede; men se det kunde han ikke. Troldet spurgte straks, hvem han var. „De æ Dyre Vaa,“ svarede han og spurgte igjen troldet, hvor det kom fra. „Ifraa Aashaug,“ lød svaret. „Aa horre vi du?“ vedblev Dyre. „Te Glomshaug te møyanne mine; vi du setje meg ivi?“ svarede troldet. Dyre lovede

det; men idetsamme trolldet satte foden i baaden, var den nær ved at synke. „Let deg, dit store troll!“ skreg Dyre. „Ja, eg skaa lette meg,“ svarede trolldet. Da de nu roede over vandet, sagde Dyre: „Syn deg fe meg; la meg sjaa, hosse stor du æ.“ „Nei, de vi eg ikke,“ svarede trolldet; „men eg skaa leggje et merkje i praamen.“

Tidlig om juledagsmorgen gik Dyre ned til vandet for at se efter det lovede merke og fandt i prammen tommelfingeren af trolldets vot. Denne tog han hjem og maalte den, og liden var den ikke; thi den rummede fire velmaalte skjæpper.

Efter A. Faye.

### 32. St. Olav og trolldene.

46

*A. Faye*

I. Da St. Olav i gamle dage drog om fra bygd til bygd for at indføre den kristne tro og reise kirker i de hedenske templers sted, var der mange, som gjorde ham modstand, ikke alene hans gjenstridige hedenske undersaatte, men ogsaa de mange trolde, jutuler og gjøgrer, som da i mængde holdt til rundt om i fjeldene. Trolldene kunde ikke fordrage St. Olav; han gjorde ofte korsets tegn, og det kunde de paa ingen maade like, og desuden byggede han mange kirker, saa<sup>47</sup> de ikke fik ro for klokkelysten. Men de kunde intet udrette, fordi kongen var saa hellig; naar St. Olav mødte dem, forvandlede han dem til sten, og saadanne stene, som har været trolde, før de vovede sig ikast med St. Olav, kan man se rundt om i landet. En saadan stengjøger staar blandt andre steder i den nordre Krogklev. Da St. Olav engang reiste nedigjennem, sprang hun ud af fjeldet og skreg:

„St. Olav med dit røde skjeg,  
du rider saa nær min kjeldervæg!“

Men fluks gjenmælte St. Olav:

„Stat du der i stok og sten,  
til jeg kommer her tilbars igjen!“

Og gjøgren staar der den dag idag er.

II. Da St. Olav kom til gaarden Sten, hvor hans moder da skal have boet, besluttede han at bygge en kirke der. Dette likte ikke en gjøger, som boede i det fjeld, der efter hende har faaet navnet Gyrhaugen. Hun spurgte kongen, om han turde indlade sig i veddekamp med hende; „før du bliver færdig med din

kirke, skal jeg have lagt en stenbro over Stensfjorden,” sagde hun. Det havde St. Olav lyst til at prøve og sagde ja. Men inden hun var halvfærdig med broen, hørte hun klokkerne fra St. Olavs kirke. Da blev trolDET saa rasende, at hun tog de stene, hun havde baaret sammen til broen, og kastede dem fra Gyrihaugen tvers over fjorden efter kirken; men ingen af dem traf. Nu blev hun saa arrig, at hun sled af sig laarbenet og kylede det efter taarnet. Nogle siger, at det tog taarnet med, andre, at hun sigtede for høit. Nok er det: benet faldt ned i en myr bagenfor kirken, hvor det den dag idag foraarsager en fæl stank. Myren kaldes af bønderne endnu Gjøgereputten.

Efter A. Faye.

---

Aa horre vi du, hvor skal du hen? gjøgrer eller gygrer, jettekvinder.

### 33. Rypen i Justedalen.

47

*A. Faye*

Dybt inde i Sogn, høit tilfjelds, ligger en ensom dal, som kaldes Justedalen. Da den sorte død begyndte at herje i Norge, drog mange af de rigeste og fornemste folk i Sogn op til denne øde dal, hvor de nedsatte sig og byggede sig gaarde. De gjorde tillige den aftale, at ingen af deres slekt og venner maatte komme op til dem, saalænge pesten varede; men de, som vilde skrive, skulde lægge sine breve under en stor sten ved indgangen til dalen (den kaldes endnu Brevsteinen), og her skulde de igjen finde svar. Men pesten kom alligevel derop og anrettede frygtelig ødelæggelse. Alle dalens beboere døde med undtagelse af en<sup>48</sup> eneste liden pige paa gaarden Birkehaug. Da folket var uddøet, søgte kvæget tilskogs og kom siden flokkevis til nabosognet Vaage, hvis indbyggere blev forbausede ved synet af de fremmede kreaturer, som ingen søgte efter. De tog imidlertid kvæget i forvaring, og da de frygtede for, at det ei maatte staa vel til i Justedalen, drog nogle derhen. Hvor disse nu kom, fandt de folket uddøet og husene tomme. Efterat de havde besøgt de fleste gaarde, men ingensteds fundet nogen levende, opgav de haabet om at træffe nogen, og vilde begive sig paa hjemveien, da de pludselig i Birkehaugskogen fik øie paa en jente, som ved synet af de fremmede havde søgt tilskogs. De raabte til hende; men bange som et opjaget vildt flygtede hun dybere ind i skogen for at skjule sig. De besluttede nu om muligt at fange hende, og efter megen anstrengelse lykkedes det dem. Hun var imidlertid sky og vild som en fugl, hvorfor man ogsaa kaldte hende Rypen. Hendes tale kunde de ligesaa lidt forstaa, som de kunde gjøre sig forstaaelige for

hende. De tog jenten med sig til Vaage, hvor hun blev opfostret og skikkede sig vel. I nogle aar blev Justedalen ubeboet, indtil nogle nordfjordinger drog derhen og opryddede de gamle enge og agre. De første gaarde, som paany blev optagne, skal have været Faaberg og Myklemør. Da Rypen var bleven voksen, drog hun til sit fødested, hvor hun giftede sig og levede lige til sin død. Hun efterlod sig en gjev æt, der gennem aarhundreder efter hende blev kaldet Rype-slegten og stod i stor anseelse i dalen.

Efter A. Faye.

### 34. Hedals kirke i Valders.

48

*A. Faye*

Ogsaa i Valders's afsidesliggende fjelddale rasede den sorte død med frygtelig væld. Mangen gaard mistede alle sine beboere, vokste til med skog og blev aldeles glemt af dalens tilbageblevne indbyggere og ubekjendt for de indvandrende nybyggere. Paa disse fordum beboede, men nu øde steder vandrede for flere hundrede aar siden en skytte for at skyde ryper. Da han afskjød sin pil efter en fugl, som sad i et træ, hørte han pilen støde an mod noget, der gav en forunderlig klang. Nysgjerrig nærmede han sig stedet og stødte til sin store forundring paa en gammel kirke. Ifølge den gjængse tro, at saadanne ting straks forsvinder, hvis man ei kan tilintetgjøre trolddommen ved at kaste staal over det fundne, greb han fluks sit ildjern og kastede det over kirken. Paa det sted, hvor dette faldt ned, blev siden bygget en gaard, der til minde om denne begivenhed den dag idag kaldes Ildjernstad. Efterat denne forsigtighedsregel var anvendt, besluttede skytten at undersøge kirken. Nøglen stod i kirkedøren, som var halv aaben. Midt paa gulvet stod en stor klokke, og ved alterets fod havde en stor bamse taget sit vinterhi. Bamsen blev fældet af den raske skytte, og til minde om den sælsomme tildragelse blev dens skind ophængt i kirken, hvor der endnu findes levninger af en stor bjørnefeld. I kirken skal han blandt andre ting have fundet nogle billeder, en liden messingkirke samt fire store klokker og en liden. Mod en af disse havde skyttens pil stødt an og derved foraarsaget den klang, som gjorde ham opmærksom. Den lille klokke bruger man endnu, naar nogen har forvildet sig i skogen; thi da tror man, at den, som har gaaet sig bort, kan høre klokken og saaledes igjen komme paa ret vei. Af de øvrige fire vilde man føre den største til hovedkirken; men da den skulde føres over et vand, faldt den nedi, „og ikke kunde andet ventes, naar man

49

vilde skille den fra dens søskende.“ I klart og stille veir kan man endnu se den i vandet; men at faa den op er næsten umuligt; thi dertil udfordres 7 kjødelige brødre, der under arbeidet ikke maa tale et ord. Engang gjorde syv brødre et forsøg og havde allerede faaet den op paa baadkanten, da en af dem udbød: „Se saa; nu har vi den da;“ men i samme øieblik dumpede klokken atter ud i vandet.

Efter A. Faye.

### 35. Ridderspranget.

49

*A. Faye*

Der var engang en ridder i Valders, som laa i strid med en ridder paa Sandbu i Gudbrandsdalen om et fiskerigt vand, Heimdalsvandet kaldet, hvorfra Sandbu-ridderen fordrev sin modstander. For at hevne sig tog Valders-ridderen leiligheden iagt, og da Sandbu-ridderen engang var i besøg eller, som andre fortæller, paa ledingstog i Lesje, for han med sine folk over fjeldet og afbrændte Sandbu med de ord: „Nu galer den røde hane over ulvehiet.“ Saasnart ridderen kom hjem og fandt sin gaard afbrændt, samlede han fluks sine folk og satte efter mordbrænderen. Uagtet Sandbu-ridderen red hele natten, indhentede han først ved daggry sin fiende, som havde taget nattekvarter i den afsidesliggende Fuglsæter og her havde opstillet sine vagter. Da Sandbu-ridderen blev disse var, bød han sine ledsagere at afhugge smaa birketrær og holde dem foran paa sine heste, forat vagterne ei for tidlig skulde faa øie paa dem. Disse saa i førstningen ikke andet end en birkeskog; men da de merkede, at skogen bevægede

#### II

sig og kom nærmere, gav de varselstegn. Valders-ridderen, der merkede uraad, søgte med sine svende frelse i en snar flugt; men Sandbu-ridderen forfulgte ham saa skarpt, at han kun havde en ledsager tilovers, da hans egen flugt blev stanset ved en dyb kløft mellem to steile klipper. Den var vel kun to meter bred; men dens modsatte bred var høiere, og klippevæggen derhos brat og glat. I afgrunden bruser den skummende fjeldelv Sjoa. Den raske ridder vovede i fuld rustning spranget og kom lykkelig over; men hans vaabendrager, der fulgte sin herres eksempel, styrtede ned i afgrunden og knustes. Endnu kaldes dette sted Ridderspranget.

50

Til erstatning for den opbrændte gaard blev Heimdalen med fiskeri og andre herligheder, der tilforn havde tilhørt Valders, af kong Magnus tildømt ridderen paa Sandbu, hvilket mange kongebreve, som findes paa gaarden, stadfæster.

Efter A. Faye.

### 36. Presten i Hallingdal.

50

*A. Faye*

Hallingdølerne skal i fortiden have været haarde og ustyrlige folk, som havde behandlet flere prester saa ilde, at ingen vilde søge didhen. Endelig vovede en dansk mand, der var bekjendt for sin usedvanlige styrke, at drage derop. Blandt andre oldtidsskikke fandtes da ogsaa den, at hver bonde mødte bevæbnet ved kirken, hvor han indsatte sin øks i det saakaldte vaabenhus, medens prædikenen varede. Naar gudstjenesten var tilende, og hver vilde tage sin øks, opstod der som oftest klammeri, der ikke sjelden endte med drab. For at hindre saadan uorden udkom der en forordning, som forbød bønderne at komme bevæbnede til kirken. Ikke destomindre kom en gammel, stolt bonde til kirken med sin øks ihænde. Da presten saa denne overhørighed, gik han ham imøde med de ord: „Kjender du ikke kongens bud?“ og fratog ham med et raskt greb øksen i hele almuens paasyn. Bonden saa heri en blodig fornærmelse; han blev syg af harme, og paa sit dødsleie forlangte han af sin unge søn, at han skulde kræve bod af presten for øksen. Disse den døende faders sidste ord lod sønnen hverken faa rist eller ro. En aften, da presten sad ene i sit studerkammer, traadte sønnen ind og blev staaende med sit gevær ved døren. „Hvad vil du, min søn?“ sagde presten, idet han fik øie paa ham. „Jeg kommer for at kræve bod for min faders øks,“ svarede denne. Presten sagde intet, men gik rolig hen til sin boghylde og tog ud sin bibel. „Se her, min søn,“ sagde han, „er det kjæreste, jeg eier i verden; tag den til bod for din faders øks!“ Den unge mand blev saa rørt ved denne<sup>51</sup> prestens høitidelige tiltale, at han faldt ham tilfode og tilstod, at det havde været hans faste beslutning at skyde presten. Han bad om tilgivelse og blev fra den dag prestens fortrolige ven og trofaste medhjælper

Efter A. Faye.

## IV. FORTÆLLINGER OG SKILDRINGER.

## 37. Hestekosømmet.

51

En landmand sadlede sin hest for at ride til byen. Han saa, at der manglede et søm i en af hestens sko; men hvad gjør det? tænkte han; et søm mere eller mindre gjør ingenting. Og saa red han afsted.

Men han var neppe kommen halvveis, før han merkede, at hesten havde mistet skoen. „Dersom der nu var en smidje i nærheden,“ sagde han ved sig selv, „saa skulde jeg lade sætte en ny sko paa hesten; men den kan vel sagtens hjælpe sig med tre sko.“

Men det varede ikke længe, før hesten skadede den uskoede fod paa den stenede landevei og begyndte at halte. Og ret som det var, sprang der tre røvere frem af skogen for at plyndre den reisende. Han kunde nu ikke komme fort nok afsted paa sin halte hest; de indhentede ham og tog fra ham baade hesten og alt det, den havde med sig, tøiler og sadel og vadsæk.

„Skulde en ha' hørt sligt før,“ sagde manden, der han stod igjen paa bare marken, „at jeg bare for den ene sko skulde miste baade hesten og mere til?“

Saa maatte han meget modfalden gaa hjem igjen tilfods, og paa veien gjorde han et vers, som han mangan gang sagde frem for sine børn:

Af mangel paa sømmet gik skoen forloren;  
af mangel paa skoen gik hesten forloren;  
af mangel paa hesten gik manden forloren  
og faldt sine fiender ihænde.

### 38. Udholdenhed.

51

Der var engang en bonde, som havde en stor udmark paa sin gaard, og den vilde han lægge ud til agerland. Da sagde han til den ældste sønnen, at han skulde gaa ud og hugge ned træer og bryde op sten og rødde. Sønnen gav sig da paa vei; det var et godt stykke fra gaarden; men da han var kommen did og saa, at det var et stort stykke jord, sagde han ved sig selv: „Nei, dette er der ikke nogen mening i. Der maa være rimelighed i alt; sligt arbeide kan en ikke faa fuldgjort, om en saa holdt paa i aarevis.“ Og saa slængte han fra sig baade grev og spade og satte sig til at glane paa den store vidden, og da han havde gjort det, anstillede han mangehaande betragtninger over menneskenes urimelighed, og da han havde gjort det, krøb han ind under en busk og lagde sig til at sove.

52

Om en stund kom faderen og vækkede ham, og da han fik besked om, hvorledes det var fat, sagde han: „Ja, du har saavist ret, sønnen min; jeg skjønner ikke, hvor jeg havde mine tanker henne; dette er formeget forlangt af et menneske. Men det stykke her; det er ikke mere end en tyve skridt i firkant; det kunde du vel friste?“ Ja da, mente sønnen, det var ingen sag for en voksen karl. Og saa tog han fat, saa det havde god skik, og gjorde det færdigt paa otte, ti dage. Da det var vel besørget, sagde faderen: „Her er et stykke til; det er ikke stort større end det forrige; vi kunde kanske friste det ogsaa?“ „Har jeg fristet det ene, kan jeg vel sagtens friste det andet,“ mente sønnen, og saa gik det ligedan. Og saadan holdt faderen ved baade ni og ti gange, og inden høsten var marken ryddet.

### 39. Den uegennyttige veiviser.

52

I krigens tid blev der sendt en afdeling ryttere ud for at skaffe foder til hestene. Efterat de havde redet længe omkring i en øde egn, kom de endelig til en plads, hvor der boede en gammel bonde. „Du faar vise os hen til et sted, hvor vi kan faa forsyning til hestene vore,“ sagde anføreren. Den gamle sagde, det skulde han nok, og gik foran for at vise vei. Snart kom de til et jorde, hvor der var græs i overflod. „Her har vi jo det, vi søger,“ sagde anføreren. „Nei, vent lidt,“ sagde den gamle og gik videre. Rytterne fulgte ham og kom langt om længe til et andet jorde; men det var langtifra saa frodigt som det første. Rytterne slog græsset, lagde det paa en vogn og vilde begive sig tilbage; saa sagde anføreren: „Du har ladet os ride en lang vei til ingen nytte, gamle. Det

første jorde var meget bedre end dette.“ „Ja, det kan nok være,“ svarede bonden; „men det var ikke mit.“

#### 40. Ikke raadvild.

52

Nogle murere havde netop opført en meget høi, frit staaende skorstenspibe ved en dampmølle. De blev færdige med arbeidet en lørdag aften og skyndte sig at stige ned for at komme hjem til sine familier og til aftensmaden efter det strenge dagsarbejde. Da piben var overmaade høi, kunde de ikke have noget stillads op til det øverste, men havde anbragt et dobbelt nedhængende reb, som de firede sig ned ad, den ene efter den anden. Saasnart den tredje havde naaet jorden, løste han rebet og halte det ned til sig; han vidste ikke andet, end at han var den sidste. „Stop, stop!“ raabte den fjerde deroppe fra. Men — det var for silde: Enden af rebet gled gennem jernøiet ved hans fødder, og han sad der alene paa toppen af den forfærdelig høie pibe. Kameraterne saa med skræk og bedrøvelse op til ham og ned til rebet, som laa i en ring for deres fødder. Hvad skulde de gjøre? Hvordan skulde de faa den stakkars mand hjulpen ned? Saa høit kunde ingen stige naa. I det samme kom hans kone til og saa faren. „Jens!“ raabte hun op til ham, „træk din strømpe af og ræk den op fra taaen, saa kommer jeg straks igjen,“ og dermed løb hun hurtig hjem. Manden forstod hendes mening. I en hast fik han sin ene strømpe af, tog sin lommekniv, skar taaspidsen af strømpen og vikledde en lang uldtraad frem. Hans kone kom imidlertid tilbage med et nøste hyssing. Nu tog manden et lidet murstensstykke, bandt det ved enden af sin uldtraad og firede det ned til jorden. Konen løste stenen af og knyttede uldtraaden fast til enden af hyssingen. „Hal nu op, Jens! men lempelig, saa traaden ikke gaar itu,“ raabte hun, og et øieblik efter hørtes mandens røst deroppe fra: „Nu har jeg den!“ Saa bandt kameraterne det store reb fast til den nederste ende af hyssingen; Jens halede atter op og fik fat i rebenden. Den stak han derpaa gennem jernøiet i muren, gjorde det istand som sedvanligt og lod sig glide ned til de andre. I det øieblik, han satte sine fødder paa jorden, raabte de tre venner hurra; men Jens vendte sig om til sin kone, gav hende et kys og sagde: „Det var godt gjort af dig, mor!“

53

## 41. Ridderen og pilegrimen.

I et smukt slot i Italien, som nu forlængst ligger i ruiner, boede en meget fornem ridder. Han anvendte aarlig mange penge paa at smykke sit slot; men til de fattige gav han kun sjelden noget. Engang kom en pilegrim forbi og bad om nattely; men ridderen svarede vredt: „Her er ikke et vertshus! Vi tager ikke mod gjester!“ „Ja, ja,“ sagde vandringsmanden, „saa gaar jeg igjen; lad mig blot faa lov at gjøre tre spørgsmaal!“ „Aa ja, spørg du!“ svarede ridderen. Den fremmede spurgte: „Hvem boede i dette slot før Deres tid?“ — „Min fader,“ lød svaret. „Men førend Deres fader igjen?“ vedblev pilegrimen. „Min bedstefader!“ sagde ridderen noget forundret. „Og hvem,“ spurgte nu hin for tredje og sidste gang, „skal vel bo her efter Deres død?“ — „Min søn, med Guds hjælp!“ — „Nu, ser De vel!“ sagde pilegrimen venlig, „naar saaledes enhver kun bor sin visse tid her i slottet, og den ene efterhaanden giver plads for den anden, saa er jo alle beboerne kun kommende og gaaende gjester i huset, og der bliver da vel ogsaa en plads for mig inat.“ — Ridderen beholdt virkelig pilegrimen hos sig, saalænge denne ønskede at blive, og de talte mangt et alvorsord sammen. Siden glemte ridderen ikke, at han ogsaa havde andet at gjøre end at smykke den borg, der i saa kort tid skulde være hans herberge.

54

## 42. De syv børn.

54

Tidlig en morgen, da solen stod op, vaagnede en arbejdsmand og hans hustru. De takkede Gud for den nye dag og for den styrkende søvn, som de ogsaa den nat havde havt.

Solen skinnede ind i værelset, og syv smaa børn laa i sine senge og sov.

De betragtede børnene, det ene efter det andet, og moderen sagde: „Der er nu syv i alt. Hvorledes skal vi skaffe dem mad og klæder?“ — Saaledes klagede moderen; thi der var dyrtid i landet.

Men faderen smilte og sagde: „Der ligger de jo og sover godt alle syv! Alle har de røde kinder, og morgenrøden gjør dem endda vakrere end ellers, saa de ligner syv blomstrende roser. — Moder, vi ved jo vist, at han, som skaber morgenrøden og sender søvnen, er trofast, og at han er den samme idag som igaar.“

Og da de nu traadte ud af værelset, da stod der ved døren fjorten sko i en række, det ene par mindre end det andet, et for hvert barn. Da saa moderen paa

dem. Hun græd og tænkte paa, hvilke slemme tider det var, og hvor vanskeligt det vilde blive at skaffe det daglige brød til saamange.

Men faderen sagde: „Moder, hvorfor græder du? De har jo alle raske fødder, hvorfor skal vi da ængste os for mad og klæder til dem? Børnene har jo tillid til os; hvorfor skulde vi da ikke stole paa ham, der formaar mere, end vi beder og forstaar? Se, hvor vakkert solen skinner! Lad os ogsaa begynde vort dagværk med et glad ansigt ligesom den!“

Efter Krummacher.

### 43. Karl den tolvtes drabant.

55

Paa den vei, som fører til slottet Karlberg, i nærheden af Stockholm, fandtes der i fordums tid en grind af eg, med store, udskkaarne prydelser. En vakker sommerdag for en to hundrede aar siden sad der en tiaars gut og red paa den. Han var daarlig klædt; men munterheden lyste ud af hans ansigt. Saasnart der kom nogen kjørende til slottet, skyndte gutten sig ned fra sin plads og aabnede grinden, og saa fik han nu og da et par øre for sin uleilighed.

En dag, som han saaledes red paa sin grind, kom der en anden gut did, omtrent af hans alder, men staselig klædt og tilhest og fulgt af et par herrer. Et stykke borte saaes der en vogn med otte heste for, omgiven af løbere og gilde lakeier, og i vognen sad dronning Ulrika Eleonora. Den unge prins havde, som han pleiede, redet foran. Gutten hoppede i en fart ned af grinden for at lukke op; men da prinsen kom did, fik han et indfald; han sprang af hesten og kløv op paa grinden, hvor gutten havde siddet. De to herrer, som var i hans følge, søgte forgjæves at afholde ham derfra. Vognen var imidlertid kommen frem til grinden, og da dronningen gennem vinduet blev prinsen var, befalede hun, at man skulde stanse. Hun nennede ikke at skjende paa den lille skøier, men lo blot af hans spilopper, kaldte grindgutten til sig og spurgte ham venlig, hvor han var fra. Han svarede frimodig, at han hedte Gyntherberg, at hans forældre var fra Tyskland, og at de havde mistet alt, hvad de eiede, i de daarlige tider. — „Er du saa glad i at ride,“ spurgte dronningen, „siden du endelig vil sidde og hænge paa grinden der?“ — „Jeg har ingen anden hest,“ svarede gutten. „Men nu vil prinsen tage hesten din fra dig; spørg ham, om du ikke kan faa hans hest isteden.“ Gutten stirrede paa prinsen, som nok ikke syntes synderlig om det forslag. „Nei,“ sagde han, „jeg vil beholde min hest.“

I det samme sprang han ned, men gled og faldt. Den tunge grind kom i bevægelse og holdt just paa at falde i, og det kunde blive slemt nok, da den nedentil var forsynet med jerntagger. Men den lille Gyntherberg sprang til og tog fat i den med al sin magt. Dronningen blev bleg af angst; men da faren var vel overstaaet, befalede hun prinsen at stige op i vognen til hende, og gutten skulde ride til Karlberg paa prinsens hest.

Siden satte hun ham i skole, og han blev med tiden, da prinsen var bleven konge og førte seierrige krige i Polen og Rusland, en af hans drabanter.

Denne Karl den tolvtes drabant var bekendt for sin overordentlige styrke, og der fortælles adskillige forunderlige ting derom. Karls berømte modstander kong August af Polen var en usedvanlig sterk mand og morede sig stundom med at gjøre sig til deraf. Saaledes engang, da kong Karl besøgte ham i Dresden, og de red gennem en porthvælving, hvori der var fæstet en stor metalring. August greb med den ene haand i denne ring og løftede sig af sadelen, idet han holdt tøilen med den anden. Da vinkede Karl til Gyntherberg; han greb ringen med begge hænder, klemte benene fast om hesten og løftede baade den og sig selv op.

56

En anden gang bar han en kostbar kanon\*) med sølvdrue, da den svenske konge havde veddet med kong August, at han skulde være mand for det. Senere frelste han sit liv med denne kanon, da han var paa nippet til at blive dømt til at skydes for ulydighed mod sine foresatte. Han traadte nemlig ind for kongen og presenterede gevær med kanonen, og kongen, som tillige mindedes, hvilken trofast tjener han havde i ham, nænnede ikke at lade en saa vældig kjæmpe dø for en overilelse, men benaadede ham.

#### 44. En ful fant.

56

Der var engang en ræv, som en aften kom til at se ned i en brønd, og dernede fik han øie paa maanen, som spillede sig i vandet. Men nu vidste han ikke, hvad det var for noget rart, og da han forestillede sig, at det maatte være en ost, fik han lyst til at undersøge den ting nøiere. Der var to spande i brønden, og de hang i et langt taug, som gik gennem en blok, og naar det ene spand gik ned, kom det andet op. Da ræven nu sprang i det spand, der var oppe, kom han i en fart til bunden og fik nok se, hvad den ost bestod af. Men saa var det ikke greit at komme op igjen, og han maatte smukt blive siddende og vente paa, hvad lykken vilde bringe.

Tidlig om morgenen kommer ulven derhen, og hændelsesvis kommer den til at kige ned i brønden. „Hvad sidder du dernede efter?“ siger han. — „Aa, jeg sidder og æder paa en ost,“ svarede ræven. — „Kan jeg ikke faa noget med af den?“ siger ulven saa. — „Jo, det kan du godt; du behøver blot at sætte dig i det andet spand, saa kan du nemt komme herved.“ Saaledes kom ræven op, hoppede af spandet og var fri; men ulven maatte blive siddende, til der kom folk og fangede ham.

57

---

\*) Vi maa her tænke paa de smaa feltkanoner og ikke paa de større kanoner, som nu er brugelige. Drue kaldes den store knap i enden af kanonen.

## 45. Fristelsen.

57

En haandverkssvend kom paa sin vandring, træt af den hede dag, en aften til en mølle, hvor han af den gjestfri eier fik lov til at blive natten over og sove paa en bænk. Efter midnat traf det sig, at han vaagnede og hørte en lyd henne fra væggen, og han saa nu i det klare maaneskin, at der hang et søvlommeur over sengen. Da for med engang den tanke gennem ham, at han kunde tage uret, springe ud af det lave vindu og løbe sin vei. Vel mindede hans samvittighed ham om, hvor utaknemmeligt og skammeligt det vilde være; men den onde tanke kom idelig igjen, og lysten til det smukke ur tiltog mere og mere. Da tog han pludselig den beslutning at springe ud af vinduet uden uret for at undgaa fristelsen. — Som tænkt, saa gjort. Han hoppede ned paa veien og løb, alt hvad han kunde, som om der var en fiende i hælene paa ham.

Imidlertid var maanen gaaet ned. Haandverkssvenden forvildede sig, kom ud i en myr og naaede kun med møie en tør bakke, hvor han lagde sig til hvile. Her faldt han snart i søvn efter anstrengelsen. Ved morgengry vaktet han af et fælt skrig; han saa i veiret og merkede nu til sin forfærdelse, at han laa under en galge, hvori der hang en tyv, hvis døde krop havde lokket ravnene til; det var deres skrig, som havde vækket ham. Da sagde en stemme i hans bryst: „Ser du, saaledes var det ogsaa gaaet dig tilsidst, dersom du havde begyndt at stjæle.“ Han faldt ned paa sine knæ og takkede Gud i himlen, der saa trolig havde advaret ham i fristelsens stund.

## 46. Sundhedens værd.

57

En fattig, ung mand, som mødte sin ungdomslærer, beklagede sig over sin tunge skjæbne og sagde, at det gik næsten alle hans skolekammerater bedre end ham. „De er rige og lykkelige, medens jeg lider mangel paa alt.“ „Er du da virkelig saa fattig? Du staar jo saa frisk og kraftig for mig. Vilde du“ — vedblev læreren, idet han greb hans høire haand — „miste denne kraftige og arbejdsdygtige haand for 1000 kroner?“ „Nei, langtfr!“ udbrød den unge mand, „hvor kunde det falde mig ind?“ „Eller vilde du sælge dine øine, hvormed du saa freidig ser dig om paa Guds skønne jord, om du saa fik nok saa mange penge for dem? Og din høreelse, hvorigjennem fuglenes sang og dine kjæres stemme og saa mangt et godt og velsignet ord naar dit hjerte, vilde du bytte alt det bort for et kongerige?“ „Nei, paa ingen maade!“ „Men klag saa heller ikke over, at du er fattig!“ tilføiede læreren; „du eier jo goder, som ingen i verden kan betale.“

58

## 47. Den velfortjente straf.

58

En liden fattig og fillet gut sad paa en trappe og spiste et stykke tørt brød. En stor, forsulten hund nærmede sig logrende til ham for at faa en bid deraf. Gutten rakte et stykke brød ud imod hunden; men just som denne vilde snappe det, trak han haanden tilbage, gav hunden et haardt slag med en kjep og opslog en skadefro latter. Hunden løb hylende bort med halen mellem benene. En mand, som havde seet dette, traadte hen til ham og sagde: „Hør, gut, du fryser vist?“ „Ja, jeg gjør!“ var svaret. Manden tog da op en krone og lod, som om han vilde give gutten den. Denne reiste sig allerede og udstrakte haanden efter den. Men da trak manden sin haand tilbage og sagde, idet han gav gutten et godt slag med sin stok: „Ser du, onskabsfulde gut, det er din fortjente løn!“

## 48. Spurven.

58

*J. Turgenev*

Jeg vendte hjem fra jagten og gik ned ad en allé i min have. Min hund, Bob, løb foran mig. Pludselig sagtnede den sine skridt og gav sig til at gaa forsigtig fremad, som om den sporede vildt foran sig.

Jeg saa ned ad alleen og opdagede en liden, gulnebbet spurveunge med dun paa hovedet. Den var falden ud af sit rede, da alleens birketrær gyngede sterkt for vinden, og den kunde ikke komme af stedet, men slog ynkelig med sine tyndt befjærede vinger.

Med spændte muskler nærmede Bob sig den, da pludselig en gammel spurv med sort hals faldt ned fra et af de nærmeste træer som en sten lige foran hunden, og ganske forpjusket og forvildet hoppede den med en ynkelig, fortvilet piben to gange hen i retning af hundens aabne, glubende gab.

Den havde styrtet sig ned for at frelse sit barn; den vilde tjene det til skjold. Men hele dens lille krop rystede af skræk; dens skrig var hæst og vildt; den var nær ved at dø; den opofrede sit liv.

Hvilket umaadeligt uhyre maatte hunden ikke synes i dens øine! Og dog havde den ikke kunnet blive paa sin høie, sikre gren. En mægtigere kraft end dens vilje havde drevet den ned.

Bob stansede og veg tilbage. Man skulde tro, at den ogsaa anerkjendte denne kraft. 59

Jeg skyndte mig med at kalde paa min ganske forvirrede hund, og jeg gik bort, fuld af hellig ærbødighed.

Ja, le ikke; det var ærbødighed, jeg følte for den lille heltemodige fugl, for dette udbrud af dens kjærlighed.

Kjærligheden, tænkte jeg, er sterkere end døden og frygten for døden. Det er kun ved kjærlighed, at livet rører sig og opholdes.

## 49. Et træk af Luthers liv.

59

Morten Luther var sedvanligvis meget munter og glad i Herren; dog gaves der ogsaa for ham mørke dage, da hans sjæl var bekymret, og det forekom ham da næsten, som om han ikke havde nogen forsonet Gud i himlen. Ved saadanne leiligheder dadlede, formanede og trøstede hans kjære hustru ham, og det hjalp ogsaa i almindelighed. Men engang vilde det dog ikke hjælpe. Luther havde været nogle dage paa landet, men var endnu stedse bedrøvet. Han kom tilbage til sit hjem, og hvad fandt han? Hans fromme hustru, Katharina af Bora, sad midt i stuen, havde sørgedragt paa og et sort klæde over hovedet og saa meget bedrøvet ud. Hun havde endogsaa et hvidt lommeterklæde i haanden, og Luther troede, at hun havde grædt. Da han nu trængte ind paa hende og vilde vide, hvorfor hun viste sig i en saa dyb sorg, taug hun først stille; men endelig svarede hun: „Kjære Morten, jeg har drømt, at den kjære Gud er død, og at

englene fulgte ham til graven!“ Da lo den gode Luther hjertelig, idet han glædede sig over sin hustrus gode indfald, og sagde: „Ja, du har ret, kjære Trine, jeg har forsyndet mig meget ved mit mismod. Jeg handlede jo, som om den gamle Gud ikke levede mere.“ Fra dette øieblik blev han atter glad og fornøiet i Gud.

Til sine børn sagde han: „Jeg efterlader eder ingen rigdom, men en rig Gud,“ og da man engang spurgte ham, hvor han vilde ty hen, naar ingen vilde tage sig af ham, svarede han: „Under himlen.“

## 50. Gamle bekjendte.

59

Den fromme Grev Zinzendorf, brødremenighedens bekjendte stifter, gik en dag i sine egne tanker og spadserede i egnen omkring Herrnhut. Uden at merke det var han kommen dybt ind i en afsides liggende skog. Da træder pludselig et menneske hen imod ham, med vaaben i hænderne, og affordre ham hans pengepung. Uden i mindste maade at komme ud af sin fatning trækker greven sin pung op af lommen, leverer røveren den og siger alvorlig og stille: „Min ven, du driver et haandverk, som tidlig eller sent maa føre dig til galgen. Men naar du engang bliver ført til retterstedet, saa forvil ikke om din sjæls frelse, men kom ihu, at Jesus Kristus ogsaa er død for dine synder, og anraab ham om naade!“ Tre aar efterat dette var skeet, kom greven til en by i Bøhmen, og medens der blev skiftet heste, gik han op paa torvet, hvor der netop holdtes marked. Midt i trængselen merkede han, at der var en, som klappede ham paa skulderen. Han saa sig om, og en mand, som hilse ham venlig, spurgte, om han kunde kjende ham. Da greven sagde nei, bad han, om han maatte faa lov at føre ham hen til sin bolig. Greven modtog tilbudet og fulgte hjem med manden. Han kom ind i en pen stue og saa der en smuk ung kone, som havde et barn paa armen. Manden kastede sig nu ned for hans fødder og bekjendte, at han var den røver, som for tre aar siden havde angrebet ham i skogen. De faa ord, som greven dengang havde talt til ham, havde gjort et saa dybt indtryk paa hans hjerte, at han ved Guds naade var kommen til omvendelse og tro.

60

## 51. Et mandigt løfte.

60

Karl den tolvte, fortæller man, havde i drukkenskab engang glemt den ærbødighed, han skyldte sin moder. Hun tog sig det saa nær, at hun dagen efter

ikke lod sig se ved hoffet. Kongen spurgte om aarsagen, og man fortalte ham den. Han skjænkte derpaa et glas fuldt af vin og gik ind til dronningen. „Jeg ved,“ sagde han, „at jeg igaar har forseet mig imod Dem, og jeg kommer for at bede Dem om forladelse derfor. Forat det ikke oftere skal ske, drikker jeg dette glas paa Deres sundhed; det skal blive det sidste i mit liv.“ Man fortæller, at han holdt sit løfte og fra den dag aldrig mere drak vin.

## 52. Den besynderlige tak.

60

En rig og anselig kineser gjorde sig til, fordi han bar et klædebon, der overalt var besat med de kostbareste ædelstene. En gammel, sletklædt bonze (saa kalder man de geistlige i Kina) fulgte ham gennem forskellige gader, bukkede sig ofte for ham lige ned til jorden og takkede ham flere gange for hans ædelstene.

61

„Min ven!“ svarede den rige, „jeg har jo aldrig givet dig ædelstene.“

„Ganske rigtigt!“ sagde bonzen; „men du giver mig leilighed til at se dem, og anden brug kan jo du heller ikke gjøre af dem. Der er altsaa ingen anden forskjel mellem os, end at du har den umage at bære og bevare dem, og denne besvær ønsker jeg mig ikke.“

---

Herrnhut, en liden by i Sachsen, brødremenighedens hovedsæde.

## 53. KETIL.

61

### I. Ketils plan.

Langt borte i lien laa en liden, skrøbelig hytte. I denne hytte boede en kone, som hed Else, med sin lille søn, Ketil. Hun var nylig flyttet did og kjendte intet menneske, som kunde tage sig af hende, skjønt hun trængte haardt til det; for hun var syg og kunde ikke arbeide, hverken for sig selv eller sin søn.

En aften sad Else i sin lille, simple stue. Ketil sad paa en liden krak og saa meget tankefuld ud. Han merkede ikke, at hans moder saa paa ham.

Tilslut sagde Else: „Men kjære! hvad er det, du tænker paa da, Ketil?“

Han saa op og lo over hele ansigtet. „Aa!“ sagde han, „jeg tænker paa saa mange ting, jeg! — Blir jeg ikke snart 10 aar nu, mor?“

„Jo, Sankt-hansdag fylder du dit 10de aar; og hvad skal saa gaa for sig?“

„Aa — en faar finde paa noget — tror du, det gaar an, at jeg gaar fra dig en — nei to timer imorgen?“ spurgte Ketil.

„Ja, det gaar vist an. Men hvad skal du gaa efter?“

Ketil smilte og strøg haaret fra panden. „Du faar ikke spørge efter det, mor,“ sagde han. Han sad først og vuggede sig lidt paa krakken; men saa stod han op, gik ganske sagte hen til sin moder og satte sig ved siden af hende. „Jeg vil saa gjerne gjøre noget for dig, jeg, mor!“ sagde han.

„Stakkars gutten min!“ sagde Else og klappede ham, „du gjør meget for mig, du! Hvordan skulde det gaa mig, naar jeg ikke havde vesle Ketil?“

„Aa ja! jeg steller altid lidt herhjemme; men jeg mente — ja, det kan nu være det samme, hvad jeg mente!“

Om kvelden, da Ketil havde lagt sig, tænkte han meget paa, hvor travlt han vilde faa det næste dag; thi først skulde han hugge ved og bære vand for sin moder, og dernæst vilde han gaa til prestegaarden. 62

Han havde været med sin moder i kirken, før hun blev saa daarlig, og presten havde da talt saa vakkert, og saa havde Ketil lukket op gaardsgrinden for prestefruen, og hun havde nikket saa venlig til ham og spurgt, hvem han var søn til. Dengang havde Ketil bare svaret, at han var sønnen til Else; men nu vilde han nok fortælle fru, hvem Else var, og hvor galt det stod til med hende, og at han saa gjerne vilde tjene nogle øre, hvis han kunde faa noget arbejde, han orkede. Ketil laa og tænkte, til det gik rent sur i hans lille hoved, helst da han med det samme hørte paa myggen, som peb saa fint inde i løvbuskene borte ved ovnen. Han reiste sig i sengen og saa bort paa sin moder; hun laa saa stille, hun sov vist alt! Det var nok bedst, at han ogsaa foldede sine hænder og sov i Jesu navn.

## II. Ketil paa prestegaarden.

Dagen efter piltede vesle Ketil afsted til prestegaarden. Han grundede svært paa, hvad han skulde sige, naar han kom frem; snart vilde han fremføre sit erende paa en vis, snart paa en anden. Han saa paa sine klæder, om han saa skikkelig ud: bukserne var gamle; men de var lappede, de gik nok an; trøien var lidt for liden; men det fik endda være; havde bare ikke hueskyggen været saa elendig; men den var rigtignok knækket og afslidt paa alle kanter, og han havde intet at skjule skaden med uden en birkekvist; men den hjalp ogsaa prægtig! Med bankende hjerte gik Ketil op igjennem alle, som førte til prestegaarden; han havde tænkt at gaa lige ind i køkkenet; men saa fik han se presten sidde paa en bænk udenfor haveindgangen; da stansede han og hilste høflig.

„Godmorgen!“ sagde presten, „vil du snakke med mig, gutten min.“

Ja, hvad var det nu, Ketil skulde sige, naar han kom frem? Nu havde han glemt altsammen; han var forknyt; men saa spurgte presten igjen saa venlig:

„Hvad er det, du vil, min lille ven?“

„Jeg vilde gjerne have arbeide,“ sagde Ketil.

„Vilde du det? Det var godt! — hvad skulde det være for arbeide?“

Ketil betænkte sig lidt og saa sig lidt om; der gik just en gennem 63  
haveporten, og derved kom han paa noget.

„Jeg kan luge,“ sagde han.

„Kan du gjøre det ordentlig! Det er ikke saa let!“ sagde presten.

„Jeg skal gjøre mit bedste!“ sagde Ketil, og presten klappede ham paa kindet og tog ham med ud i haven.

Det var en deilig have; men Ketil havde ikke stunder at se sig om nu; fruén stod der, og presten førte ham lige hen til hende.

„Her bringer jeg dig hjælp til havearbeidet,“ sagde han, „det er en, som vil luge.“

„Tak,“ sagde hun og nikkede til Ketil, som stod der saa undselig, „hvor har du faaet ham fra?“

„Det er sønnen til den kone, som bor ved udkanten af skogen derhenne; hans fader købte fornylig den lille jordflek, men har nok siden været paa arbeide i andre bygder. Konen er sygelig, saa du faar nok skaffe hendes søn fortjeneste. Hvad heder du, min lille ven?“ spurgte han, idet han vendte sig til Ketil.

„Ketil,“ svarede gutten, som havde staaet og seet forundret paa ham, medens han talte. Hvor kunde nu presten vide alt det fra? Det var jo netop det, Ketil skulde fortalt, men som han havde glemt, da presten talte til ham.

Han kom snart i arbeide, og det gik raskt, skjønt det var meget hedt i solen, og skjønt han engang imellem maatte se sig om paa al den herlighed, som omringede ham. Undertiden trippede en liden pige i mørkerød kjole igjennem haven, stansede et øieblik foran ham og betragtede ham alvorlig; Ketil vilde saa gjerne snakket til hende; men det vilde ikke lykkes; for bare han reiste sig lidt op og saa paa hende, saa — vips! var hun væk.

Da han nu havde arbeidet et par timer og faaet mad, saa turde han ikke være længer borte fra sin moder; men han skulde faa lov at komme igjen en stund hver dag, sagde fruén, og naar han havde arbeidet flinkt og flittig, saa vilde hun betale ham for det. Saa spurgte hun om hans moder, og Ketil fik taarer i øinene, da han fortalte om, hvor syg, men taalmodig hun var. Da sagde fruén, at hun vilde se til hende en dag, og det gjorde hun ogsaa, og hun kom ikke tomhændet heller, det var saadan en snild prestefrue! Men da nu Ketil skulde gaa, da stod

den lille pige, prestefolkenes datter, og saa paa ham, og han saa paa hende, og han vilde saa gjerne sagt noget til hende; men han turde ikke. Da nappede den lille pige sin moder i kjolen og hviskede: 64

„Mama! jeg vilde saa gjerne give gutten en tulipan.“

Ketil blev ganske rød; han syntes, tulipanerne var saa deilige; men det var ikke engang faldt ham ind, at han kunde faa nogen. Fruen sagde straks til sin datter, at hun gjerne maatte give ham en, og saa brød den lille pige en mørkerød af og rakte ham; men hun turde ikke gaa helt hen til ham med den, hun strakte armen saa langt, hun kunde, og da var det saavidt, Ketil kunde faa fat i blomsten.

Du kan tro, han længtes efter at komme hjem til sin moder med den deilige blomst og saa fortælle hende om alt det, som var hændt ham. Og saa travlt han havde om eftermiddagen! For fruén havde spurgt, om han kunde spikke blomsterpinder, og det skulde han prøve paa; men de vilde ikke blive saa fine, som han syntes, de burde være.

### III. Den deiligste have.

Da Ketil havde været flere gange i prestegaardshaven paa arbeide, begyndte han ogsaa at blive kjendt med den lille pige. Da hun engang havde staaet og seet paa ham, spurgte hun ham alvorlig:

„Heder du Ketil?“

„Ja,“ sagde han; „men hvad heder du?“

„Sigrid,“ sagde hun.

Saa vilde hun løbe væk igjen; men han skyndte sig at sige noget, og saa stansede hun.

„Der har vel aldrig været noget deiligere i verden end denne have?“ sagde han.

„Jo,“ sagde Sigrid alvorlig, „paradis var meget deiligere.“

„Ja, det er sandt! Paradis var vel deiligere end nogen anden have, for den havde Gud plantet,“ sagde Ketil tankefuld. „Det var rigtig leit, at det skulde blive borte.“

„Men det er jo fundet igjen! ved du ikke det?“ sagde Sigrid. „Kom, saa skal mama fortælle dig!“ og afsted trippede hun, saa fort hun kunde; men Ketil stod igjen og vidste ikke rigtig, om han skulde følge hende eller ei.

Lille Sigrid traf sin moder i et jasminlysthus; der sad hun og nøstede garn og nynnede paa en sang, medens hun holdt øie med sin datter.

„Fortæl om paradiset!“ sagde den lille pige, „fortæl Ketil og mig!“

„Kan ikke du fortælle, Ketil,“ sagde hendes moder, „ligesom jeg har fortalt dig?“ 65

„Fortæl du!“ bad hun.

Og Sigrids moder fortalte, og begge børnene sad paa hver sin skammel ved hendes fødder. Hun fortalte om paradiset have, som var saa deilig, hvori Adam og Eva levede og var lykkelige, fordi de elskede Gud. Saa fortalte hun om synden, som kom ind i verden, da de lod sig forføre af slangen og var ulydige; da maatte de forlade den deilige have og kunde ikke komme derind mere, og Gud var meget bedrøvet over dem. Men hvert menneske, som fødes paa jorden, længes til paradiset.

Og prestekonen fortalte videre om det lille barn, Jesus, som blev født i stalden i Bethlehem om julenat, og om englene, som kom ned fra himlen og sang derom for hyrderne paa marken; for det lille barn var jo Guds søn. Og hun fortalte om, at barnet voksede og blev stort og døde paa korset for os og blev begravet, men opstod igjen og er nu en konge i himlen og har lukket porten op til paradiset, forat alle Guds børn kan komme derind. Og hun sagde til Ketil og sin lille datter, at de var blevne Guds børn, da de blev døbt som ganske smaa, og hun bad dem, at de aldrig maatte gaa bort fra ham; da tænkte de begge, at det vilde de aldrig gjøre.

#### IV. I skogen og ved tjernet.

En dag fik Sigrid lov at følge med sin moder ud til skogkanten til Elses hytte. Det var morsomt, kan du tro; for hun havde aldrig været der før, og hun fik være med Ketil langt ind i skogen, hvor der var saa stille, saa stille. Fuglene fløi saa lydløst fra en gren til en anden, og sommetider klavrede en ekorn lystig opover stammen paa et tykt grantræ. Da kunde Sigrid ikke bare sig for at raabe høit af glæde; men saa skræmte hun baade ekornen og fuglene, og Ketil sagde: „Vi faar nok bare hviske!“ og saa hviskede de.

„Jeg synes, fuglene tier saa stille,“ sagde Sigrid.

„Aa, du kan tro, de synger nok sommetider,“ sagde Ketil; „det er slig musik, naar de stemmer op allesammen, og maaltrosten er nu den bedste af dem alle; har du hørt den?“

„Nei,“ sagde Sigrid. „Aa gid jeg kunde faa høre den!“

„Han synger nu helst om kvelden eller om morgenen tidlig,“ sagde Ketil, „naar du bare kunde komme her da; men ellers synger han paa denne tid af dagen ogsaa længere ind i skogen; ja, kunde vi bare gaa længere ind og saa ned til tjernet, saa skulde du faa se skibene mine.“

## II

66

„Har du skibe?“ spurgte Sigrid.

„Ja, jeg har mange skibe der; jeg har „Ormen lange“ ogsaa!“

„Det var et stygt navn,“ sagde Sigrid.

„Synes du det? ja, men det var saadant et prægtigt skib! det var det, Olav Trygvesson var paa i slaget ved Svolder.“ Og nu maatte Ketil fortælle om Ormen lange og slaget ved Svolder.

Nogle dage efter kom Sigrids broder hjem til prestegaarden, og i Elses hytte blev der ikke mindre glæde; thi Ketils fader kom hjem. Sigrids broder hed Svend og var ligesaa gammel som Ketil. Han gik paa skole i byen og var forresten hos sin faster der; men i julen og midt paa sommeren fik han komme hjem; for da havde de fri af skolen.

Svend og Ketil blev snart gode venner, og de legede sammen oppe ved tjernet, hvor skibene laa.

„Du skulde bare se dem, Sigrid,“ sagde Svend en dag til sin lille søster, „du kan tro, det er moro!“

Saa fik Sigrid lyst til at se skibene og tjernet; men endda mere lyst havde hun til at se paa fuglene og ekornene, som hun vidste var deroppe i skogen.

Svend bad sin moder om, at Sigrid maatte faa være med til tjernet, og hun fik lov, naar de bare vilde love at være forsigtige og ikke gaa for langt bort, og det lovede de.

Han hjalp hende at knytte hatten, saa tog han hende ved haanden, og de løb afsted. „Hvis du bliver træt, kan jeg godt bære dig et stykke!“ sagde han.

De skulde bortom Ketil for at faa ham med, og han var da straks færdig. Men da de gik, sagde Ketils fader: „I skal ikke gaa i baaden deroppe!“ „Nei,“ sagde Ketil. Saa gik de.

„Det er ikke noget videre morsomt her i skogen,“ sagde Svend; „men bi bare, til vi kommer til tjernet.“

Men Sigrid syntes just, det var morsomt i skogen. Hun spiste blaabær med god appetit. Hun blev saa blaa paa tænderne og lidt udenom munden med; men det tørrede Svend af med hendes lømmetørklæde. Du kan vide, han maatte stille vel med hende, da hun var betroet til hans omsorg. Endelig kom de da op til tjernet, og da syntes Sigrid, det var svært morsomt. Tjernet var saa stort, saa stort, hun saa over til den anden side; der var saa vakkert, og der laa nogle huse; hun kunde se røgen af skorstenspiberne, hvor blaa den steg op i luften. Da undredes hun paa, hvad det var for folk, som boede der; hun syntes, det var, ligesom hun saa over til et andet land. Der var ogsaa en hel skog af siv nede i

67

vandet paa den anden side, og det saa morsomt ud; hun vilde gjerne været derover. Dette lod sig nu ikke gjøre, og naar man ikke kan faa reise, er det bedst at slaa sig tiltaals, der man er; derfor gav hun sig ganske rolig til at pille op runde smaasten af stranden.

V. Baadturen. Men gutterne var ikke rolige! Der var hændt noget skrækkeligt -- Ormen lange var borte!

Tænk, om husmandsgutterne paa hin side havde været over og taget den! Ketil mente, de var gode nok til det. De stod og stirrede over til den anden side, saa de fik vand i øinene — for solen stod midt imod — men ingen Orm saa de.

„De har nok gjemt den mellem sivene,“ sagde Ketil.

„Ja, udaf syne er den, det er sikkert,“ sagde Svend, og han prøvede at fløite med læberne; men han kunde ikke.

„Jeg ser den, jeg,“ sagde Sigrid.

„Aa snak, Sigrid, er det rigtig sandt?“

„Der!“ Sigrid pegte med fingeren.

Ja, bestemt syntes de, der laa noget borte ved næsset. Ja, det var Ormen. Hvorledes den var kommen der, det kunde de ikke skjønne; det blev heller aldrig opklaret, om det var vinden eller husmandsgutterne paa den anden side, der havde spillet dem det puds; men én ting var sikker, at Ormen nu laa ved næsset, og at det var dygtig langt did, naar de skulde gaa omkring.

„Der er jo baaden,“ sagde Svend, „kom, saa ta’r vi den og ror derbort, det er bare et lidet stykke.“

„Far sagde, vi skulde ikke røre baaden idag,“ sagde Ketil.

„Hvorfor det da? Du har jo sagt, at du ofte har roet alene, og nu er vi to.“

„Jeg farer her nok ofte alene; men det var vist for din og Sigrids skyld, at han ikke vilde, vi skulde udpaa idag; men vil du vente her, saa skal jeg snart hente skibet,“ og Ketil hoppede ned i baaden.

„Pyt! tror du, jeg er ræd da?“ raabte Svend og hoppede efter.

Men da blev Sigrid alene paa stranden, og saa begyndte hun at græde; hun var jo saa liden og havde aldrig været deroppe ved tjernet før.

„Vi kommer snart igjen, Sigrid!“ sagde hendes broder; men hun bad saa vakkert: „Lad mig faa være med!“ og saa lod han hende gaa ud paa en stor sten, som laa lige ud i vandet, og derfra løftede han hende ned til sig. Han følte, at han burde gaaet ud af baaden isteden; men han havde saadan lyst til at ro.

„Der er vel ingen fare ved det?“ spurgte han, og Ketil svarede: „Nei fare er der slet ikke, jeg har ofte roet længere alene; men far tænkte vel, at dine forældre kanske var rædde for dig og Sigrid.“

„Mor sagde ikke noget om, at vi ikke skulde ro, hun bare bad os være forsigtige,“ sagde Svend, og det var ganske sandt; men hans moder vidste slet ikke, at der var nogen baad. Hun vidste, at vandet var ganske grundt langs stranden paa hele denne side, derfor havde hun ladet sine børn gaa alene derop, og desuden havde hun jo sagt, at de ikke maatte gaa for langt bort. Det kan nok være, at om hun havde seet dem i baaden et godt stykke ude paa vandet, saa vilde hun synes, at Svend kun maadelig havde holdt sit løfte til hende.

Begge gutterne roede med hver sin aare, og Sigrig sad alene bag i den lille baad. Svend turde næsten ikke lade hende faa lov til at røre sig, saa ræd var han, at hun skulde falde i vandet; han havde i grunden ingen god samvittighed; men han lod sig ikke merke med det.

De kom dog lykkelig bort til næsset; men langsomt var det gaaet med dem; for de var just ikke øvede rorskarle. Ormen lange laa der i god behold; de fik den op i baaden, og saa skulde de reise tilbage.

## VI. Det fremmede land.

Men der oppe paa næsset var saa uendelig mange blaabær, og dem maatte de sanke nogle af. Saa gik de da iland, og de fandt snart, at dette næs var det prægtigste stykke land ved hele tjernet. Foruden blaabær var der saamange vakre smaa grankongler, meget vakrere end paa deres egen side, og Sigrig maatte endelig have en hel del af dem med sig; det var jo for hende de prægtigste melkekjør, nogen kunde ønske sig. De gik længere og længere „ind i landet,“ som Svend sagde; for han syntes, de var omtrent lige med Kolumbus, der opdagede Amerika. Næsset høinede mere og mere opover, og høit deroppe stod et vakkert egetræ; paa deres egen side af tjernet vokste ikke en eneste eg. De maatte have hver sin gren; men de kunde ikke naa, saa Ketil maatte klatre op i træet, og det tog tid. Sigrig fik ogsaa sin lomme fyldt med egenødder; de skulde være kalve og faar i hendes lille fjøs.

Du kan vide, at tiden maa gaa hurtig, naar man har opdaget et nyt land med saamange herligheder. De smaa merkede ikke, at dagen led, solen blev rødere og rødere, men gav mindre og mindre varme, eftersom den dalede mod aaskanten; de merkede det ikke. Tilslut gled den bagom, og en kold aftenvind strøg over tjernet og susede om Sigrigs øre, saa hendes lokker flagrede, for hun bar hatten i haanden, fuld af grankongler. „Huf da!“ sagde hun og strøg haaret tilbage. Svend saa paa hende; hun var saa bleg i ansigtet og blaa under øinene.

„Du fryser vist?“ sagde han; „kom lad os skynde os hjem. Solen er gaaet ned ogsaa.“

69

De vendte sig mod tjernet; men det saa ikke venligt ud længer, skygger strakte sig over det, og smaa bølger skvulpede mod stranden.

„Vi tør ikke ro nu!“ sagde Svend, og han blev lidt trang om hjertet. „Vi maa gaa omkring; lad os tage Sigrid imellem os og springe, saa fort vi kan!“

Ketil mente ogsaa, at det var bedst; baaden fik ligge der til imorgen.

„Du maa tage hatten paa, Sigrid,“ sagde Svend ivrig; „lad os tage konglerne!“ Han huskede paa det, han havde lovet, og saa knyttede han endda sit lommeterklæde under hatten paa Sigrid; saa løb de. Men veien var lang og ikke god; der var baade myr og krat, grøfter og skigarder. Sigrid blev baade træt og vaad paa fødderne; hun græd saa sagte, men klagede ikke. Svend var rent ulykkelig, han, som skulde passet hende saa godt. Han og Ketil skiftede med at bære hende; men da gik det saa langsomt, og de vidste, at far og mor maatte vente paa dem; desuden mørknede det lidt.

## VII. Hjælpen.

„Dersom han far saa os nu, saa kom han nok og hjalp os!“ sagde Ketil.

„Tror du ikke, Gud ser os?“ spurgte Sigrid, som han da bar.

Mon ikke Gud saa dem? Han, som holder saa meget af smaabørnene! Jo, han saa dem nok, og han havde godt hørt, at Svend og Ketil havde bedet ham om forladelse i sit stille sind, fordi de havde gjort galt, og han hørte deres bøn om, at han vilde hjælpe dem.

„Jo, han ser os vist!“ svarede Ketil fortrøstningsfuld; „græd ikke du, vesle Sigrid! vi kommer nok hjem igjen! Havde jeg bare gjort, som han far sagde, jeg, og ladet baaden i fred! Ormen kunde ligget der til en anden dag; nu fik vi den saa 70 ikke med alligevel.“

„Nei, Ormen!“ sagde Svend; men saa stansede han pludselig. Ketil stod ogsaa stille, og Sigrid løftede hovedet; de hørte et raab langt borte og straks efter endnu et.

„Det er far, som raaber efter os,“ sagde Ketil, og saa satte han Sigrid ned, holdt hænderne for munden som en trompet og skreg af alle kræfter: „Ho!“ Lidt efter hørte de raabet igjen, og Ketil svarede paany. „Jeg hører, han kommer hidover,“ sagde han, og de andre kunde ogsaa tydelig høre, at det knagede i buskene foran dem. Det varede vist ikke fem minutter, før de mødte Ketils far.

„Det var min skyld altsammen!“ sagde Svend; „kjære, skjend ikke paa Ketil.“

Manden skjendte ikke videre heller, skjønt han ikke var rigtig blid; han tænkte vel, de havde lidt skyld hver, og det havde de da ogsaa. Men Sigrid tog

han paa armen, og der sad hun godt, for han var saa sterk. Han gik hurtig foran; smaagutterne fulgte efter, og saa kom de snart paa kjendt sti.

Ketil og hans fader gik lige til hytten.

Jeg ved ikke, hvad Svends og Sigrids forældre sagde, da de kom hjem, om de skjendte paa dem eller ei; men jeg ved, at da Svend gik tilsengs, da var han meget bedrøvet over, at han saaledes kunde gjøre far og mor imod, de, som holdt saameget af ham.

Men dagen efter var alle i prestegaarden bedrøvede; for lille Sigrid var meget syg; hun havde vist forkjølet sig; hun var saa brændende hed i panden og i hænderne, og da Svend kom hen til sengen for at tale til hende, saa hun paa ham med et saa underligt blik, at han blev ganske ængstelig. Han tog hendes haand, han strøg haaret bort fra hendes pande, men kunde ikke sige et ord; saa gik han ud af værelset.

Dagene gik; men Sigrid blev i førstningen ikke bedre; hun blev værre. Hendes mor var hos hende baade dag og nat, hendes far var der ogsaa, naar han havde tid, og Svend fik vel lov at komme ind ofte; men da maatte han være saa stille.

Et par uger gik, og endelig begyndte Sigrid at komme sig; ja Svend havde endog den glæde, at hun kunde gaa en liden tur ud i haven med ham, dagen før han reiste til byen igjen.

## 54. Tone.

71

Engang kom jeg ud i gaarden, just som konfirmanterne, der skulde læse med min mand, samlede sig der. Iblant dem stod en liden jente i fattige, lappede klæder; gule haar stak frem under et gammelt, brunsort tørklæde; de lysblaa øine saa vemodige ud; kinderne var røde og runde. Hun kom hen til mig og sagde: „Ska dokke inkje ha ei (en) te akta baadnaa?“ „Nei,“ sagde jeg; „vil du være barnepige? hvor gammel er du?“ „Eg æ paa niende aare.“ „Hvad heder du?“ „Eg heide Tone.“ „Hvor faldt du paa at komme til os?“ „Hu mor e dø, eg æ reint alleine aa kan ingen tenest faa, saa sa dem paa Løvesnæs, atte dokke altid tage mot saavore (saadanne) folk her i prestegaren.“ „Jasaa du; men nu har vi slet intet brug for dig her.“ Da fyldtes de blaa øine med taarer, hun bøiede hovedet og sagde bedrøvet: „Ja, dei seie saa adle (alle).“ Disse ord stak mig i hjertet; jeg tænkte mig, hvor skrækkeligt det vilde være, om mine egne døtre engang skulde gaa saa hjælpeløse fra dør til dør og overalt blive bortviste med et koldt: „Jeg har ikke brug for dig.“ Jeg sprang op til min mand og fortalte

ham det hele; han var meget snildere end jeg; han tænkte ikke paa nogenting, men sagde: „Stakkars barn, det er bedst, hun kommer til os.“ Jeg sprang ned igjen med lettet hjerte, sagde til Tone, at hun kunde blive her, tog hende ved haanden og ledte hende ind i stuen, og saa var hun da bleven et medlem af vort hus.

Pigen, som havde fulgt med hende fra Løvesnæs, sagde, at hun, naar hun kom næste gang, skulde tage „raben te Tone“ (Tones tøj) med sig. Da jeg formodede, at Tones forsyning ikke var saa fuldstændig, at den jo nok kunde trænge til at forøges, gav jeg mig straks ifærd med at sy klæder til hende og fik hende saa pen, at det var en lyst at se hende. Hun blev ganske forbauset over sig selv. Pigen kom ganske rigtig med „raben,“ der befandt sig i en sammenknyttet tørklædesnip og bestod i en liden gammel silkelue, en døbeseddelt og seks skilling. Hun lærte nu at læse, skrive, sy og strikke og udrettede i huset, hvad hun havde evne og kræfter til; de smaa unoder, hun havde med sig, da hun kom, vænte hun sig snart af med, og hun blev en snild, lydig og flink pige. Olaus, en anden af vore pleiebørn, pratede ofte med hende, og hun holdt meget af ham.

Nogen tid efterat han var reist fra os, ventede jeg en lørdagsaften paa min mand, som skulde komme fra byen; da kom Tone styrtende ind: „Mor daa, naa kjeme far, aa han Olaus æ mæ, meine mor inkje, at han blir reint fortænkt, naar han ser meg i den nye kjolen imaaraa!“ „Jo, det kan du være vis paa; han bliver vist svært forundret, naar han ser den nye verkenskjolen din.“ Jeg fortalte dette, og da hun næste morgen kom ind, brød alle ud i forundring og lovtaler over den nye kjole; hun saa paa sig med et triumferende smil, og jeg nikkede og smilte betydningsfuldt til hende igjen.

72

Jeg vil her med faa ord omtale hendes tidligere skjæbne. Hendes moder var formodentlig fra Telemarken. Baade fader og moder var tidlig døde fra hende. Hun havde en lidt ældre broder, som hed Knut. De stakkars to stod alene igjen i verden. Knut blev gjætergut hos en bonde, formodentlig i Telemarken. En barmhjertig nabokone tog Tone til sig og lovede at sørge for hende, til hun var bleven konfirmeret; hos hende havde Tone det godt; hun var venlig og god mod hende og gav hende gode klæder. Men denne herlighed varede ikke længe; om sommeren døde den snilde kone, og mandens moder kom til regjeringen; hun var ond og gjerrig og vilde ikke vide af „fantungen;“ de havde nok med sig selv, og hun tog de gode klæder fra hende igjen. En dag sagde hun til Tone, at hun havde faaet tjeneste for hende paa Løvesnæs paa Finnø og sendte hende saa afsted i hendes gamle, lappede klæder, og saaledes kom hun da til os. Da hun

havde været et par aars tid hos os, blev hun engang heftig syg, og vi opdagede, at hun havde slikket i sig noget, der var irret; vi blev meget forskrækkede og gav hende ind alt, hvad vi troede kunde dæmpe giften: smeltet smør, olje og en mængde sød fløde.

Hun havde altid talt med kjærlighed om sin broder Knut; nu i hendes smerter stod han idelig for hende; da Gabriel (min mand) og jeg stod ved hendes seng, sagde hun: „Aa far daa, naar eg døyr, saa maa dokke ta han Knut igjen i min plass; han har det saa vondt, der han æ, inkje lære han aa læsa, aa inkje høyre han noge om Vorherre!”

„Vær rolig du, Tone,” sagde Gabriel, „Knut skal komme til os, enten du lever eller dør.” Jeg glemmer ikke den straalende glæde, der udbredte sig over hendes ansigt, da hun hørte disse ord.

Gud var saa naadig, at han skaanede Tones liv; efter en voldsom opkastelse kom hun sig efterhaanden og blev ligesaa frisk og blomstrende som før. Tone vidste, hvor hendes broder var at finde; hun og moderen havde besøgt ham om høsten, før de kom til Tysvær.

73

Gabriel skrev efter ham og han kom snart. Han hedte Knut; men da vi havde en Knut før, syntes Gabriel, det blev formange Knuter paa en gaard, og kaldte ham derfor Kanutus, hvilket navn han beholdt til sin død. Der var stor glæde paa de to søskende, da de kom sammen. Han var en lang laban paa 14 aar, ikke saa smuk som Tone, men kraftig bygget; han lærte bogstaverne sammen med vore døtre, Alberta og Ella; men han for snart forbi dem og lærte at læse i en fart; han havde godt nemme og blev en brav og flink gut. Tone og han fulgte med os til Lyngdal; der satte Gabriel ham i smedlære. Da han havde udlært, reiste han til Finnø og nedsatte sig der som smed; han blev en brav og dygtig mand, fik hus og hjem, kone og børn og havde godt udkomme. To af Albertas sønner besøgte ham der, og derover glædede han sig meget.

Efterat Tone var konfirmeret, blev hun hos os et par aars tid; men da mor gjerne vilde have hende i tjeneste, flyttede hun til hende i Stavanger; senere tjente hun hos provst Langberg og blev gift fra hans hus med en brav, ung og takkelig bødkersvend. Samme sommer, hun havde havt bryllup, kom min mand og jeg til Stavanger; hun og hendes mand besøgte os søndagen efter i sin fulde bryllupsstas. „Far aa mor skulle daa sjaa, kor pene me va den dagjen,” mente Tone. De bad os besøge dem næste formiddag, og vi gik derhen. De boede i et pent, lidet hus; stuen var meget pyntelig ordnet med hvide servietter paa kommode og bord, og blomsterglas. Da vi havde siddet en liden stund, gik Tone ud og kom straks efter ind igjen med et brett med serviet paa, hvorpaa der stod

iskjænkede chokoladepopper og hvedebrød. Smilende bød hun far en kop; men idet han tog den, brast hun pludselig i graad. „Naa da,“ lo Gabriel, „græder du, fordi jeg drikker op chokoladen din?“ „Aa nei da, far,“ svarede hun, „jeg kom bare ihu, at jeg stod fattig og forladt i prestegaarden paa Finnø, og far og mor tog mig ind til sig, og nu sidder dere begge to her hos mig, og jeg kan have den glæde at traktere dere med chokolade.“ Det var ogsaa en stor glæde for os at besøge hende og hendes mand, Ivar, paa hvis smukke, lokkede haar hun i al stilhed og med fornoiet smil gjorde mig opmærksom. Ivar var en duelig bødkermeister og blev en ret velhavende mand; de levede godt og havde flere børn; jeg har oftere besøgt dem i Stavanger; men nu har jeg i lang tid ikke hørt noget til dem. Ja saaledes gik det Tone; det er dog en stor glæde at lægge merke til, hvor faderlig og trofast Gud sørger for de faderløse og forladte.

74

(Af en gammel prestekones erindringer).

---

Finnø, i nærheden af Stavanger.

## 55. Tordenskjold.

74

### *O. Malling*

Tordenskjold fik engang befaling til at gaa ind under den svenske vall for at indhente kundskab om tilstanden i Skaane. Han krydsede en tidlang i sjøen; men da han ikke derved fik de underretninger, han ønskede, lagde han ind til Torrekov i Skaane, kastede anker og lod sig sætte i land. Han tog ikke mere end ti mand med sig; thi han ventede ingen fiendtlige krigsfolk der. Men han tænkte feil. Nogle dragoner holdt just samme tid paa en gaard tæt ved, og da de saa ham stige i land, gjemte de sig bag husene for at give ham tid til at komme nærmere. Tordenskjold gik uden betænkning frem med sine folk; men saasnart de svenske dragoner saa ham saa nær, som de ønskede, gav de sine heste af sporerne og red imod ham. Matroserne blev forskrækkede, og uagtet han raabte til dem, at de skulde blive og sætte sig til modverge, løb de ned til stranden og kastede sig i chaluppen.

Saaledes ladt i stikken maatte nu ogsaa Tordenskjold, imod sin natur, vende om og søge sin redning ved flugten; men inden han naaede strandbredden, indhentede en af de svenske dragoner ham, red ham forbi, stillede sig mellem vandet og ham og raabte, at han skulde give sig fangen. Tordenskjold, som stod med kaarden i haanden, sagde ja, han vilde give sig; en af de andre dragoner red frem for at tage imod hans kaarde; men i det samme hug Tordenskjold ham

over haanden. „Den gang ei!“ raabte han og sprang midt imellem de to dragoner, kastede sig i sjøen, tog kaarden i munden og svømmede ud til chaluppen. De svenske dragoner satte vel ud efter ham; men han var dem for hurtig, og da de ikke havde skydevaaben hos sig, naaede han i god behold sit fartøi.

Ove Malling.

## 56. Velt din vei paa Herren.

74

Paul Gerhard, der i flere aar havde været prest i Berlin, blev i aaret 1666 fordreven fra sit embede, fordi han i troessager ikke vilde bøie sig for verdslige magtsprog og handle imod sin samvittighed. Han maatte med sin familie gaa i landflygtighed. Til denne begivenhed i hans liv knytter sig følgende smukke fortælling:

75

Da han drog afsted med sine, uden at vide hvorhen, men ligesom Abraham gik i troen, var hans kone meget bedrøvet, og han søgte forgjæves at trøste hende ved at foreholde hende det Guds ord: „Velt din vei paa Herren!“ Efter den første dagsreise tog de ind i et vertshus. Medens hans familie her hvilede sig, gik Gerhard ud i haven og skrev den deilige trøstesalme: „Velt alle dine veie o. s. v.,“ og da han var færdig med den, bragte han den til sin kone, som endnu var opfyldt af sorg, og gav sig til at oplæse den for hende med høi og lydelig røst. Hun lyttede med opmærksomhed til de venlige og tillidsfulde ord fra den fromme, gudhengivne egtefælles læber, og de forfeilede heller ikke sin virkning; thi med et blev hun roligere i sindet; taarestømmen stansede, og hun besluttede at befale Gud sine veie og at kaste al sin sorg paa ham. Men foruden hende var der endnu to andre, som useede udenfor døren havde lyttet til sangerens røst, og som, da salmen var tilende, traadte ind i værelset som Guds engle i nødens og prøvelsens stund. Disse herrer fortalte, at de var udsendte af hertug Kristian i Merseburg for at opsøge en prest i Berlin ved navn Gerhard, der nylig skulde være bleven afsat, og indbyde ham til at komme til deres hertug, som med fornøielse og deltagelse havde læst hans aandelige sange. Hvilken glæde og overraskelse for det fromme egtepar! Paa en gang gik der et lys op for dem i det sorgens og anfægtelsens mørke, som til en tid havde omtaaget dem; den naadige og miskundelige Gud opfyldte sin forjættelse og lod det troende hjerte vederfares en herlig naadeløn. Gerhard reiste nu til Merseburg og fik først en

pension af hertugen og siden et prestekald i Lybben, hvor han boede til sin død 1676.

Den ovennævnte salme: „Velt alle dine veie“ faldt senere i kurfyrst Fredrik Vilhelm af Brandenburgs hænder og gjorde et dybt indtryk paa ham. Han spurgte sin minister, hvo der vel havde forfattet den, og da svaret lød: „Den samme Paul Gerhard, som Deres Høihed har afsat og forvist,“ blev kurfyrsten forfærdet, og den uret, han havde tilføiet presten, nedboiede ham meget.

---

vall, kyst. chaluppen, skibsbaaden.

## 57. Luther og bonden.

75

Da Dr. M. Luther i aaret 1527 reiste om paa kirkevisitas og ved samme leilighed flittig overhørte bønderne i deres kristendom, traf han ogsaa paa en sachsisk bonde, som skulde fremsige den kristne tro. Da denne nu havde aflagt bekjendelsen efter den første artikel: „Jeg tror paa Gud Fader almægtigste,“ spurgte Luther ham, hvad almægtig betyder. „Det ved jeg ikke,“ svarede bonden ganske troskyldig. „Ja, min kjære mand,“ sagde Luther, „jeg og alle lærde ved i grunden heller ikke, hvad Guds kraft og almagt er. Men tro du kun i al enfoldighed, at Gud er din kjære og trofaste fader, der, som den klogeste herre, baade vil, kan og forstaar at hjælpe dig, din kone og dine børn i allehaande nød, da er du vel faren.“

76

---

Merseburg, i preussisk Sachsen. Lybben, i Brandenburg.

## 58. Sultanen og uglerne.

76

Den persiske sultan Mahmud havde ved sine bestandige krige med naboerne bragt sit rige i stor nød og elendighed. Rundtomkring i hans land var ager og eng herjet af fienden og landsbyer lagte i ruiner; men den stridbare herre vilde paa ingen maade slutte fred, uagtet hans raadgivere gjorde alt for at bevæge ham dertil, og folkets misnøie truede med at bryde ud i aabenbart oprør. Engang, da han vendte tilbage fra jagten med sin vesir, hørte de et stykke fra veien to ugler, som sad i en ruin og tudede til hinanden. Vesiren havde ved en leilighed rost sig af, at han forstod fuglenes maal, og sultanen befalede ham nu at fortælle, hvad det var, disse ugler talte om. Vesiren gik hen og stillede sig ved et træ og lod, som om han lyttede. Da han kom tilbage, spurgte sultanen ham,

om han havde forstaaet, hvad uglerne sagde. „Det har jeg,“ svarede vesiren, „men jeg vover ikke at sige eder det.“ „Du skal sige mig det,“ sagde sultanen, „jeg befaler dig det.“ „Nu vel,“ sagde vesiren, „siden min høie herre befaler det, saa faar jeg adlyde. Disse to ugler talte sammen om et egteskab mellem deres børn. „Din datter maa gjerne faa min søn,“ sagde den ene, „dersom du kan skaffe hende halvhundrede ødelagte landsbyer i medgift.“ „Aa,“ sagde den anden, „er der ikke andet i veien, skal vi nok blive forligte. Himlen skjænke kun vor naadige sultan et langt liv; saalænge han regjerer, vil der nok ikke blive mangel paa ødelagte landsbyer.“ Sultanen sagde ikke et ord til dette, men red taus hjem, og det varede ikke længe, før han havde sluttet fred med sine naboer. Han lod de ødelagte landsbyer gjenopbygge og blev fra den tid af en ligesaa mild og fredsommelig hersker, som han før havde været krigersk.

---

vesir, minister.

## 59. Jeg har lært det af mor.

77

Et skib ved navn Kornelia var paa veien til Amerika. Midt i Atlanterhavet blev det overfaldt af en storm, som rasede i fem dage. Just da stormen var voldsomst, kom et taug i urede paa en af rærne. Dette maatte rettes paa; men at gaa tilveirs under en saadan storm var forbundet med den største livsfare. Kapteinen befalede en skibsgut at gjøre det. Det var en liden gut, kun trettenaar gammel, eneste barn af en fattig enke.

Da gutten fik denne befaling, saa han først op til raaen og derefter ned i de skummende bølger, der, ret som det var, brød ind over dækket og ligesom udstrakte armene efter ham. Derpaa saa han paa kapteinen og sagde: „Jeg kommer straks.“ Han sprang ind i kahytten, men kom straks tilbage og skyndte sig rask og frimodig op ad vantet. Den mand, som har fortalt dette, stod paa dækket ved masten og fulgte ængstelig barnet med sine øine. Han spurgte kapteinen: „Hvorfor sender du denne lille gut op? Han kommer ikke ned med livet!“ Kapteinen svarede: „Mænd falder, hvor gutter staar; han der klatrer som en ekorn!“ Manden saa op. Nu var gutten i mersæt; nu gik han videre. Fartøiet krængede saa sterkt, at rærne næsten dyppedes i bølgerne; men gutten holdt sig fast, og inden et kvarter kom han ned, uskadt og munter.

Manden takkede Gud; thi han havde været i stor angst for gutten. Samme dag talte han med ham og spurgte, om han ikke havde været ræd. „Jo,“ sagde gutten. — „Det kunde jeg nok se,“ sagde manden, „og du betænkte dig først i

kahytten.“ — „Jeg betænkte mig ikke,“ svarede han; „men jeg maatte først gjøre min bøn. Jeg troede, at jeg ikke skulde komme ned med livet, og derfor vilde jeg bede og overgive mig til Gud. Siden var jeg ikke ræd mere.“ Manden spurgte ham videre: „Hvor har du lært at bede?“ — „Det har jeg lært af mor.“

## 60. Den modige kusk.

77

En kusk, der tjente paa en herregaard paa Sjælland, kørte til byen med en del varer, som han skulde sælge for sin herre. Han solgte dem til en købmand, som hans herre ofte handlede med. Da han skulde reise, fik han foruden betalingen for varerne en del penge, som hans herre havde tilgode, saa det hele løb op til ikke mindre end 2000 kroner. En person, der tilfældigvis havde faaet dette at vide, besluttede at frarøve kusken denne store pengesum, og han udførte sit forsæt paa følgende maade:

Han forlod byen noget før kusken. Da denne saa kom kjørende, bad han om at maatte faa sidde op og kjøre med imod at betale to kroner. Hertil svarede kusken: „Er du daarlig tilbens, saa kan du gjerne kjøre med; men dine kroner kan du vel selv trænge til.“ Den fremmede takkede og steg op. Han var en snaksom fyr, som underholdt kusken hele veien med alskens passiar. Blandt andet sagde han ogsaa: „Den hund, du der har, ser mig ikke ud til at due synderlig!“ — „Jo, sandelig,“ var kuskens svar, „den er mig saa god som en stalbroder! den tager sin mand som ingenting.“ — „Jasaa, hvem skulde tro det?“ sagde den fremmede og blev noget taus derved.

78

Henimod morgenstunden foreslog han kusken, at de skulde staa af og gaa lidt for at varme fødderne. Alt som de nærmede sig skogen, holdt han sig lidt tilbage, og da han syntes, at stedet her var bekvemt, tog han en pistol frem og skjød hunden ihjel paa stedet, saa den tumlede baglængs ned af vognen. Forbauset over skuddet vendte kusken sig om, men fik ikke engang tid til at spørge den fremmede, hvad der gik af ham, da denne i det samme trak sin anden pistol frem og raabte: „Nu er de 2000 kroner mine, eller hvis du ikke strax rykker ud med dem, skal du ligge ved siden af din hund.“

Kusken, som var en besindig karl, indsaa, at kun list kunde frelse ham her, og han svarede ganske rolig, idet han begyndte at knappe sin store frakke op: „Pengene er dine, det forstaar sig, og du skal faa dem, saasnart jeg kan komme til dem. Men hør nu, landsmand,“ sagde han videre, „du maa til gjengjæld tjene en fattig stakkar. Min herre vil ikke tro mig, naar jeg kommer hjem og siger, at jeg er bleven overfalden; han vil tænke, at jeg har sat pengene overstyr paa en

anden maade.“ Medens han saaledes talte, havde han faaet sin brevtaske frem og vedblev med forstilt modløshed: „Der har du pengene; men skyd mig nu et hul igjennem min hat, saa er sagen klar, og jeg bliver ikke jaget af tjenesten.“

Den anden mente, at det var et billigt ønske, og skjød pistolen af tvers igjennem hatten; men da greb kusken ham med fast haand i brystet og raabte: „Se saa, gutten min! nu er vi lige, og nu er de 2000 kroner igjen mine.“ Det varede ikke længe, inden han fik bugt med sin modstander; thi han var en bomsterk karl. „Havde du ikke skudt min Pasop, saa skulde jeg have ladet dig gaa; men nu skal du i hullet,“ sagde han. Han bandt ham som en kalv fast til vognen og afleverede ham til sin herre tilligemed de penge, som han havde bragt hjem fra byen. Herremanden overgav strax forbryderen til øvrigheden, og han fik sin fortjente straf.

79

P. Hjort.

## 61. Keiseren og den vise.

79

E. Mau

En kinesisk keiser mistede engang sin bedste hest ved en staldkarls forseelse. Herover blev han saa opbragt, at han greb en lanse for at gjennembore gutten. Til al lykke var der en vis mand i keiserens følge. Han traadte til og sagde: „Keiser, nær var dette menneske blevet en dødens mand uden først at være blevet overbevist om sin forbrydelse.“ — „Overbevis ham da,“ sagde keiseren.

Vismanden tog lansens af keiserens haand og vendte sig mod den skyldige med disse ord: „Ulykkens søn, hør dine forbrydelser! For det første: det er dig, som ved din ligegyldighed har voldt den hests død, som keiseren havde betroet til din omsorg; derfor skal du nu ogsaa selv dø. Dernæst er du skyld i, at min herre er i den grad vred, at han her staar rede til at lægge voldsom haand paa dig. Det er en forbrydelse, større end den forrige. Endelig er du skyld i, at det nu snart vil hede over hele riget, at keiseren for en hests skyld har dræbt et menneske. Derved mister han sit gode navn og rygte. Ulykkens søn, det er din tredje og skrækkeligste brøde, indser du det?“

„Lad ham gaa,“ raabte keiseren, som følte sig truffen; „jeg vil for hans skyld ikke miste mit gode navn og rygte.“

E. Mau.

79

## 62. En ærlig mand.

To bønder, Knut og Peter, var uenige om et stykke eng og ønskede sin strid afgjort ved retten. „Hør, Knut,“ sagde Peter, „imorgen er det tingdag; lad os da gaa derind, forat retten kan dømme os imellem.“ — „Det kan jeg ikke,“ sagde Knut, „jeg har vendt mit h , og jeg maa kj re det hjem imorgen, hvis det ikke skal blive fordærvet.“ — „Men, nabo,“ sagde den anden igjen, „vi har dog engang anmeldt sagen, og dersom vi ikke kommer, kan den staa paa endnu et aar, og imidlertid ved vi ikke, hvem af os der har ret eller uret.“ — „Ved du hvad,“ sagde Knut, „gaa du alene til byen med begge vidnerne og forklar sagen saadan, som den er, saa kan du iaften bringe mig besked om, hvorledes dommen falder.“ — „Ja, naar det ikke kan være anderledes,“ mente Peter, „saa kommer jeg vel til at gaa alene.“ — Om aftenen kom han tilbage og sagde til sin nabo: „Dommeren var af den mening, at du havde ret, og jeg uret, og at engen hører til 80 din gaard. Godt var det, at den sag dog endelig engang kom paa det rene.“

## 63. Napoleon og frugthandlersken i Brienne.

80

*F. Hebel*

Napoleon gik paa skole i Brienne, en by i det nordøstlige Frankrige. Hvorledes han benyttede sin tid, det viste senere hans krige og bedrifter. Han var glad i frugt, som unge mennesker gjerne er, og der gik manges god skilling for ham til en frugthandlerske der i byen. Hændte det engang, at han ikke havde penge, fik han kredit og betalte igjen, naar han fik penge. Men da han nu skulde forlade skolen for at anvende, hvad han havde lært, skyldte han hende alligevel et par daler, og da hun sidste gang bragte ham en tallerken ferskener og druer, sagde han: „Nu maa jeg reise, min gode kone, og kan ikke betale, hvad I har tilgode af mig; men jeg skal ikke glemme jer!“ Men frugthandlersken sagde: „Reis De kun rolig for den sags skyld, unge herre; Gud være med Dem og holde sin haand over Dem!“

Napoleon blev i kort tid general og erobrede Italien, gik til  gypten, leverede en træfning ved Nazareth og vendte over havet, som var opfyldt af fiendtlige krydsere, tilbage til Frankrig og Paris og blev f rstekonsul. Han gjenoprettede ro og orden i sit ulykkelige fædreland, blev fransk keiser, og endnu havde den brave kone i Brienne ikke andet at holde sig til end hans ord: „Jeg skal ikke glemme jer!“ Og han glemte hende ikke. Engang, da keiseren var ventende til Brienne, kom han til byen, f r nogen vidste af det, og gik og

spadserede paa gaden. Da stansede han pludselig, holdt fingeren for panden, ligesom naar man leder efter noget i hukommelsen, nævnte derpaa frugthandlerskens navn og spurgte, hvor hun boede. Ledsaget af en officer gik han da hen til hendes hus, der var temmelig forfaldent. En smal dør førte ind til et lidet, men renligt værelse, hvor konen og hendes to børn laa paa knæ foran gruen og tillavede et tarveligt aftensmaaltid.

„Kan jeg faa en liden forfriskning her?“ spurgte keiseren. „Ja gjerne,“ sagde konen, „melonerne er netop modne.“ Hun gik ud og hentede en. Medens de to fremmede herrer spiste melonen, og konen lagde nogle pinder til paa ilden, spurgte den ene: „Har I seet keiseren? han skal være her idag.“ — „Nei, han er ikke kommen endnu,“ svarede konen, „men han er ventende. Forresten har jeg baade seet ham og kjender ham; han har kjøbt mangen god tallerken frugt af mig, da han gik paa skolen her.“ —

„Betalte han da ogsaa ordentlig, hvad han fik?“ — „Javist betalte han ordentlig.“ Da sagde den fremmede herre: „Det er ikke sandt, hvad I der siger, min gode kone, eller I maa have en daarlig hukommelse. For det første kjender I ikke keiseren; thi det er mig. For det andet har jeg ikke betalt saa ordentlig, som I siger; for jeg skylder jer to daler eller saa omtrent,“ — og i det samme talte hans ledsager op paa bordet et tusend fem hundrede franks, hvilket i norske penge er over 1000 kroner. 81

Da konen kjendte keiseren igjen og hørte guldstykkerne klirre paa bordet, kastede hun sig for hans fødder, ganske betagen af glæde, skræk og taknemmelighed, og børnene saa paa hinanden og vidste ikke, hvad de skulde sige. Siden lod keiseren paa det sted, hvor det gamle, faldefærdige hus havde staaet, bygge et nyt til den gamle kone. „Her vil jeg bo,“ sagde han, „naar jeg kommer til Brienne, og huset skal bære mit navn.“ Men konen lovede han, at han vilde sørge for hendes børn.

Han skjænkede ogsaa virkelig datteren et smukt udstyr, og sønnen blev paa keiserens bekostning undervist i den samme skole, hvor Napoleon selv havde faaet sin uddannelse.

J. Hebel.

## 64. Den tro søsters lys.

81

Paa en udkant af en af de smaa øer ved Slesvigs vestkyst boede en ung pige alene. Hendes fader og moder var døde og broderen tilsjøs. Med et trofast hjerte

mindedes hun de døde og tænkte længselsfuld paa den fraværendes tilbagekomst. Dengang hendes broder sagde hende farvel, lovede hun ham hver nat at lade en lampe staa ved vinduet, forat dens lys kunde skinne langt ud over sjøen og ved hans tilbagekomst sige ham, at hans søster Elke endnu levede og ventede paa ham. Hun holdt, hvad hun havde lovet; hver aften stillede hun lampen hen til vinduet og speidede dag og nat længselsfuld ud over havet efter broderen. Maaneder og aar gik hen; men broderen kom ikke. Elke var bleven gammel og graa; men ikke en eneste gang glemte hun sit løfte. Endelig var der engang mørkt hos hende, og det vante lys var slukket. Naboerne ilede ind i hendes kammer, hvor de fandt hende død og kold, lænet til vinduet, som om hun endnu stirrede ud over sjøen, og ved siden af hende stod den slukte lampe.

## 65. Standhaftighed.

81

*P. Hjort*

En ubøielig standhaftighed udgjorde grundtrækket i den svenske konge, Karl den tolvtes, karakter.

### II

Allerede i sin barndom gav han et bevis derpaa. Engang, da han i sit syvende aar sad ved middagsbordet og vilde give sin store hund, som han holdt meget af, et stykke steg, snappede det sultne dyr altfor begjærlig derefter og bed ham dybt i haanden. Men omendskjønt saaret blødte meget sterkt, afholdt den unge prins sig ikke alene fra at græde, men søgte endog at skjule det hele ved at vikle sin blodige haand ind i servietten, forat man ikke skulde straffe hunden.

82

Dronningen, der saa, at han ikke spiste, spurgte ham om aarsagen; men han svarede blot, at han ikke mere var sulten. Man spurgte ham atter, hvad der feilede ham, da han blev ganske bleg af det blod, han mistede; men han vilde endnu ikke lade sig merke med noget. Endelig saa en officer, der havde opvartning ved taffelet, at blodet dryppede ned paa gulvet, og man tvang nu prinsen til at lade sig forbinde.

Uden denne haardførhed i ungdommen havde Karl umulig kunnet udholde de høist besværlige strabadser, han siden underkastede sig i sine mange krige.

P. Hjort.

## 66. Vigfus.

En nordmand ved navn Vigfus tyede til den danske konge, Svend, der tog sig af ham og lod ham oplære. Siden udførte han en del bygningsarbejde for kongen og forlangte ingen anden betaling derfor end et godt raad, da han ansaa kongen for meget vis og fremsynt. Kongen sagde da: „Hvormange arbeider, der end paahviler dig, saa pas dog vel paa, at du, naar du er i kirke, ikke gaar fra gudstjenesten, førend den er endt!” Desuden forærede han Vigfus en skonnert med ladning og raadede ham at drage til England, hvor han dels kunde sælge varerne, dels maaske kunde finde sysselsættelse hos kongen. Vigfus tog derfor orlov af Svend, gik ombord paa sit skib og kom i god behold til England. Kongen indbød ham snart til sig; thi det varede ikke længe, inden det rygtedes, hvor stor en mester han var. Da han nu kom til kongen, spurgte denne, om han vilde arbejde noget for ham, og sagde, at han vilde lade bygge en hal. Vigfus paatog sig det arbejde, som blev tilbudt ham. Men paa grund af tidens knaphed satte kongen to mestere til at bygge hallen; den ene af dem var en engelskmand, den anden Vigfus. Hver af dem skulde arbejde paa sin side med de arbeidssvende, som var ham tildelte; thi kongen vilde se, hvem af dem der var den dueligste og hurtigste. Arbejdet skulde efter kongens bestemmelse være lige for begge og dog havde den engelske mester tolv svende, men Vigfus kun syv. De <sup>83</sup> drog nu til stedet, lagde grundvolden og begyndte at bygge. Den engelske bygmester havde den bestilling fremfor Vigfus, at han skulde ride hen, hvor stenene blev tagne, og bestemme, hvem der skulde tilhugge og tildanne dem. Arbejdet gik raskt fremad. Kongen undrede sig meget over, at det gik langt hurtigere for Vigfus, skjønt han havde mindre hjælp. Han tænkte ved sig selv, at det var meget, at en udlænding skulde overgaa den, som engelskmændene kaldte mester, og det saameget mere, som man sagde, at arbeidet ligesaa meget udmerkede sig ved sin skjønhed som ved den hurtighed, hvormed det udførtes.

Nu hændte det sig en aften, da arbeiderne havde endt sit dagverk, at kongen kaldte den engelske mester til sig, gjorde ham bebreidelser over, at en fremmed skulde overgaa ham i kunsthærdighed, og sagde, at han vilde tabe sin berømmelse for bestandig. Den engelske bygmester sagde: „Min herre, jeg kunde vente, at det vilde forekomme eder saa, og derfor nødes jeg til at sige eder det, som I ikke forud ved, skjønt det gaar mig meget nær, at jeg skal aabenbare det: Det staar sig ikke bedre med denne fremmede mand, end at hans arbeider fremmes og forskjønnnes ved saadan bistand, som ingen brav mand skulde benytte. Mine kamerater kan vidne med mig, at vi har maalt og aftegnet

væggen, naar han om aftenen var gaaet hjem, men straks om morgenen fundet den meget høiere, og derfor staa det ikke i min magt at kappes med ham.“ Kongen sagde, at det ikke kunde være sandt. Den engelske mester sagde, at han skulde lade sine stalbrødre kalde hid, forat kongen kunde høre, hvad de sagde. Da de kom, blev de adspurgte derom, og de tilbød sig at gjøre ed paa, at ethvert ord, som mesteren havde sagt, var sandt. Det gik da saavidt, at de med haanden paa bibelen svor paa, at Vigfús var en troldmand. Efterat de havde svoret eden, gik de ud; men kongen raadførte sig med den engelske mester om, hvad han skulde gjøre, og sagde, at det ikke var ham kjært, at en forhekset bygning skulde være over hans hoved, da han ikke kunde vide, hvad fare han derved udsatte sig for. „Men hvorledes skal vi tage ham afdage,“ sagde han, „saa at vi ikke udsætter os for nogen bebreidelse? Thi ikke synes mig denne mand lovlig dræbt, om vi bare anklager ham for daarligt arbeide, saa stor berømmelse som han har hos de danske.“ „Der findes raad herfor,“ sagde mesteren; „I skal nu strax lade mig faa eders handske med det budskab til Vigfús, at I meget berømmer<sup>84</sup> hans færdighed, og at I fra dette øieblik af overdrager ham hele arbejdets bestyrelse og anordning; og derfor byder I og sender handsken til tegn derpaa, at han aarle imorgen før solens opgang skal ride hen til trællene og bestyre det arbeide, som jeg forhen har havt under mig. Saasnart jeg har bragt ham dette eders bud, vil jeg ride hen til trællene og sige dem, at han vil komme der tidlig imorgen, og derhos, at det er eders vilje, at de skal brænde ham paa et baal, hvad skikkelse han end ved sin trolddom har paataget sig.“ Dette raad samtykkede kongen i. Mesteren drog da afsted, bragte Vigfus handsken og ledsagede den med de førnævnte ord, skaffede sig straks heste, red hen i skogen og bød trællene at brænde den fremmede bygmester næste morgen, hvad skikkelse han end havde. Klokken tre om morgenen red Vigfus efter befaling frem ad veien, og da solen stod op, saa han en smuk landsby ikke langt borte. Saasnart han kom ind i byen den lige vei igjennem gaden, hørte han, at der paa den anden kant ude ved muren ringedes til messe. Vigfus gik til kapellet, steg af sin hest og gik ind og saa sig om. Han blev da var, at det var en gammel prest, som baade saa meget slet og var særdeles langsom, og derfor syntes det ham, da han vilde skynde sig, at han aldrig vilde komme til rette tid, hvis han ventede, til gudstjenesten var forbi. Han mindedes rigtignok kong Svends raad, som bød ham at høre messen ud, men kunde alligevel ikke give sig tid til at blive der; han sprang op, steg paa sin hest og red sin vei videre; men idet han agtede at ride lige ud ad den anden kant af byen, ringedes der i et andet kapel straks ved porten. Han steg da af hesten igjen og tænkte, som ogsaa var tilfældet, at

det her ringede sammen til messens begyndelse. Han gik ind og knælede, og da den hellige nadverd var uddelt, besluttede Vigfus at gjøre fyldest for sin ulydighed imod kong Svend og at oppebie velsignelsen efter messen, hvor lang tid der end forløb, og han gjorde saa. Solen kom høit paa himlen; thi disse ophold trak tiden ud. Han steg derefter paa hesten igjen, red sterkt til og stansede ikke, førend han kom til det bestemte sted.

Den engelske mester havde vaaget hele natten af glæde over, at Vigfus skulde dræbes aarle næste morgen, og saasnart det gryede ad dag, red han til skogen for at forskaffe kongen nøiagtig underretning om, hvorledes det var gaaet. Men da ingen messer opholdt ham, naaede han skogen tidligere end Vigfus, og saasnart han kom til stedet, omringede trællene ham, greb ham og trak ham uden barmhjertighed hen paa baalet, som de forud havde bragt sterkt i lue. Han skreg og spurgte, hvorfor de vilde dræbe ham, og tilføiede: „Jeg er jo en engelskmand og kongens ven.“ „Tror du, nedrige troldmand,“ svarede de, „at vi ikke kjender din ondskab og godt ved, at du kan paatage dig, hvad skikkelse du vil, som vor landsmand sagde os inat? Derfor skal ilden fortære dig.“ De kastede ham da straks ind paa baalet, og der brændte han op til kul, det onde og svigefulde menneske, som gravede for andre den grav, hvori han efter Guds retfærdige dom selv skulde falde. Medens trællene endnu stod omkring ilden og talte med hverandre om, hvorledes dette umenneske for ud af verden, red Vigfus hen til dem og spurgte, hvorfor de ikke bestilte noget. De sagde, at de havde udført den mest fornødne morgengjerning ved at dræbe den troldmand, som forrige høst var kommen fra Danmark. Vigfus taug da og saa, hvad der havde været ham bestemt, og hvorledes sagen havde vendt sig; han indsaa, at messen havde frelst ham fra døden, og at den havde faaet straffen, som fortjente den. Inderlig takkede han nu ved sig selv Gud for sin frelse, foreskrev trællene deres arbejde og red derpaa videre.

Da nu kongen som sedvanligt kom for at se til arbeidet, stod Vigfus paa sin plads; men pladsen ved den anden ende var tom. Kongen undrede sig meget derover og taug; thi det var faldet ganske anderledes ud, end han havde tænkt. Vigfus tog da ordet og sagde: „Gud kjendte bedre end I, konge, hvad ret og retfærdigt var; I blev med falskhed forledet til at fælde en uretfærdig dom over en uskyldig; derfor led det slette menneske for sin ondskab. Saa meget mere maa jeg skjønsumt erkjende kong Svends mildhed, og uligere monne I konger findes, alt eftersom I prøves mere.“ Dermed endte deres samtale; thi kongen gik bort, fordi han saa, at han havde handlet uretfærdig. Men kort efter kom han igjen til Vigfus, talte venlig til ham og sagde, at han, førend de skiltes, vilde

85

gjøre ham fyldst for det onde, han ved slette menneskers bagvaskelse og mened havde ladet sig forlede til at ville tilføje ham. Kongen bad nu Vigfus, at han skulde nedbryde til grundvolden hele den del af bygningen, som den engelske mester havde opført, og lade hele bygningen blive efter én form. Vigfus gjorde nu saa, og hallen var færdig, førend skibene seilede bort fra England om sommeren. Kongen gjorde et stort gilde til ære for Vigfus, da hallen var færdig. Engelskmændene roste meget arbeidet, som det ogsaa fortjente. Efterat dette gilde var forbi, gav kongen Vigfus skibe, ladede med gode varer, og de skiltes i venskab. Derpaa seilede Vigfus igjen til Norge og naaede lykkelig sit hjem. 86

## 67. Mormors glasøine.

86

*C. Wetterberg*

I det vidtstrakte „Norrland“ ligger mangen egn, som næsten helt er skilt fra det øvrige Sverige. Mellem de mange smaa bjergkjeder, der ligesom grenene paa en gran løber ud fra hovedstammen og hver for sig igjen forgrener sig, ligger de mangfoldige dale, af hvilke mange er myrlændte, andre er grønne enge med et lidet vand i midten, omgivet af birk og gran af dybe, sorte furuskoge.

Den, som aldrig har været deroppe, kan knapt forestille sig den ensomhed og stilhed, som raader i disse dale. Og dog bor mennesker hist og her spredte i skogen. Mellem de skjermende bjerge og omkring den lille graa stue breder sig nogle kornagre, og nogle kreaturer græsser paa engen, som omgiver det lille vand. I hele aar ser beboerne ikke en eneste fremmed, og kun en gang eller høist to drager de ældre til kirken; thi der er femti kilometers kirkevei, og det er flere dages reise.

Nu ved vi altsaa, hvorledes der ser ud, og saa besøger vi en saadan liden dal med en liden bondegaard, der ligger omkranset af birkeholt og speiler sig i et lidet, næsten rundt vand. Men denne dal var dog ikke saa aldeles ensom som mange af de andre; thi et par kilometer derfra laa en anden bondegaard, og lykkeligvis var de to naboer venner, muligens fordi de i et saadant ulænde ikke behøvede at trænges om rum, og desuden vidste ingen af dem, hvor langt deres eiendom gik.

Ved den ene hytte sad en liden pige paa henved seks aar paa en kubbestol ved væggen og græd saa bitterlig.

Forældrene derinde troede, at hun var ude og legte som ellers, og selv gamle mormor troede det samme, skjønt hun just var aarsagen til de bitre taarer. Lille

Stine sad hensunken i sin hjertesorg, men vaktet tilsidst af nabokonen, som kom forbi paa den lille gangsti.

„Nu da, Stine, hvorfor græder du saa bitterlig?“

Stine saa op, og det var „Mor Opigaarden,“ som hun kaldtes, en munter, god kone, som selv ingen børn havde og holdt af lille Stine som sit eget barn.

„Jo, jeg er ulykkelig,“ sagde Stine; „ak! jeg har været saa uskikkelig. Tror I, <sup>87</sup> mor, at Gud kan forlade mig, at jeg slog mormors glasøine istykker?“

„Har du slaaet mormors glasøine istykker! Naa, hvad sagde saa mormor?“

„Ja, saa sagde mormor til mig: „Vær ikke lei for det, vesle Stine, det gjør ingenting; men et par glasøine, passende for mig, kan jeg aldrig faa mere; disse var jeg vant til; — her i skogen kan man ikke faa dem for guld.“ — „Snilde mormor, vær ikke vred paa Stine,“ sagde jeg; men da kom det værste, det allerværste.“

„Hvad da? Mormor var vist ikke vred paa dig?“

„Nei, hun tog mig paa fanget og kyssede mig og sagde: „Nei, barn, jeg er ikke vred paa dig, slet ikke; men ser du, nu kan mormor aldrig mere læse i bibelen eller salmebogen. Ellers gjør det ingenting; for jeg kan karde, spinde og strikke strømper uden glasøine. Men bibelen og salmebogen, dem maa gamle mormor savne, naar hun ingen glasøine har.“ — Og det var altid mormor, som læste høit for os alle. Far er træt, og mor har saa meget at stille med, og saa har ingen tid til at læse uden mormor, — og saa kan de ikke læse, som hun læste, rigtig som en prest, sagde far altid, — ja, det er sandt. Men nu kan hun ikke mere. Hun forsøgte; men bogstaverne gik i et, sagde mormor, selv om hun holdt bogen midt i solskinet; og hvordan skal det da gaa i den lange vinter?“ — Barnet begyndte atter at græde.

„Trøst dig, Stine, det kan vel blive godt.“

„Nei, aldrig, aldrig,“ hulkede pigen.

„Tys!“ sagde tilsidst den gode kone, „kom med mig, jeg skal skaffe mormor et par nye glasøine.“

Pigen saa forundret op. „Et par nye glasøine, — har I saadant noget, mor? Mormor sagde, at saa gode glasøine kun fandtes i Stockholm, helt nede ved verdens ende, hvor kongen bor og regjerer.“

„Javist; men kom, Stine; mormor skal faa noget bedre end de gamle glasøine.“

„Jeg følger med mor Opigaarden!“ raabte Stine i døren og forsvandt.

„Hør nu, barn!“ sagde konen, da de var komne hjem til hende, „her har jeg en liden bog, — har du seet saadan en?“

„Nei.“

„Ser du, der staar en hane med en bog i den ene og en pegepind i den anden klo, ser du?“

„Ja, og halen er rød, det var da en vakker hane!“

88

„Det er en ABC-bog, som man lærer at læse i, — og nu skal du springe herover imellem og lære at læse indenad.“

„Ja, det skulde mormor have lært mig, hvis jeg ikke havde slaaet . . .“ — og fortvilelsen begyndte igjen.

„Men nu skal jeg lære dig. Det er ikke værdt at tale om den sag, hører du; ikke nævne et ord derom hverken til far, mor eller mormor.“

„Men glasøinene, kjære mor, hvor er de?“

„Dine øine, barn, skal tjene mormor meget bedre end hendes glasøine; du skal være istedenfor dem; du skal læse for mormor.“

„Naa, nu forstaar jeg; — ja, lær mig det, lær mig det nu straks, saa springer jeg hjem og læser for mormor i aften.“

„Nei, Stine, det gaar ikke saa raskt. Du maa læse længe og endda være flittig, om du skal kunne læse for mormor til jul; men spring her over istedenfor at lege; kom, saa ofte du kan.“

„Aa!“ raabte barnet, ude af sig selv af glæde, — „ja, jeg skal lære at læse og være istedenfor mormors glasøine.“

Den gode kone havde ikke saa trøstig indbudt Stine, om hun ikke havde anet, hvor udholdende den lille lærling vilde blive. Hun kom sent og tidlig springende barfodet gjennem skogen, og altid skulde hun læse i den kunstige bog med hanen. Ja, naar man rigtig af hjertet vil lære, saa gaar det saa let, saa let. Det er, som stod der smaa Guds engle ved siden og hviskede; alt ved man; alt forstaar man, næsten uden at skjønne hvorledes. Saaledes gik det med Stine, som snart under læsningen kom underveir med, at hun egentlig hed Kirstine, og som inden høst kunde stove og henimod jul kunde læse indenad. Seks og et halvt aar — var det ikke flinkt?

Saa kom julemorgen. Det var høitidsdag, og lille Stine var bleg og alvorligere end ellers. Salmebogen blev tagen frem, og mor skulde læse! Men det vidste Stine, at det kunde ikke gaa videre godt.

„Hvilken salme, mormor, skal jeg læse?“ sagde mor.

„Nummer 56; den pleiede jeg altid at læse,“ sagde den gamle og foldede sine hænder paa knæet og sukkede. Det suk kjendte lille Stine, det rørte ved hendes samvittighed.

„Staa ikke der og blad i Guds ord, Stine!“ sagde mormor; „det er synd, giv din mor bogen.“

Stine adlød ikke, men begyndte med taarer i de milde øine og med skjælvende røst at læse: 89

Se, natten flyr for dagens fryd,  
Guds engle smaa med himmelsk lyd  
det bud til fromme hyrder bær,  
at født den gode hyrde er.

„Kjære barn! hvad er dette?“ afbrød gamle mormor, — „kan du læse? hvordan hænger det sammen?“

Da sprang lille Stine hen til den gamle, slog armene om hendes hals og sagde: „Ja, mormor! Men det er bare mormors glasøine, som er komne igjen; mormor skal herefter læse med Stines øine. Det er det hele.“

C. Wetterberg.

## 68. Bjergmandsbruden.

89

*F. Hebel*

I aaret 1740 tildrog sig følgende begivenhed i den svenske bjergstad Falun. En rask bjergmand forlod en dag sin unge brud med de ord: „Paa Sankt Luciae dag (den 13de december) skal vi altsaa med Guds hjælp have bryllup og sætte foden under eget bord.“ „Og saa vil vi i vort lille hus leve i fred og kjærlighed,“ svarede den tro pige og tog en hjertelig afsked med ham, hvorpaa han gik til sit sedvanlige bjergarbeide. Dog, mennesket spaar, men Gud raa'r. Det gik ikke saaledes, som de unge folk havde tænkt. Da presten noget før Sankt Luciae dag havde lyst anden gang til egteskab for dem i kirken, saaledes som det er skik og brug, og havde sluttet med disse ord: „Dersom nogen har noget mod dette egteskab at indvende, da sige han til itide og tie siden stille,“ — se, da meldte sig døden. Thi da den unge mand næste morgen kom forbi sin trolovedes hus og gik paa arbeide, da bankede han vel som sedvanlig paa hendes vindu og sagde hende endnu en gang godmorgen, men kom aldrig igjen for at sige hende godaften. Et jordskred begravede ham samme dag i gruben, og hun fik ikke engang hans lig at se; thi man kunde ikke faa ham udgravet. Dybt bedrøvet over dette haarde stød lagde hun det halstørklæde tilside, som hun havde sømmet som en brudegave til den afdøde. Men hendes trofaste hjerte glemte aldrig den elskede.

Efter den tid fandt mange merkelige begivenheder sted paa jorden. Krige førtes tillands og tilvands og blev atter endte; konger blev salvede og begravede; helte blev fødte og berømte og igjen glemte over andre. Der indtraf store omveltninger, som rystede staterne i deres grundvold; ja nogle riger gik tilgrunde,<sup>90</sup> medens andre igjen blev stiftede, og over tiden og dens mægtige forandringer glemte man kun altfor let den uforanderlige evighed og ham, som har alle ting i sin haand. — Ogsaa i Sverige var fra 1740 til begyndelsen af vort aarhundrede saare meget blevet forandret. Konger var valgte eller døde, statsforfatningen flere gange omdannet, de gamle seder forsvundne med den gamle slegt. Neppe mindedes hist og her en graahærdet olding de gamle tider og den længst forsvundne tilstand.

Da skede det i aaret 1809, at bjergverksstyrelsen i Falun befalede at gennemgrave en tvergang imellem to schakter eller afdelinger i gruberne — over 200 meter dybt under jorden —, og at bjergfolkene under sit arbeide stødte paa liget af en ung mand, som var ganske tildækket med grus og helt gennemtrængt af jernvitriol eller metallisk salt; iøvrigt var han saa uforandret, at man kunde kjende hans alder og ansigtstræk, som om han først var død for en time siden. Man fik liget op af gruben, og da det rygtedes, strømmede en stor mængde mennesker til fra Falun og hele omegnen for at se det. Men ingen af dem vidste, hvem den døde var; hans fader og moder, hans slegtninge og venner var alle for længe siden hensovede.

Endelig nærmede sig ved sin krykke en meget gammel kvinde med aldeles graat haar og rynker i panden. Da hun saa liget, rystede hun og blev saa bevæget, at hendes krykke faldt, og hun sank ned over den døde. Man bragte hende med møie igjen til sig selv. Det var den forlængst begravde unge mands brud; hun var den eneste, som endnu tænkte paa ham, og som et billede af det omskiftelige og forkrænkkelige jordliv stod hun nu ligeoverfor ham, den ungdommelige døde. Alle de tilstedeværende, som af hendes ytringer erfarede sammenhængen, følte sig dybt grebne. De maatte erkjende, at under jordlivets mangfoldige omskiftninger er intet saa fast og bestandigt som trofast kjærligheds magt. — Den endnu stedse tro og elskende brud var den nærmeste, ja den eneste, som havde nogen ret til den hensovede. Hun fordrede denne, og man opfyldte gjerne hendes bøn. Liget blev af bjergfolkene baaret hen til det sted, hvor den gamle boede, og hun overtog omsorgen for dets begravelse. Da graven var kastet, og bjergfolkene kom for at afhente liget, laa silketørklædet, hvilket hun havde gjemt som et minde om hine lykkelige ungdomsdage, om brudgommens hals, og bruden fulgte ham i sin høitidsdragt, som om veien gik til

brudeskamlen. Hun var glad og frimodig i sit hjerte; thi hun havde lært at gøre forskjel paa tid og evighed, og hun havde overvundet al frygt for døden i troen paa ham, som er opstandelsen og livet. 91

J. Hebel.

## 69. Kasabianka.

91

Kasabianka hed en gut, hvis fader var kaptein paa et orlogsskib. Da gutten var tretten aar gammel, tog faderen ham med sig tilsjøs. Engang kom skibet i en frygtelig kamp. Midt under stridens bulder, medens kuglerne hvinede rundt omkring og bestrøede dækket med lig, stod den kjække gut ved siden af sin fader og udførte trolig, hvad der var blevet ham paalagt.

Endelig satte faderen ham paa post et sted paa skibet og befalede ham at blive der, indtil han kaldte paa ham. Faderen gik til et andet sted af skibet for at se, hvorledes det gik med striden; men da kom en kanonkugle fra det fiendtlige skib og strakte ham livløs hen paa dækket.

Sønnen, der intet vidste om sin faders død, blev rolig paa sin post, ventende paa faderens videre befalinger. Kampen rasede frygtelig omkring ham; der tændtes ild i skibet, og de truende flammer kom nærmere og nærmere. Dog vilde den brave gut ikke handle mod sin faders befaling, men blev urokkelig og lydig paa sin post. Besætningen begyndte at forlade det brændende og synkende skib, og gutten raabte: „Fader, faar jeg lov til at gaa?“ Men ingen stemme fra den livløse faders mund kunde give ham lov dertil; og gutten, der ikke vidste det, vilde hellere dø end være ulydig; han forblev paa den plads, hvor hans fader havde sat ham. Hver eneste mand forlod det brændende skib. Den ædle, tapre gut omkom i luerne.

## 70. Fløiten.

91

*B. Franklin*

Jeg var endnu et barn, i mit 7de aar, da mine slegtninge en feriedag fyldte mine lomme med skillinger. Jeg besluttede straks at gaa hen til en butik, hvor man solgte legetøj; men paa veien hørte jeg tonerne af en fløite, der saa aldeles henrev mig, at jeg, for at komme i besiddelse af den, bød gutten, som eiede den, hele min rigdom. Nu gik det i fuld fart hjem, hvor jeg blæsende drog igjennem det hele hus, selv overordentlig velfornøiet med min fløite, men til stor plage for

den øvrige familie. Da mine søstre og brødre hørte om min handel, forsikrede de mig, at jeg havde givet fire gange mere for min skat, end den virkelig var værd. Og medens de lo mig ud for min enfoldighed, begyndte jeg at tænke paa, hvor mange herlige sager jeg kunde have købt for de øvrige penge, og gav mig til at græde af ærgrelse. Glæden over fløiten var fra dette øieblik forbi; thi synet af den mindede mig blot om min taabelighed. Men da denne lille hændelse gjorde et varigt indtryk paa mig, blev den mig til stor nytte i fremtiden. Ofte, naar jeg følte mig fristet til at købe noget unødvendigt, sagde jeg til mig selv: «Giv ikke for meget for fløiten!» — Og saa sparede jeg mine penge. Da jeg blev stor, kom ud i verden og lagde merke til menneskenes handlemaade, troede jeg ofte, meget ofte at træffe folk, der gav for meget for fløiten. Saa jeg et menneske, som ængstelig stræbte efter menneskegunst, og som derfor hengav sin tid, sin rolighed, sin frihed, ja maaske ofrede sin pligt og ære, saa sagde jeg til mig selv: Denne mand giver for meget for sin fløite! Saa jeg en gnier, som negtede sig enhver af livets bekvemmeligheder, negtede sig den glæde at klæde den nøgne og mætte den hungrige for kun at samle skatte, som møl og rust kunde fortære, da sagde jeg: Arme mand, visselig, du betaler for meget for din fløite! Saa jeg en forlystelsessyg, som blot tænkte paa at tilbringe sine dage i nydelse og glæde, saa tænkte jeg: Bedragne mand, du vil finde smerte istedenfor fornøielse; du giver for meget for din fløite! Saa jeg et menneske, som elskede smukke klæder, smukke møbler, smukke vogne, og for at erholde alle disse ting bortgav baade sine egne og andres penge, saa han maatte ende i et gjældsfængsel, da sagde jeg: Ak, han har betalt sin fløite dyrt, meget dyrt! Kort, jeg troede at bemærke, at menneskene selv paadrager sig den største del af sine ulykker derved, at de bedømmer tingenes værd efter en falsk maalestok, og derved, at de ofte giver for meget for sin fløite!

B. Franklin.

## 71. MOLBOHISTORIER.\*)

92

## I. Spegesilden og aalen.

Et aar, da spegesildene var noget dyre, faldt det molboerne tungt at skaffe sig denne kost, som de gjerne spiste om vinteren. De raadslog derfor om, hvorledes de skulde bære sig ad, saa de for fremtiden ikke skulde nødes til aarlig at købe dem saa dyrt. En, som vilde have ord for at være den klogeste, sluttede da fornuftig, at ligesaavel som den ferske sild kunde yngle i vand, maatte og

spegesilden kunne det. Han raadede dem derfor, at de engang for alle skulde købe<sup>93</sup> en tønde spegesild i Aarhus og kaste dem i en gaasedam, forat de siden, naar silden havde ynglet, aarlig kunde trække saa mange, de behøvede. Dette raad huede dem alle, saa nogle af dem straks reiste hen, købte sild og kastede den i dammen, forat de kunde yngle i ro der til næste aar. Da de nu aaret efter kom med sine fiskegarn for at fiske spegesild, kunde de, hvormegen umag de end gjorde sig, ikke faa en eneste fat; men langt om længe fik de en stor fed aal i garnet. Da de saa den, sluttede de straks alle, at det var tyven, der havde fortæret alle deres spegesild, og de blev derfor enige om, at aalen burde dø den pinligste og haardeste død. Men de kunde ikke enes om, hvad straf de skulde straffe den med. Nogle vilde have den brændt, andre hængt, nogle vilde piske den ihjel, andre vilde skjære den istykker. Endelig kom en gammel molbo frem, som selv engang havde været nær ved at drukne. Da han ikke fandt smag i at opholde sig længe i det salte vand, troede han, det havde sig paa samme maade med aalen; derfor raadede han dem, at de skulde drage ud paa det vilde hav med aalen og drukne den der. Dette raad holdt de alle for godt, hvorfor de tog aalen, satte sig i en baad og roede langt ud paa havet med den, forat den ikke igjen skulde svømme til land. Da de nu kom saa langt ud, som de syntes, puttede de aalen ned i vandet. Denne, som havde været saa længe paa tørt land, glædede sig nu ved at komme i sit eget element og spillede med halen, saasnart den naaede vandet. Da den gamle molbo saa det, sagde han til de andre: „Ser I, hvor haard døden er at gaa paa, siden den vrider sig saa ynkelig!“

## II. Bøssen og maanen.

Engang havde en spøgefuld indbildt molboerne, at fienden var i nærheden, og at han snart vilde komme og indtage deres land. De besluttede da at sætte sig i god forsvarsstand, og til den ende skulde nogle af dem drage over til Aarhus for at købe en bøsse, som de kaldte en skyder. De reiste da afsted og kom i Aarhus ind til en mand, hos hvem de fandt en gammel, forrusten bøsse, som i mange aar havde ligget paa en hylde oppe under taget. De spurgte, hvad den skulde koste, og betalte den dobbelt saa dyrt, som den var værd. Derpaa skulde de prøve den, om den ogsaa kunde skyde. De aftalte da med hverandre, at en skulde holde bøssen ud og fyre den af; men alle de andre skulde staa bag ham, den ene efter den anden, og holde i hverandre. Derpaa gik de ned til stranden og stillede sig op, og den forreste sigtede over mod deres land og fyrede bøssen af. Da nu den gamle, forrustne bøsse, der i mange aar havde ligget ladet, brændte af, gav den den forreste saa sterkt et stød, at han faldt tilbage paa den anden, og han igjen

94

paa den tredje, saa de faldt overende alle paa engang. Lidt efter kom de endelig til sig selv og reiste sig op igjen; men da fik de en endnu større forskrækkelse; thi just i det samme begyndte maanen at staa op lige over deres land, og den var rød som ild. Da de blev dette var, troede de, at det var ild, som var løs paa deres land, og siden de ei kunde begribe, hvor det var kommet fra i den hast, mente de, at de med bøssen havde skudt ild paa sit land, hvorfor de kastede sin skyder i vandet, for i baaden og satte over af alle kræfter. Men da de kom lidt ud fra landet, kom maanen høiere op, saa de saa, at de havde taget feil, og ønskede sig sin skyder igjen, som de i forskrækkelsen havde begravet paa havets bund.

### III. Jerngryden og manden, som gik nedenom og hjem.

En anden gang, da ogsaa nogle molboer var i Aarhus, kom de ind i en købmands kjøkken, hvor pigen just havde løftet en stor jerngryde med erter af ilden, og den stod endnu og kogte paa gulvet, efterat den var tagen af ilden. Dette syntes molboerne var overmaade besynderligt, og de ønskede sig gjerne saadan en gryde, der kunde koge uden ild. De spurgte derfor købmanden, hvad han vilde have for gryden, og betalte ham den meget dyrt. Derpaa drog de hjem med sin gryde og glædede sig over, at de for fremtiden ikke havde nødig at gjøre ild paa for at koge sin mad, siden denne gryde kunde koge uden ild. De kunde ikke bide, til de kom hjem, med at prøve gryden, men vilde underveis paa baaden koge sig en ret erter. En af dem tog derfor gryden og stak den ned i havet for at tage vand til at koge erterne i. Men til al ulykke faldt gryden fra ham og sank tilbunds. Nu var gode raad dyre; de vidste ikke, hvad de skulde gjøre for at faa sin gryde igjen. Tilsidst besluttede de da, at en af dem skulde gaa ned og hente den, og de andre skulde imidlertid blive liggende stille og vente paa ham. Derpaa sprang en ud for at gaa ned efter gryden; men da det varede noget længe, inden han kom igjen, begyndte de andre at snakke om, hvad der vel kunde være aarsag til, at han ikke kom igjen. De fleste mente da, at gryden maatte være ham for tung, og besluttede derfor, at en af dem skulde gaa ned og hjælpe ham med at faa den op. Derpaa sprang da den anden ud; men han kom heller ikke igjen. Da de nu havde biet en tidlang efter dem og ikke kunde begribe, hvor de blev af, sagde en af selskabet til de andre: „Vi vil ikke bide længere efter dem; de er gaaede nedenom og hjem for at komme hjem før os andre.“ De gav sig derfor til at ro af alle kræfter og kom rigtignok til land før sine kamerater.

#### IV. Benene.

Engang havde endel molboer sat sig ned paa jorden i en kreds, men kunde ikke finde rede paa sine ben, da de igjen skulde til at staa op. De blev da siddende stille i den tanke, at de ikke kunde staa op, kaldte en forbigaaende mand til sig og spurgte om raad, hvorledes de skulde finde hver sine ben. Han viste nu først hver sine og vilde have dem til at trække benene til sig og staa op; men da dette ikke kunde hjælpe, saa tog han sin kjep og slog dem, den ene efter den anden, over benene. Da lærte de straks at kjendes ved sine ben og kom op i en fart.

#### V. Spanden i brønden.

Engang var der faldt et spand i molboernes brønd. Længe grundede de forjæves paa, hvorledes de skulde faa det op igjen; men endelig fandt de paa raad: De lagde en stang over brønden, og nu skulde en med hænderne holde fast ved stangen; en anden skulde hænge sig ved hans fødder, og ved dennes fødder igjen en tredje, og saa fremdeles, indtil de naaede vandet, og den nederste med en haand kunde tage spandet op af vandet. Men da de nu alle havde fat i hverandre, begyndte det at gjøre ondt i hænderne paa den øverste, der holdt om stangen. Han raabte da til de andre: „Hold stille, mens jeg spytter i hænderne!“ Derpaa slap han med begge hænder for at spytte i dem, og — plump! faldt de allesammen i vandet.

#### VI. Kirkeklokken.

I krigens tid forsamledes molboerne og raadslog om, hvorledes de skulde skjule sine kostbare skatte. De havde just faaet en ny kirkeklokke, og den vilde de nødig miste. Saa blev de enige om at tage den ned af taarnet, seile med den ud paa havet og sænke den der. Saa kunde den staa i sikkerhed, til fienden var borte, og siden vilde de fiske den op igjen og hænge den i taarnet. Det var ikke saa galt betænkt; men nu kom det an paa at udføre beslutningen godt. Ved meget arbeide og med mange besværligheder lykkedes det dem at faa den store, tunge klokke slæbt ned af taarnet og ud paa baaden. „Nu er vi over det værste,“ sagde de, og saa roede de ud paa dybet og sænkede den ned med et langt reb. — „Men hvordan skal vi nu finde den igjen?“ spurgte en af dem sine landsmænd. — „Det skal vi nok komme ud af,“ svarede en gammel molbo og trak sin kniv op af lommen; „nu skjærer jeg et merke her i kanten af baaden, lige ved det sted, hvorfra vi firede klokken ned, saa kan vi aldrig tage fejl af det.“ — „Det har du ret i,“ sagde alle de øvrige, og saa seilede de fornøiede hjem.

## VII. Jyden og hans hoser.

En velklædt jyde havde drukket for meget. Han var derfor falden om paa veien og var sovnet ind. Mens han sov, kom en anden vandringsmand forbi, hvor han laa. Han saa, at jyden havde et par hele hoser paa, og da hans egne var gamle og daarlige, benyttede han leiligheden, trak de gode hoser af jyden, gav ham sine paa og gik sin vei. Da jyden imidlertid havde sovet saa længe, at rusen var gaaet lidt over, kom der en kjørende og raabte til ham, der laa paa veien: „Tag dine ben til dig, ellers kjører jeg over dem.“ Jyden vaagnede, løftede hovedet og saa paa benene; men da han saa de stygge, graa, lasede hoser og mindedes saa vist, at han havde havt et par smukke, hele, hvide paa, saa blev han ganske rolig liggende og sagde: „Kjør kun du! det er ikke mine ben.“

---

\*) Molboerne kaldes saaledes efter et stykke land, Mols, paa østkysten af Jylland. De havde i gamle dage ord for ikke at være de klogeste.

## 72. Søren Nabben.

96

Under mit ophold i Arendal, fortæller en dansk reisende i forrige aarhundrede, beundrede jeg især de derværende lodser. De trodsede alle havets farer. Paa sine smaa baade vovede de sig i de heftigste storme mange mile ud i aaben sjø for at komme de skibe tilhjælp, som er i havsnød, eller føre i havn de, som søger land. Blandt disse lodser udmerkede sig især Søren Nabben paa Merdø ved sin uforsagthed og aandsnærværelse og ved den dygtighed, hvormed han forstod at styre sin baad paa det vilde hav.

Kommandør Løvenørn kom i aaret 1793, paa tilbagereisen fra sin post i Marokko med den kongelige fregat Gerner, i en af de frygteligste novemberstorme ind under den norske kyst. Enhver ombord forstod godt, at hvis ingen lods kunde komme ombord, maatte fregatten gaa under blandt brændinger og skjær. Lodserne paa Merdø saa fra sin varde den nød, hvori fregatten var; men de ansaa det for umuligt at krydse ud til den i sligt veir. Kun Søren Nabben mistvilede ikke. Men ingen vilde gaa med ham i baaden. Længer kan han ikke holde ud at høre nødsqudene fra fregatten; med ædel iver vender han sig til sin søn: „Du er lods som jeg,“ raaber han; „du kjender vor pligt. Ingen vil følge med mig; du skal; jeg er din fader; dig kan jeg befale; du skal gaa med mig i baaden.“ Sønnen adlyder. Da de allerede var komne i baaden og stod færdige til at sætte fra land, gaar ogsaa lodsens Nils i baaden og siger: „Søren Nabben! med dig vil jeg vove det.“ Det lykkes virkelig de uforfærdede lodser

97

trods storm og sjø at naa fregatten; men det var ogsaa i sidste øieblik. At komme skibet saa nær, at Nils kunde stige ombord, var naturligvis ikke at tænke paa. I saadant tilfælde maa man fra skibet kaste et taug; lodsens binder det om livet, styrter sig i sjøen og lader sig saaledes hale op paa skibet. Dette skede og her. Nils kom paa denne maade ombord paa fregatten. Søren Nabben seilede med sin søn i baaden den farlige vei tilbage for at vise hine vei. Nils fulgte ham; baad og fregat kom lykkelig i havn, og mere end hundrede mennesker blev reddede ved en enestes, ved Søren Nabbens, kjækhed. Den ædle mand kom tilbage til sin familie uden at melde sig for kommandøren. Han havde gjort sin pligt, det var ham nok. Kommandør Løvenørn, der følte, hvormeget fædrelandet skyldte disse brave mænd, indberettede, hvad der var skeet; men uvidende om, hvad der var foregaaet ved varden, holder han den lods, som var kommen ombord og havde styret skibet i havn, for hovedpersonen blandt de tre redningsmænd, og først da det var for sent, fik han vide, hvem der var den egentlige hovedperson. Nils fik en guldmedalje til belønning og tegn paa kongens tilfredshed med hans heldetaad. Kommandøren overleverede ham den selv i mange lodsers nærværelse og gjorde derhos, hvad han formaade, for ogsaa at hæve Søren Nabben, idet han fremstillede ham som et mønster for de andre. Han takkede Søren og forhøiede sin tak ved gaver. Søren Nabben følte nok, at kongens medalje var gaaet ham forbi; men han sagde kun til sin lykkelige kamerat: „Nils, mellem os kan der vel intet Spørgsmaal være om, hvem der har fortjent medaljen. Men jeg er ikke den, som skal misunde dig, og vi skal være lige gode venner for det.“

Nogle borgere i Arendal lod gjøre en stor sølvkande til ham med en simpel indskrift paa. Denne blev ham høitidelig overleveret ved overlodsens, i et gjestebud til hans ære, til tegn paa den erkjendtlighed, Arendal skyldte ham for de tjenester, han ved sit mod ogsaa havde vist den hele by.

For at lære at kjende denne brave mand personlig lod jeg mig sætte over til Merdø, nogle kilometer fra Arendal, for at besøge ham i hans hus. Nogle gange havde jeg allerede været der forgjæves; han var bestandig paa sjøen. Endelig lykkedes det mig at finde ham hjemme. Han stod ved varden bag sit hus. Han var da en mand mellem 40 og 50 aar, af middels højde, men

## II

undersætsig og sterk og overmaade smidig. Hans ansigt kunde jeg ikke noksom betragte. Hans bestemthed, mod og raskhed var tydelig at se i hans blik. Jeg bragte den ovenomtalte tildragelse paa bane; men han afbrød mig.

98

Han fortalte mig da det sørgeligste, der havde hædt ham. Da han for to aar siden, med sine to sønner i sin baad, ilede et nødlidende fartøi imøde, og selv gik ombord paa det ilde tilredte skib efter at have overladt sine to sønner baaden, saa han kort efter baaden forsvinde i en stor braadsjø. „Det var haardt for en fader,“ sagde han med et dybt suk. „Jeg kom tilbage som en passager paa et fremmed skib, uden sønner, uden baad. Jeg havde kun disse sønner ilive; en af dem var allerede gift. I lang tid kunde jeg ikke forvinde dette tab; jeg blev bange for sjøen. Knærne skalv under mig, da jeg første gang gik ned i min nye baad. Men Gud har endelig givet mig mit mod igjen; jeg havde ellers været altfor ulykkelig.“

En glædeligere tur gjorde han en søndag forrige vinter. Han havde bragt nogle fremmede, mænd og kvinder, over til Tromø kirke. Da de var paa hjemveien, opdager han langt ude i sjøen et fartøi, som havde heist nødflag. Uden videre betænkning stikker han i sjøen uden at bryde sig om, at baaden er fuld af fremmede, som ikke syntes om en saadan seiltur. Uden at lade sig forstyrre iler han mod sit maal, naar skibet, tager sit hele mandskab med ombord og bringer alle lykkelig i havn. Den smule omvei, mente han de fik finde sig i.

### 73. Om hunden.

98

Fra de ældste tider har hunden været menneskets trofaste ledsager, og den er det eneste husdyr, som har fulgt mennesket overalt paa jorden, til dens koldeste saavelsom til dens varmeste egne. Ved opholdet i forskellige lande og af flere andre aarsager, som man ikke ret kjender, er der opstaaet saa mange forskellige racer af hunde, at man neppe skulde tro, at de hører til en og samme dyreart; men den indre bygning er ens hos dem alle, hvor forskellige de end er i størrelse, form og farve. Da hunden er meget lærvillig, har de forskellige racer tilegnet sig forskellige egenskaber, alt efter de menneskers levevis, som de har levet sammen med. Hos ethvert jægerfolk maatte især hundens sporsans og hurtighed udvikles, og vi har derfor mange forskellige agthunde, saasom hønsehunden, vandhunden, støveren, grævlingehunden og mynden; hos hyrdefolkene maatte især dens klogskab, mod og paapasselighed udvikles, saaledes hos hyrdehunden; hos agerdyrkende folk, hvor den anvendes til at vogte hus og hjem, især dens aarvaagenhed, saaledes hos gaardshunden og den store danske hund; hos et handelsfolk, hvor det baade paa reiser og i hjemmet

99

gjaldt om at forsvare folk og gods, især dens mod og styrke, saaledes hos bulbideren og doggen, og saa fremdeles.

Uden hundens hjælp vilde mennesket neppe have kunnet erhverve sig det herredømme, som det har over dyrene, og for beboerne af de nordlige dele af jordkloden, hvor sneen dækker jorden den største del af aaret, er den ganske uundværlig. Heste kan slet ikke anvendes der, da de vilde synke i til bugen; men hundene løber let hen over sneen og synker ikke i, selv om de har et stort læs at trække. Seks eller otte grønlands-hunde spændes for en slæde, der rummer 5 til 6 personer eller er belæsset med varer af indtil 400 kilos vegt, og tilbagelægger 60 à 70 kilometer om dagen. De gjør god nytte ved jagten paa sælhunde, rensdyr og bjørne, de forsvare sin herre og holder vagt ved hytterne, og dog bliver de som oftest daarlig behandlede, faar ofte en ussel føde, saasom tør eller raadden fisk, og maa endog ofte selv skaffe sig den.

En af de smukkeste hunde er Sankt-Bernhards-hunden; den har faaet navn efter sit hjem, den hellige Bernhards kloster, der ligger mellem klipper og sne høit oppe paa St. Bernhards-bjerget. Foruden den jernbane, som nu er boret gjennem fjeldet, gaar der en vei, som forbinder Tyskland med Italien; denne vei er farlig at færdes paa, da de reisende ofte indhyles i en tæt taage eller overfalder af voldsomme snestorme, der trætter og gjennemisner de mog gjør dem vildfarende. De falder da ofte i de af sneen skjulte kløfter eller falder udmattede om og dækkes af den tæt faldende sne eller af sneskred. De vilde da snart sove den sidste søvn, hvis disse kloge og streke hunde ei var der for at hjælpe dem.

Mange mennesker er blevene frelst paa denne maade; en ved navn Barry skal have reddet 70. En anden kom en aften tilbage til klostret med en liden gut paa ryggen. Da han var bleven opvarmet og havde faaet lidt at spise, fortalte han, at han havde ligget længe i sneen, da han følte noget rykke ham i klæderne og hørte en hund gjø tæt ved sig. Han havde da strakt hænderne ud og faaet fat i haarene paa hunden, der blev ved at rykke i ham og saaledes fik ham op af sneen; men han kunde hverken gaa eller staa. Men da hunden slikkede ham og kjælede for ham, fattede han mod og krøb op paa ryggen af den; saaledes havde han redet hele veien til klosteret. Guttens moder fandtes ogsaa, men kunde ikke bringes tillive igjen.

Nyfundlandshunden er ogsaa en meget smuk hund; den er stor, sterkt bygget og kraftig, har lange bløde haar, en stor, langhaaret hale og svømmehud mellem tærne. Den er sort med en rustgul plet over hvert øie, eller sort og hvid med brune pletter. Den svømmer fortrinlig, dukker som en sæl og kan opholde sig

timevis i vandet. Det er morsomt at se den svømme, naar dens herre er med den i vandet; den er ude af sig selv af glæde over, at ogsaa han kan tumle sig deri; den svømmer snart foran, snart bagefter ham, dukker ned under ham, søger at bære og støtte ham og leger paa mange maader. Dens store færdighed i at svømme gjør, at den er til stor nytte ved alle sjøkyster. Mangen en skipper holder den ombord, fordi han ved, at den ved skibbrud kan frelse hans liv. Den har ofte frelst mandskabet paa et strandet skib ved at svømme til land med en line, og man har ogsaa seet den svømme ud fra land og hente de skibbrudne, en for en.

Pudlen er klogere og mere trofast end de fleste andre hunde. Den er meget lærvillig og som oftest meget godmodig, men viser undertiden en ræveagtig snuhed. — En mand havde en puddel, der var saa klog, at den kunde gaa ærender i byen. Han gav den en kurv i munden, lagde deri en seddel, hvorpaa der var skrevet, hvad den skulde have, og bød den gaa; den gik da hen til en bestemt købmand, ventede, til den havde faaet noget i kurven, og løb saa lige hjem igjen. Engang sendte tjenestefolkene, for at have løier med den, Fidele efter tre pund levende aal, og en af dem fulgte bag efter den for at se, hvorledes det vilde løbe af. Aalene blev lagte i kurven, og hunden travede afsted med den; men den var ikke kommen langt, før den saa nogle af dem glide over kanten; den satte da kurven ned, og ved at slaa til dem med poten fik Fidele dem ned igjen, hvorpaa den greb kurven og satte afsted hjemad. Men inden kort tid laa nogle af aalene paa stenbroen, og stakkars Fidele, som begyndte at blive vred, tog dem da i munden, rystede dem dygtig og lagde dem saa ned i kurven igjen; men neppe var den færdig dermed, før nogle af de andre kravlede ud. Nu tabte den ganske taalmodigheden; den satte kurven ned, tog den ene efter den anden af aalene mellem tænderne og bed dem saa eftertrykkelig, at de blev ude af stand til at kravle ud, hvorpaa den løb hjem med dem; men siden den dag var den aldrig at formaa til at gaa hen til udsalgsstedet.

Alle hunde har i hver kjæve 6 skarpe fortænder, 2 lange hjørnetænder og i den øverste kjæve 12, i den nederste 14 jækler, hvoraf de 4 bagerste er knudrede, de andre skarpe. Heraf ser man, at hundens egentlige føde er kjød og ben, som den lettest bider istykker med den inderste sagtand, rovtanden, men at den ogsaa kan leve af saadan planteføde som brød, grød og deslige. Paa forbenene har den 5 tær, paa bagbenene 4; men undertiden har den høit oppe paa bagbenene en 5te klo, som kaldes sporen. Hundene kaster i almindelighed unger to gange om aaret og faar hver gang 4 til 10 hvalpe, der er blinde i 11 døgn.

Hundens sanser er skarpe, især lugten og hørelsen; men hos nogle er lugtesansen, hos andre høreevnen mest udviklet. Lugten er saaledes ofte saa fin, at de langt borte kan opspore sin herre, om han end er midt i en stor menneskeverimmel. De kan ved den gjenkjende ting, som tilhører deres herre, og har derfor ofte kunnet finde tabte sager og hjulpet til at opdage tyverier, naar tyven har havt noget af det stjaalne gods hos sig. Mord og mordere er mange gange blevne røbede ved hjælp af hunde, og bortkomne børn har de fundet, efterat man har ladet dem lugte til noget af børnenes tøj.

De fleste hunde er meget lydhøre og kan kjende husets beboere baade paa deres stemmer og deres trin. Enhver skarp lyd er dem ubehagelig; musik liker de ikke. At de kan gjenkjende mennesker, som de ikke har seet i flere aar, viser, at de har en god hukommelse. Hundene sover ofte, men ikke længe ad gangen; søvnen er let og urolig, hyppig ledsaget af drømme, hvilket merkes paa, at de knurrer, gjør saa smaat og logrer med halen. De sveder meget lidet paa kroppen, selv i sterkt vedholdende løb; sveden afsondrer sig paa tungen, som de gispende strækker ud af munden.

I hede sommerdage, isærdeleshed i hundedagene, bliver hunde ved vandmangel<sup>102</sup> eller af andre aarsager undertiden angrebne af en sygdom, som kaldes vandskræk. De bliver da ofte aldeles rasende, bider alle dyr og mennesker, som de træffer paa, og de, som bliver bidte af dem, faar den samme sygdom og dør under de skrækkeligste lidelser. Undertiden bryder sygdommen først ud nogen tid, efterat biddet er blevet lægt. Naar man ser, at en hund er modfalden, hænger med hovedet, har røde, skinnende øine, skum for munden og er bange for vand, er det raadeligst at dræbe den straks. Den, som har været saa ulykkelig at blive bidt af en gal hund, bør, om end saaret er nok saa ubetydeligt, straks brænde stedet med glødende jern og derpaa henvende sig til en læge. Man bør altid i den hede sommertid sørge vel for, at hunde, især lænkehunde, ikke lider mangel paa vand.

Intet dyr er saa afholdt som hunden, og intet andet dyr fortjener i den grad at være det; thi dens trofasthed og hengivenhed er uden lige. Den retter sig efter sin herre i alt, følger ham overalt, kjender, hvad der er hans, og forsvaret det og ham, selv om det skulde koste den livet, altsammen af ren kjærlighed og hengivenhed, ikke af frygt eller tvang. Derfor sørger den og over tabet af sin herre, og mange gange har man seet hunde, der ikke vilde forlade sin herres grav, men har ligget der og døet af sult.

## 74. Filene.

Jeg havde engang, fortæller en amerikansk jæger, en sporhund, som hedte Filene; den var som sporhund betragtet saa god som nogen; men i mange andre henseender overgik den alverdens hunde. Man kunde tale med den om ting, som aldeles ikke vedkom jagten, og den forstod det. Dette viste den ikke alene derved, at den gjorde, hvad man forlangte; men den sagde det ved sit blik, sin mine, sin hele holdning. Jeg skal fortælle en af dens bedrifter og overlade til læseren at afgjøre, om jeg har sagt for meget til min beundringsværdige Filenes ros.

En fattig tysk kone havde en dag allerede før solopgang været hos mig for at bede om min eller rettere sagt Filenes bistand. Hendes lille søn havde været ude og leget i prærien og var ikke kommen hjem. To børn af mit bekjendskab var i løbet af to aar forsvundne paa samme maade; det ene var blevet sønderrevet af ulve, det andet havde man aldrig hørt noget til, hvilket ikke er forunderligt, naar man ved, at græsset for det meste er saa høit, at det naar høit opover et barns hoved.

103

Forgjæves søgte jeg at gjøre denne kone begribeligt, at min hund ikke var vant til at forfølge noget andet menneskeligt spor end mit eget; den stakkars moder havde hørt saa meget tale om min hund; hun havde selv, sagde hun, seet den opspore myrsniper og regnfugle, hvis spor ikke var større end en af tærne paa hendes søn, Hanka. Hun mindede mig om, hvorledes hun mangan gang havde vist mig det sted, hvor en vild kalkun var løbet gjennem prærien; hvorledes Filene havde fundet sporet og trods alle hindringer fulgt det; hvorledes det var gaaet tabt ved en bæk, som fuglen var fløien over; men hunden havde snuset nogen tid langs bredden, var svømmet over og havde atter fundet sporet paa den anden side. Jeg hørte med en slags haardhjertethed paa disse fortællinger; thi jeg skjønte vanskelighederne langt bedre end den stakkars kone. Imidlertid lod jeg mig dog bevæge til at følge med hende, og paa veien fortalte hun mig, at hendes lille barn havde siddet udenfor døren og leget, medens hun bragte middagsmad til folkene, som arbeidede ude paa marken. Da hun kom tilbage, var han borte; hun var løben ud i prærien og havde kaldt paa ham; folkene var komne til; henimod aften havde hendes naboer, hvoraf der forøvrigt ikke var mange — mænd og kvinder — fulgt hende ud for at lede; natten var falden paa; men barnet var ikke fundet; hun og hendes mand havde vanket om i mørke, havde raabt paa barnet i et væk og udstødt høie skrig for at skræmme de vilde dyr. Kort før det gryede ad dag, var de vendte tilbage for at

hente mig. Alt dette fortalte hun mig under en saa hurtig løben, at selv en jægers ben blev satte paa en haard prøve, og jeg hører just ikke til de mest tungbenede. Vi kom til hendes hus, netop da solen randt. Det var en hjelkestue ved den yderste rand af det opdyrkede land. Med undtagelse af veien til stuen var hendes hus omringet af prægræs, som rakte lige op til de smaa vinduer; paa sydsiden førte en smal sti fra døren til en liden brønd. Hist og her stod der en kjerre, en plog og et par andre markredskaber, inde i stuen fandtes kun lidt simpelt husgeraad. Ved døren stod Hankas smaa træsko, som han havde taget af for at springe des lettere om. Imod nord og øst saa man et stykke borte nogle andre nybyggerstuer; mod syd og vest saa man, saa langt øiet rakte, intet andet end præriens endeløse vidder.

104

Naboerne var ad forskellige stier komne til for ogsaa nu at hjælpe til at gjenfinde det tabte barn. Det hverv, jeg havde paataget mig, var just ikke af de letteste. Det gjaldt hverken mere eller mindre end ved en eneste øvelse at lære en jagthund at finde menneskespor. Min plan var snart lagt. Jeg tog min jagtkufte af, satte geværet hen i en krog, tog nogle af barnets klæder og søgte at forklare Filene, hvad jeg ventede af den. Den snuste paa klæderne, fordi jeg havde sagt den, at den skulde gjøre saa; men det lod ikke til, at den brød sig videre om det; derpaa vendte den sig om og saa paa geværet, som om den ventede, at jeg skulde tage det igjen. Det gjorde jeg imidlertid ikke, men gik udenfor og lokkede paa den. Jeg saa med tilfredshed, at den lugtede paa de smaa træsko, som stod udenfor; men det var forresten en temmelig naturlig ting.

Der var allerede hengaaet næsten atten timer, siden barnet var blevet borte, og selv om det skulde lykkes mig at forklare Filene, at jeg vilde have den til at følge guttens spor, kunde man dog ikke vente, at den vilde finde det nær ved hytten. Aftenen iforveien havde man gjennemsøgt alle omliggende jorder og alle de stier, som førte til naboerne. Jeg besluttede derfor uden videre at trænge frem i prærien. Filene fulgte med, dog ikke uden fra tid til anden at kaste et bekymret blik hen mod hytten, hvor jeg havde efterladt mit gevær. Da vi havde gaaet et par kilometer eller saa, kaldte jeg paa den og søgte endnu engang at forklare den min mening. Den snuste paa Hankas lille strømpe, som jeg havde taget med, og stirrede opmærksomt paa mig, som om den vilde gjette mine tanker. Derpaa sprang den raskt nogle skridt fremad og vendte sig om for at se, om jeg bifaldt den bevægelse. Jeg kaldte den tilbage og lod den atter lugte paa strømpen; men det lod ikke til, at det nyttede noget; den slog ind paa en anden

vei og saa sig atter om; jeg kaldte atter paa den; den vendte tilbage med skamfuld og forknytt mine og begyndte nu at gaa langsomt ved siden af mig.

Imidlertid havde naboerne spredt sig i alle retninger for at fortsætte sin næsten <sup>105</sup> haabløse søgning; jeg siger næsten haabløs; thi barnet kunde være mange kilometer borte, og vi vidste, at vi kunde komme ham paa tyve til tredive skridt nær uden at blive ham var i det høie prægræs. Den stakkars moder var forbleven hos mig og Filene; hun begyndte ogsaa at opgive haabet; thi hun maatte ogsaa kunne skjønne, at hunden ikke søgte hendes tabte skat. Vi fortsatte vor vei flere pinlige timer. Af og til fornyede jeg mine forsøg paa at gjøre mig forstaaelig for Filene, men altid forgæves. Engang løb den smaaknurrende hen til mig, og da jeg viste den strømpen, greb den den raskt i snuden og løb afsted med kneisende hoved, som om den vilde sige: Nu skjønner jeg det; du vil, at jeg skal bære strømpen. Mit ansigt maa have udtrykt misnøje; thi Filene sænkede straks hovedet, puttete halen mellem benene og bragte mig med nølende skridt strømpen; jeg gik videre, men langsomt, og klappede den ligesom til opmuntring. Endelig stanser Filene paany, lugter paa strømpen, logrer muntert, løber fra den ene side til den anden, som for at finde et nærmere spor, ser paa mig med straalende øine, søger igjen og holder snuden lige ved jorden. Vi følger med, og jeg begynder at fatte en smule haab; maaske har den endelig forstaaet mig, tænker jeg. Dog kunde det jo være muligt, at det var spor af vildt, den havde fundet, og dette syntes mig i grunden at være det rimeligste. Men nei! Filene snuser fra øverst til nederst paa en græsstængel, som er for høi til, at en fugl kunde have traadt paa den. Det kan ikke være sporene af en hjort; thi dem vilde ogsaa jeg kunnet se; ikke en ulv; thi Filene ser ikke vred ud, dens øine gnistrer ikke, dens opvrængte læber viser ikke de vældige hugtænder — tegn, som aldrig mangler, naar den er kommen paa et ulvespor. Den løber stedse foran, lugter paa enhver græsklynge, hver blomst, stanser ved nogle og suger luften langsomt ind; øinene er halvt tillukte, forat lysets virkning ikke skal forstyrre den eneste sans, den kan stole paa. Moderen gaar ved min side og spørger hvert øieblik: «Er den paa Hankas spor? finder den Hanka?» Jeg trøster mig ikke til at svare ja; thi jeg ved det ikke vist; men aldrig har jeg seet den te sig saaledes, naar den forfølger vildt, og jeg ved ganske bestemt, hvordan den bærer sig ad ved opsporingen af de forskjellige slags. Uheldigvis er sporet, hvad det nu kan være for et, ikke friskt; thi den stanser, dreier sig i ring, stanser atter, <sup>106</sup> gjør da en større kreds og vender atter tilbage til det samme sted: Filene har tabt sporet. Den begynder den samme manøvre i større maalestok, men uden bedre udfald. Den bjeffer utaalmodig, gjør pludselig helt om, følger sine egne

spor og løber en halvhundrede meter den samme vei tilbage. Derpaa stanser den, lugter paa jorden, kommer endnu engang paa det samme spor, men gaar langsomt og omhyggelig indtil en vis afstand fra det sted, hvor den var kommen paa vildspor, og gaar nu raskt og kjækt til siden. Den har tydeligvis fundet sporet igjen, men bliver snart atter staaende, dreier sig halvt om og bærer sig ad, som om det pludselig var faldet den ind, at den maatte undersøge en stængel, som den netop var gaaet forbi, lidt nøiere. Jeg betragter ogsaa planten, og man tænke sig min overraskelse, da jeg ser nogle blaa bomuldstraade hænge ved den klæbrige stængel. «Det er af Hankas klæder! det er Hankas!» raaber moderen, idet hun iler til og griber den kostbare relikvie. Jeg formodede det samme; thi amerikanerne fabrikkerer ikke denne slags tøj. Imidlertid fortsætter Filene sin gang. Vi iler raskt efter den, men vogter os for at træde i dens spor af frygt for, at den endnu engang skuldegaa vild og blive nødt til paany at opsøge dem.

Den stakkars moder tabte ikke et øieblik hundens bevægelser af syne; men heldigvis skjønte hun ikke alle vanskeligheder, saa hun blev ikke foruroliget af de samme bekymringer som jeg. Filenes gang var nu roligere, men sikker, og det kostede mig megen umage at hindre den utaalmodige moder fra at ile foran og saaledes maaske bevirke, at den atter tabte sporet. Naboerne kom nu efterhaanden til. Vi holder dem saavidt muligt i en vis afstand og følger Filene, som manøvrerer ganske sikkert, skjønt paa et meget svagt spor. Den kjender nu sit hverv og er ligesaa spændt som vi selv. Med aaben mund, forat ikke et altfor sterkt lufttræk gjennem næseborene skal sløve dens lugtesans, følger den i flere timer barnets vei, der snart krummer sig til høire, snart til venstre. Pludselig svinder min sidste tvil; jeg ser et barns fodspor paa en gammel bøffelsti. Jeg sætter pludselig foden paa det for at skjule det for moderen, forat ikke hendes utaalmodighed skal hindre Filene, vort eneste haab og vor eneste fører. Men hun havde seet min bevægelse, styrtede til og fandt nok et fodspor. «Det er Hankas fod! mit barn! mit kjære barn!» raabte hun; men jeg lod hende ikke komme<sup>107</sup> til og undersøgte med en jægers opmærksomhed sporet. Jeg saa rigtignok tydelig en barnefod aftrykt i støvet; men sporet var aabenbart først efterladt længe efter solopgang, og efterat duggen var bortdunstet; thi støvet havde allerede været tørt, da foden havde traadt paa det, og skjønt omridsene var meget tydelige, havde de dog ikke den fasthed, som de vilde havt, om de havde været frembragte i fugtig jord og siden var indtørrede. I første tilfælde smuldrer sporet hen ved det ringeste lufttræk; der var krøbet en mark over, og den havde kun formaaet at kravle sig et par fod videre i det tørre støv. Det var da klart, at

solen havde skinnet flere timer paa sporet, og maaske skulde vi endnu komme til at gaa et langt stykke vei, før vi atter fik øie paa et lignende spor, hvis ikke trætheden og søvnen muligens havde stanset den forvildede. Vort hverv, som tilsyneladende var blevet lettere, var dog endnu temmelig vanskeligt, netop fordi gutten var kommen ind paa en bøffelsti. Jeg tilholdt derfor vore ledsagere idetmindste at holde sig i et stenkasts afstand og holdt mig lige ved Filene, som nu havde den slemme opgave at følge et spor i tørt støv. Men Filene fortsætter freidig sin vei og dreier hovedet, snart til denne, snart til hin side af den snevre sti for at opsnuse, hvor barnets klæder eller hænder havde rørt ved græsset. Den gamle sti, vi var komne ind paa, var for mange aar siden bleven brudt af bøfler og indianere, som nu af sine fælles fiender, de «blege mænd,» er trængte tilbage mod vest. Den trak sig snart op og ned ad smaa bakker, snart slyngede den sig langs myrer. Pludselig stanser Filene paa en høi, der var bevokset med usedvanlig kort græs. Her har barnet uden tvil steget op for at speide efter fædrenehuset. Det havde speidet forgjæves! Der var ingen menneskelig bolig, intet verk af menneskehaand at se, intet andet end den blaa himmelhvelving og den uendelige græsflade. Barnet maa være gaaet flere gange i ring her uden at have kunnet opdage noget. Det havde sat sig ned for at hvile — maaske for at græde — thi der var spor af dets hæle paa skraaningen. Men det var gaaet videre, og Filene vender i raskt løb tilbage, efterat den havde snuset et stykke henad stien, løber rundt høien og slaar ind i en ny retning. Heldigvis gaar sporet nu gennem høit græs, og den følger det saa hurtig, at jeg ikke længer behøver at minde vort følge om at holde sig tilbage; kun moderen og jeg formaaede nu at holde skridt med hunden. Den fører os ned over høien til en liden bæk, som barnet havde drukket af. Vi ser aftrykket af de smaa fødder, og paa det sted, hvor han havde knælet ned, er begge hænderne tydelig afprægede i den fugtige jord. Herfra gaar sporet atter opover, i den retning, hvor vore ledsagere var. Filene bliver et øieblik staaende; da forandrer den pludselig sin gang. Den snuser ikke mere langs jorden, men holder hovedet opret, strækker halsen frem og gaar afsted i lige retning, med sikkert øie og faste skridt. Den bryder sig ikke længer om sporet, den har lugtet barnet selv paa det sted, hvor det ligger. Jeg bemærkede straks denne forandring og forstod, hvad det betydde; dog vovede jeg endnu ikke at meddele moderen min glade anelse. Men hun bemærkede snart selv forandringen og raabte: «Filene jager ikke mer, den apporterer.» Og nu udbrød hun med jublende røst: «Den har fundet ham, den har fundet mit barn!» Saa var det. Som baaren af vinger ilte hun forbi mig, og

108

inden faa øieblik hørte jeg i forvirret samklang barnets angestraab og moderens glade hulken.

Vi havde snart indhentet dem. Filene syntes i førstningen næsten at ville gjøre hende retten til barnet stridig, men deltog snart af ganske hjerte i hendes henrykkelse; den sprang op ad mig, løb hen til barnet, som moderen holdt omklamret, gned sin snude mod dets ansigt og klæder, for i fuldt trav hen mod de tililende og meddelte dem jublende det lykkelige udfald af denne vildsomme vandring i prærien.

Vi begav os nu paa hjemveien og jublede i vilden sky af glæde. Jeg gik foran; Filene fulgte mig lige i hælene, men forlod mig af og til for at løbe hen og se paa barnet, som mændene skiftedes til at bære, og som moderen vogtede paa med iversyg ømhed.

Da vi havde gaaet et par kilometer sammen, skiltes jeg fra disse brave mennesker og lagde veien over prærien til mit hjem, som laa fem eller seks kilometer borte. Jeg kom hjem ved nattens frembrud med den glade følelse at have skjænket en moder hendes barn tilbage.

---

prærierne, de store græsvidder i Nordamerika.

## 75. Kannitverstan.

108

*F. Hebel*

En tysk haandverkssvend kom til Amsterdam. Da han var kommen ind i denne store og rige handelsstad, der er fuld af prægtige huse, svømmende skibe og<sup>109</sup> travle mennesker, faldt hans øine straks paa et stort og smukt hus, som han paa hele sin vandring endnu ikke havde seet mage til. Længe betragtede han med forundring denne kostbare bygning, de seks piber paa taget, de smukke gesimser og de høie vinduer, der var endnu større end døren hjemme paa hans faders hus. Endelig kunde han ikke bare sig for at tiltale en forbigaende. «Gode ven,» sagde han til ham, «kan I ikke sige mig, hvad den herre heder, som eier dette deilige hus med vinduerne fulde af tulipaner, asters og levkøier?» Men manden, som formodentlig havde noget vigtigere for og uheldigvis forstod netop ligesaa meget af det tyske sprog som spørgeren af det hollandske, nemlig intet, svarede kort og but: «Kannitverstan» og gik hurtig videre. Dette var nu et hollandsk ord eller rettere tre, naar man rigtig betragter det, og betyder paa norsk saa meget som: «Jeg kan ikke forstaa jer.» Men den fremmede mente i sin troskyldighed, at det var navnet paa den mand, han havde spurgt om. «Det maa

være en grundrig mand, den hr. Kannitverstan,» tænkte han, og gik videre gade op og gade ned. Omsider kom han til havbugten, som kaldes Het-Ei. Der laa nu skib ved skib og mast ved mast, og han vidste i førstningen ikke, hvorledes han med ikke mere end sine to øine skulde slaa sig igjennem alle disse merkværdigheder og faa rigtig betragtet dem, da endelig et stort skib, som nylig var kommet fra Ostindien og netop nu lossede, tiltrak sig hans opmærksomhed. Der stod allerede paa lossepladsen hele rækker af kister og baller ovenpaa og ved siden af hverandre, og endnu blev bestandig flere og flere veltede ud, og hele fade fulde af sukker og kaffe og ris og peber. Da han længe havde staaet og seet til, spurgte han tilsidst en, der netop bar en kiste iland paa skuldrene, hvad den lykkelige mand hed, hvem havet bragte alle disse varer. «Kannitverstan,» var svaret. Haha! slap det saaledes ud? tænkte han; naar det saadan kommer drivende til ham paa sjøen, saa kan han sagtens bygge saadanne huse og sætte saadanne tulipaner i forgylde potter i vinduerne.

Nu gik han tilbage igjen og anstillede hos sig selv en ret sørgelig betragtning over, hvad han dog var for en fattig stymper iblandt saamange rige folk, som der findes i verden. Men som han just tænkte: «Naar jeg dog bare ogsaa engang kunde faa det saa godt som denne hr. Kannitverstan,» dreiede han om et hjørne og saa et stort ligefølge. Fire heste med lange, sorte dækkener trak en ligeledes sortovertrukken ligvogn langsomt og sørgelig, som om de vidste af, at de førte en død til hans hvilested. Et langt tog af den afdødes venner og bekendte fulgte, par efter par, tause og indhyllede i sorte kapper. Langt borte lød en ensom, liden klokke. Da blev den fremmede rørt af en vemodig følelse, som pleier at gribe ethvert godt menneske, naar han ser et ligtog, og han blev staaende andægtig med hatten i hænderne, indtil det hele var forbi. Dog nærmede han sig til den sidste i toget, der netop i stilhed udregnede, hvad han kunde tjene paa sin bomuld, naar centneret steg 10 gylden, greb ham sagte ved kappen og bad ham trohjertig om forladelse. «Det maa vel ogsaa,» sagde han, «have været en god ven af eder, han, for hvem klokkerne ringer, siden I gaar saa bedrøvet og i tanker?» «Kannitverstan,» var svaret. Da trillede et par store taarer ned over vor gode tyskers kinder, og det blev ham paa een gang baade tungt og igjen let om hjertet. «Stakkars Kannitverstan!» udbrød han, «hvad har du nu af al din rigdom? Det samme, som jeg ogsaa engang faar af min armød: et ligklæde og en kiste, og af alle dine skønne blomster maaske en rosmarin paa det kolde bryst.» Med disse tanker fulgte han liget, som om han hørte med til toget, lige til graven, saa den formentlige hr. Kannitverstan sænkes ned i sit

110

hvilested og blev mere rørt af den hollandske ligpræken, hvoraf han ikke forstod et ord, end af mangen tysk, han ikke havde givet agt paa.

Endelig gik han igjen let om hjertet bort med de andre, fortærede i et herberge, hvor man forstod tysk, med god appetit et stykke limburgerst, og naar han igjen en gang imellem vilde til at gruble over, at saa mange i verden var saa rige og han saa fattig, saa tænkte han kun paa hr. Kannitverstan i Amsterdam, paa hans store hus, hans rige skib og hans snevre grav.

F. Hebel.

---

apporterer, gaar for at hente (om hunde).

## 76. Hesten.

110

Hesten er et vakkert dyr. Den bliver næsten saa høi som en mand, dens krop er bedækket med korte, glinsende haar. Der gives hvide, graa, røde, brune, blakke, borkede og brogede heste. De smukkeste er de arabiske fuldblodsheste, de hurtigste de engelske væddeløbere, de sterkeste de engelske bryggerheste men de sikreste paa foden vore egne smaa fjeldheste. Hesten har et langagtigt hoved, store tænder, en kjødrig, lang tunge og aabne næsebor. Dens øine er meget store; ørene staar lige op og er let bevægelige. Halsen er længere end hovedet, noget bøiet og sammentrykket til siderne. Paa nakken har den lange, nedhængende haar, som kaldes man eller manke. Kroppen er langstrakt, brystet bredt og fødderne slanke og vakre. Hesten har ikke som koen to klover, men en sammenhængende hornsko eller negl, der kaldes hov. Den hører meget skarpt og ser godt, om det ogsaa er tasmørke. Den lyd, som den udstøder, kaldes vrinsken eller kneggen. Den kan trave og galopere. Ved at bide og slaa bagud med bagbenene søger den at verge sig. Den lærer at kjende sin herres stemme ligesom ogsaa den vei, den engang har gaaet, og den stald, hvor den engang har faaet foder. Hesten æder græs og hø, men helst havre. Den holder af at være ren; derfor bliver den børstet eller, som vi kalder det, striglet. Den føres ogsaa i bad, naar det er varmt. Vi bruger hesten til at bære og trække. Den trækker baade stasvognen og ploegen; den bærer rytteren i krigen og vænner sig let til kanonernes torden. Kjødet spises ikke meget nu. Vore hedenske forfædre derimod spiste det meget gjerne og brugte det især ved store gjestebud; men de konger, som indførte kristendommen her i landet, forbød bønderne at spise hestekjød, og siden har det været ligesom foragtet og afskyet, hvilket dog er meget urigtigt; thi hestens kjød er baade nærende og velmagende. Af hestens

hud gjøres læder, og haarene bruges til udstopning af stole, sofaer, puder og lignende ting. Dens hun kaldes hoppe og dens unge føl. Saa kjær kan hesten blive sin eiermand, at den bliver ham ligesom et barn i huset. Dette er tilfældet hos araberer, som heller vil lide baade hunger og tørst end skille sig ved sin kjære hest, om han endog kunde blive en rig mand ved salget.

Den arabiske hest ansees for den finest byggede, klogeste og mest udholdende. Den maa ofte løbe over 100 kilometer uden at afsadles og næsten uden at faa føde eller drikke, og hvad den faar, er hverken udsøgt eller rigeligt; men den bliver kjærttegnet og klappet og i alle maader behandlet som en kjær ven.<sup>112</sup> En reisende fortæller derom følgende:

En aften kom jeg til en arabers telt og bad om husly for natten. Der var bedrøvelse derinde; thi et af børnene var meget sygt. I teltet var der ogsaa en smuk arabisk hoppe med sit føl; den laa og var hovedpude for det syge barn. Da jeg saa, at barnet led af en heftig feber, tilbød jeg at helbrede det, hvilket ogsaa lykkedes mig saa godt, at barnet den næste dag var uden al fare. Faderen blev saa glad herover, at han aflagde det løfte, at hvad jeg end forlangte, om det ogsaa beløb sig til hans halve eiendom, skulde det blive mit. Jeg forlangte da, at han skulde sælge mig føllet for en pose penge og lidt af det lægemiddel, jeg havde anvendt. Araberen blev meget bedrøvet herover; han sagde, at føllet skulde have været for hans gut, hvad moderen havde været for ham. Men midt i al sin sorg erindrede han sit løfte, og da jeg et øieblik virkelig lod mig bevæge og gjorde et svagt tilbud om at give slip paa føllet, betragtede han forslaget som en fornærmelse; derpaa slog han armene om dyrets hals og udøste sin sorg i sit fødelands udtrykfulde sprog. «Ja, ja! jeg har udtalt ordene,» sagde han, «jeg har skilt mig ved dig, jeg har sendt dig fra mig. Med mine egne læber har jeg givet dig, min egen, min skønne, min fromme, til den fremmede; han vil bringe dig til sit eget land. Du vil blive bunden med strikker og lænket med kjæder og bidsler, som det er skik i hans fødeland. Du vil blive sat i klasse med lastdyr. Du vil blive forvist fra din herres hus, som om du var uværdig til det samme tag, som dækker ham. Saaledes har jeg gjengjældt din fromhed og skjønhed.» For at vende hans tanker fra føllet gjorde jeg nogle spørgsmaal om moderen, og da han beskrev mangen dags jagt, mangen time paa valpladsen, hvor dyrets fromme og lærvillige gemyt havde frelst hans liv med det store væsens hjælp, som han sagde, kunde jeg neppe undre mig over den inderlige kjærlighed, han nærede for det. «Vi er blevne opfødte sammen i det samme telt,» sagde han, «vi har delt godt og ondt sammen. Da jeg var fangen og bunden, slog jeg den blot med min lemlæstede fod paa siden, og den bar mig henover ørkenen til trods for vore

forfølgeres hurtighed. Da jeg var blødende og mat og ikke længer kunde sidde paa mit tro dyr og sank ned paa valpladsen, beskyttede den mit legeme med sit eget og vrinskede efter hjælp for sin herre. Og nu,» sagde han, efter et øiebliks ophold, idet han atter overlod sig til et udbrud af sorg, «og nu gjengjælder jeg alt med at overgive dens fribaarne føl som slave til den fremmede.»

113

En sta, ilsk og sky hest kan vi kun have liden nytte og slet ingen glæde af; den kan tvertimod volde mange ulykker, og hvis alle heste havde et saadant sind, kunde vi ikke drage nytte af deres gode legemlige egenskaber. Men de er i regelen lærvillige og kloge dyr; de kan lære at lystre det mindste ryk i tøilen eller et svagt tryk af rytterens ben eller fod, at bevæge sig i takt efter musik og at lystre hornsignaler, hvilket sidste undertiden har været aarsag til pudsige tilfælde. En mand havde saaledes engang kjørt hen til en teltleir for at sælge øl og andre drikkevarer til soldaterne. Nogen tid efterat han var ankommen, lød der et hornsignal, og hesten, som var gammel og havde staaet og sovet foran vognen, begyndte at kneise med hovedet og spidse øren; øinene blev klare, og afsted for den over stok og sten ind i dragonernes rækker. Den var en gammel dragonhest.

Hesten har en sterk hukommelse og et godt og livligt sind, og at den kan blive sin herre meget hengiven og vise en mærkelig klogskab, har man mange eksempler paa. Hesten har paa hver fod kun én taa, hvis yderste led er omgivet med en hornske, den ovennævnte hov. Hoverne hjælper hesten til at tage sikre skridt og gaa en lang vei uden at blive øm i fødderne, og de vokser ligesom andre negle. Hestens mule, især overlæben, er meget bevægelig; med den griber den føden og bringer den ind mellem de skarpe fortænder, og den har en saa fin følelse i den, at den kan pille kjernen af hakkelsen. Kun hingsten har hjørnetænder, og de er smaa; jæklerne ligner køens. Af en sort fordybning i fortænderne, hvilken kaldes bønnen eller kjernen, kan man skjønne hestens alder, indtil den er omtrent 8 aar gammel.

## 77. Heltedød.

113

*J. Smiles*

I aaret 1852 var dampskibet Birkenhead paa en reise i Atlanterhavet. Skibet dampede langs den afrikanske kyst med 472 mænd og 166 kvinder og børn ombord. Mændene hørte til flere regimenter, som dengang gjorde tjeneste paa Kap, og bestod for største delen af rekrutter,

## II

som kun havde været kort tid i tjenesten. Den 27de februar klokken 2 om morgenen, medens alle sov, stødte skibet med voldsomhed mod et undervands skjær, som trængte gennem dets bund, og man saa straks, at skibet maatte synke. Trommehvirvler kaldte soldaterne under vaaben paa det øverste dæk, og folkene mønstrede som til parade. Der blev givet ordre til at frelse kvinder og børn, som derefter blev bragte op fra kahytterne, for det meste upaaklædte, og i taushed hjulpede ned i baadene. Da de havde forladt skibets side, raabte skibsføreren tankeløst: «Alle de, som kan svømme, maa springe overbord og svømme efter baadene!» Men en skotsk officer sagde: «Nei, hvis I gjør det, maa baadene med kvinderne synke;» og de tapre mænd stod ubevægelige.

Der var ingen baad tilbage og intet haab om frelse; men ikke ett hjerte blev modløst, ingen veg fra sin pligt i dette prøvelsens øieblik. «Der lød ikke en knurren eller et skrig iblandt dem,» sagde en af de overlevende, «indtil skibet sluttelig sank.» Ned gik skibet, og ned gik den heltedige skare, idet de affyrede en æressalve for sit flag, før de sank i dybet.

J. Smiles.

## 78. Det tro tyende.

114

*F. Hebel*

I 1744 kom Veronika Hakmann som barnepige i huset hos en borger i Mannheim og bar hans lille søn paa armen og passede ham, og da gutten var bleven mand og selv fik en søn, var hun fremdeles i huset og bar nu hans børn paa armen, ligesom hun havde baaret ham selv. Og det var ikke nok dermed. Thi da hendes første husbonds sønnesøn ogsaa fik en søn, som blev et godt og vakkert barn, saa var hun fremdeles i huset, skjønt ikke mere som tjenestepige, men saa at sige som et kosteligt arvestykke i familien. Og engang, da de svundne dage som en drøm drog forbi hendes erindring, paakom der hende en længsel, og hun sagde til sin husbond: «Ræk mig dit barn et øieblik.» Thi den gamle pige sagde du til sin husbond; men husbonden sagde I til sit tyende af agtelse for hendes høie alder og gudsfrygt, og fordi hun havde pleiet ham i hans barndom. «Hvorfor vil I det?» sagde han; «I er jo for svag til at holde nogen paa armen.» Men hun svarede: «Jeg har baaret dig og din fader og din bedstefader paa armen, og nu vilde jeg saa gjerne ogsaa engang tage dit barn i mine arme, førend jeg dør.» Da kom taarerne forældrene i øinene, og husbonden bad det

115

trofaste gamle tyende sætte sig ned, lagde barnet i hendes skjød og sagde: «Gud lønne eder for alt, hvad I har gjort mod mig og min slegt.» Hun svarede: «Han vil snart tage mig til sig.» En og seksti aar var hun i samme families brød og døde i aaret 1805 i sin alders ottiende aar.

F. Hebel.

## 79. Den helbredede patient.

115

*F. Hebel*

Rige folk har med alle sine røde grunker dog ogsaa mange ulykker og sygdomme, som den fattige mand ikke kjender noget til; thi der gives sygdomme, som ikke stikker i luften, men i de fulde fade og blinkende glas, i de bløde lænestole og silkesengen. Derom kan, som vi snart skal høre, en viss amsterdamer fortælle. Hele formiddagen sad han i en lænestol og smøgede tobak eller laa i det aabne vindu og talte tagstenene paa husene; men til middag spiste han dog som en tersker, og naboerne sagde ofte: «Blæser det ude, eller er det naboen, som puster?» Hele eftermiddagen spiste og drak han igjen, snart noget koldt, snart noget varmt, uden at være sulten eller have appetit, af lutter kjedsomhed, indtil den sildige aften, saa at man aldrig rigtig kunde sige, naar hans middag endte, eller hans aftensmaaltid begyndte. Naar han nu havde spist tilaftens, lagde han sig tilsengs og var saa træt, som om han hele dagen igjennem havde langet sten eller kløvet ved. Deraf blev han da tilsidst saa tyk som en humlesæk og kunde neppe røre sig af stedet. Mad og søvn vilde ikke længere smage ham, og han var i lang tid, som det ofte gaar, hverken rigtig frisk eller syg; men hvis man vilde tro ham selv, saa havde han 365 sygdomme, nemlig hver dag en ny. Alle de læger, der var i Amsterdam, spurgte han tilraads. Han slugte hele spand fulde af mikstur, hele skuffer fulde af pulver og piller saa store som ande-eg, saa at man tilsidst for spøg ikke kaldte ham andet end det tobenede apothek. Men al den doktorering hjalp intet; thi han gjorde ikke, hvad lægerne ellers befalede ham, men sagde altid: «Hvorfor er jeg da en rig mand, naar jeg skal leve som en hund, og doktoren ikke kan gjøre mig rask for alle mine penge?»

Endelig hørte han tale om en læge, der boede 300 kilometer borte, og som var saadan en heksemester, at de syge blev friske, naar han blot saa rigtig paa dem, og døden gik afveien for ham, hvor han lod sig se. Til denne mand fattede han tillid, og han skrev et brev, hvori han fortalte om sin tilstand. Doktoren

116

merkede straks, hvad det var, der fattedes ham, nemlig ikke medicin, men maadehold og bevægelse, og han sagde til sig selv: «Jo, jo, far! dig skal jeg snart kurere!» Derfor skrev han et brev tilbage af følgende indhold: «Min gode ven! Det er en slem historie med jer. Dog skal jeg nok hjælpe jer, naar I vil følge mit raad. Sagen er den, at I har et fælt dyr i maven, en lindorm med syv munde. Med denne lindorm maa jeg selv tale, og derfor maa I komme til mig. Men for det første maa I ikke kjøre eller ride, men reise med apostlernes heste; thi ellers ryster lindormen, og han bider jeres indvolde istykker, syv tarme paa engang midt over. For det andet maa I ikke spise mer end lidt grønt to gange om dagen, om middagen med en smule pølse til, om aftenen et blødkogt eg, og om morgenen lidt kjødssuppe med purløg i. Alt, hvad I spiser mere, det faar ikke I godt af, men lindormen, som derved bliver større og større og trykker paa leveren, saa at det bliver snedkeren og ikke skrædderen, som da kommer til at tage maal af jer. Dette er mit raad, og dersom I ikke følger det, saa hører I til næste foraar aldrig nogen gjøg mere. Nu kan I gjøre, hvad I vil.»

Da patienten hørte dette, lod han straks den følgende morgen sine støvler pudse og begav sig paa veien, som doktoren havde befalet ham. Den første dag gik det saa langsomt, at en snegl magelig kunde have været hans forrider; naar nogen hilste ham, takkede han ikke derfor, og hvor der krøb en orm paa veien, gik han ikke tilside for den, men traadte den ihjel. Men allerede den anden og tredje morgen forekom det ham, som om fuglene aldrig havde sunget saa smukt, og duggen var saa frisk, og kornblomsterne saa blaa, og alle folk, som mødte ham, saa saa venlige ud, og han ogsaa; og hver morgen, naar han begav sig paa veien fra det vertshus, hvor han havde overnattet, blev det smukkere og smukkere; og da han den fjortende dag kom til den by, hvor doktoren boede, og den næste morgen stod op, var han saa frisk, at han sagde til sig selv: «Jeg kunde dog aldrig være bleven frisk til nogen ubeleiligere tid end nu, da jeg skal tale med doktoren. Hvis det dog bare susede mig lidt for ørene, eller jeg havde en smule kvalme!» Da han nu kom til doktoren, tog denne ham ved haanden og sagde til ham: «Fortæl mig da nu fra først til sidst, hvorledes I har det, og hvad der egentlig feiler eder.» Men patienten svarede: «Hr. doktor, jeg feiler, sandt at sige, intet, og dersom I er saa sund og rask som jeg, saa skal det fornøie mig.» Da sagde doktoren: «Det har en god aand indgivet eder, at I har fulgt mit raad. Lindormen er nu fordreven; men I har endnu eg af den i maven; derfor maa I igjen gaa hjem tilfods, og hjemme maa I flittig sage ved, naar ingen ser det, og I maa ikke spise mere, end I har appetit til, forat eggene ikke skal blive til unger. Naar I gjør det, kan I endnu blive en gammel mand,» lagde han smilende til.

117

Men den rige amsterdamer sagde: «Hr. doktor! I er en snu fyr, og jeg forstaaer jer nok.» Og han fulgte siden bestandig hans raad, levede i 87 aar, 4 maaneder og 10 dage og var saa frisk som en fisk, og hvert nyaar sendte han lægen 100 dukater til foræring og lod ham hilse og sige, at lindormens eg var endnu ikke komne videre.

F. Hebel.

## 80. Bjørnen.

117

Bjørnen er det største rovdyr i Europa. Den er sort eller sortbrun, og dens føde bestaar af rødde, bær, korn og deslige; den æder ogsaa gjerne myrer, men er i særdeleshed en stor elsker af honning; dog foretrækker den kjød for alt andet, efterhaanden som den bliver ældre og har faaet smag paa det. Den angriber da heste og kvæg og tilføier ofte bonden stor skade. Man siger, at bjørnen har ti mands forstand, men tolv mands styrke; dette sidste er paa en maade sandt; thi med et eneste slag af sin store lab kan den slaa en hest. til jorden, ja man har endog seet den gaa paa bagbenene og bære en ko eller hest i fanget. Hvad den ikke kan fortære paa engang, pleier den enten at nedgrave til senere brug, eller ogsaa lader den det ligge og kommer snart igjen. Bjørnen er alvorlig og bister, men angriber ikke mennesker, hvis den ikke bliver saaret eller tirret; dyr slaar den med labberne; men mod mennesket bruger den sine tænder. Bjørnen er en saalegjænger, det vil sige, at den lægger hele foden plat ned mod jorden, naar den gaar; den kan derfor gaa paa to. Sedvanligvis kommer den gaaende paa bagfødderne, naar den vil angribe et menneske. Om vinteren lever den paa en besynderlig maade. I slutningen af oktober holder den nemlig op at æde, og i november lægger den sig i hi og sover hele vinteren i en fjeldkløft, under en gammel trærod eller i en hule, som den selv graver. Udpaa vaaren, i april, kommer den atter frem. Bliver den om vinteren opskræmt af sit hi, søger den sig et andet leie. I hele denne tid æder den intet, men tærer paa det huld, som den har lagt sig til om høsten. Uvidende mennesker tror, at den lever af at suge paa labberne; men dette er aldeles urigtigt. Hunnen føder mod slutningen af januar 2 til 3 unger i hiet; skjønt moderen i denne tid ingen føde nyder, har hun dog die i overflødighed, og ungerne findes derfor meget fede i hiet; de er saa smaa som hundehvalpe og bliver hos moderen den næste vinter over.

118

I de nordligste lande, som paa Spitsbergen, i Sibirien og ved bredderne af Hudsons- og Baffinsbugten, lever den hvide bjørn eller isbjørnen, som er meget

større og sterkere end landbjørnen. Den svømmer og dykker fortræffelig og lever af fisk, vandfugle og sælhunde.

Berlin.

## 81. De tamme bjørne.

118

I februar maaned 1854 blev der i gaarden Byns skog i Ekshärreds sogn i Wermland skudt en bjørnebinne, som havde to smaa unger, han og hun, hvilke sparedes for om muligt at opfødes. De indtullede godt i en pels og førtes til gaarden Byn, hvor jagtselskabet havde sit nattekvarter. Under færden og endnu mere ved fremkomsten til gaarden tilkjendegav de ved stadig at hyle, hvor ulykkelige de følte sig. Man forsøgte at stille deres sult ved nysilet melk, som i smaa portioner heldtes i dem; men føden kom op igjen. Efter flere forsøg lykkedes det at faa føde i dem paa den maade, at man stak lillefingeren i bjørnungens mund og med det samme af en ske heldte smaa portioner melk i den, hvorved den sugende paa fingeren fortærede føden.

Da de nu var blevne mætte, blev de roligere; at de indtullede varmt bidrog ogsaa til deres velbefindende; men man maatte dog om natten flere gange made dem for at faa dem til at holde nattero.

Dyrene medtoges siden til gaarden Risätter, hvor de fik sit opholdssted. I begyndelsen var det besværligt nok at made dem, da de altid maatte have nogle natmaal; men efterhaanden lærte de sig til selv at tage føden. Det varede heller ikke længe, før de blev mere hjemmевante, og da blev de ogsaa yderst morsomme at se paa. Man kunde nærmest sammenligne dem med hundehvalpe; de var uskikkelige og legelystne som disse. Med de yngre hunde paa gaarden levede de i meget venskabeligt forhold og tumlede om med dem. Mod mennesker viste de sig i almindelighed meget venlige, omend noget brydsomme. Da de var blevne voksne, havde de for skik at reise sig paa bagbenene og at nærme sig under brummen; naar bjørnen saaledes var kommen tilstrækkelig nær, fulgte der en omfavelse, som vel ikke medførte nogen fare for liv eller lemmer, men ei var uden ulempe for klæderne. Man kunde ikke være sikker paa, at jo bjørnens gode lune i en hast kunde gaa over til et udbrud af slet humør, især om man søgte at forkorte omfavelses-ceremonien. Man befandt sig da i en brydsom stilling, saameget mere som man ofte paa samme tid havde at greie sig for den anden bjørn, der foretog omfavnelsen bagfra.

119

Ved udbrud af vrede brugte de at bide, men anvendte aldrig ved saadan leilighed sine langt farligere klør. Forresten var de snilde, saalænge de fik være i fred og fik gjøre, hvad de vilde. Men friheden maatte snart have en grænse; thi de var særdeles skøieragtige. Til saadanne spektakler som at slaa ud ruder og ellers at søge at faa alt fra sin plads viste de en uimodstaaelig lyst; i sidste henseende kunde de ved sin styrke og smidighed gjøre adskillig ugagn. At klyve opad en tømmervæg og nedtage fisk, som var ophængt til tork, eller paa samme maade at praktisere sig indad vinduerne i øverste etage og gjøre rent hus i et pulterkammer, var for dem en smaating; ligeledes at entre op i toppen af et træ. Skjønt de paa denne maade voldte baade skade og forargelse, havde dog alle saadan moro af dem, at endog husholdersken, uagtet al den fortræd, de gjorde hende, holdt af dem. Men i gartneren havde de en uforsonlig fiende, og det maa indrømmes, at de i haven var ubehageligere, ja værre end «gjedebukken som gartner.» Deres færd der sporedes altid ved oprykkede buske, sønderslagne blomsterpotter og knuste mistbænk-vinduer m. m. Fik de efter en saadan husering øie paa sin fiende, gartneren, saa tog de benene fat og flygtede op i et frugttræ. I træer søgte de sedvanlig at entre op i toppen, og dette endte for det meste med, at de tilligemed en afbrudt gren tumlede ned igjen. Ved deres farter i træerne morede man sig undertiden med at tage frem en stor brandsprøite og sætte straaen paa dem, og da var de yderst løierlige at se paa; brummende og grinende slog de med labberne mod vandstraaen, og enden blev, som altid, naar deres vrede naaede en vis grad, at de begyndte at slaas sig imellem og tumlede ned begge to. Ved saadanne kolbøtter var de særdeles løierlige; naar de var nede, sprang de altid et godt stykke i vildeste sprang; saa stansede de pludselig, vendte sig, satte sig paa bagbenene og betragtede nogle øieblik med forfærdede miner ulykkesstedet, og saa begyndte atter den vildeste flugt. De gik gjerne op paa taget af et med skifer tækket vaaningshus, men tog altid veien opover brandstigen, da det fremspringende tagskjæg hindrede dem i paa anden maade at komme op og ned; men da de der morede sig med at bryde skiferstenene løs, saa kureredes de for denne fornøielse derved, at man tog stigen væk, da de en eftermiddag var gaaede derop. Om kvelden anstillede de en nøiagtig undersøgelse om muligheden af at komme ned langs et af hjørnerne; men da de fandt dette umuligt, tog de med megen taalmodighed plads paa tagaasen og fandtes siddende der ganske rolige den følgende morgen. Men frem paa formiddagen kom dog deres humør i ulave, hvilket havde den sedvanlige følge, at de for i luggen paa hinanden. Omfavnende hinanden rullede de i stridens hede udfor taget og klask! i marken. Hverken ved dette eller ved mange andre

120

lignende tilfælde saa man dem tage nogen skade; de dansede nedover som melsække og syntes ikke at have det ringeste ondt af faldet.

At gaa op i træer og rive ned skjærereder var en stor moro for dem, og den de drev paa med iver; de ophørte ikke med denne sysselsættelse, saalænge der fandtes en pinde igjen af redet. Hunnen tog fra første stund herredømmet over hannen; vi ved ikke, om det samme forhold finder sted i vild tilstand; men hvad disse bjørnesøskende angaar, var det tydeligt at se. Hun blev ogsaa større og havde en sort pels, medens hannen var graa. Under deres daglige slagsmaal fik den graa pels meget juling; men dens eier viste sig dog aldrig kuert, men forsvarede sig til det yderste.

Søde sager aad de med lidenskab; lidt sirup klinet i panden paa den ene gav altid anledning til langvarigt slagsmaal, idet eieren af panden, der kjendte den søde lugt, gjorde de vidunderligste forsøg paa selv at faa fat i lækkerbidskenen, medens den anden uophørlig holdt sig fremme og slikkede, hvorpaa der øieblikkelig fulgte et vildt slagsmaal. Sterke drikke fortærede de saameget af, som de kunde komme over. Rusen tilkjendegav sig først ved en ubændig lystighed og de snurrigste hop og spring, hvorpaa der fulgte døsigthed og en lang søvn.

I en forstue hang der en bjørnehud, netop deres moders. Ungerne viste sig særdeles lystne efter at slikke paa den fede kjødside af denne; men naar de blev forstyrrede i denne forretning, tog de flugten gennem et vindu ud i gaarden, og da det viste sig, at de ved slige tilfælde altid valgte den samme rude, saa indsattes ikke senere nogen ny; men man forsynede aabningen i vinduet med en rendesnare. Derpaa overlodes adgangen uhindret til bjørnene, hvilke ogsaa straks indfandt sig. Da de nu igjen foruroligedes, tog de sin vanlige vei gennem ruden. Der blev ganske rigtig en af dem hængende i snaren, i hvilken stilling den viste et høist overrasket opsyn. Da dette forsøg nogle gange var gjentaget, fik man se, at bjørnene, før de gik ind i forstuen, fra ydersiden varlig borttog snaren. Dette og flere andre beviser paa sluhed og betænksomhed minder om almuens gamle mundheld, at «bjørnen har ti mands vid og tolv mands styrke.»

De gjorde ofte meget vidtløftige spadserture om i bygden, var ikke sjelden borte i mange timer og slog sig gjerne ifølge med gaaende personer og fulgte dem som hunde; sjelden forsømte de om søndagen at indfinde sig ved sognekirken, der laa et par kilometer derfra. Der vilde de undertiden ogsaa ind; men det fik de naturligvis ikke lov til. da de vilde have forstyrret menigheden.

Bjørnene lærte snart at kjende husets folk og at lyde lokkeraabet: «Nallarne! Nallarne!» (bamserne). De viste respekt for dem, som de var vante til at faa sin

tugt af, og de kunde skræmmes fra sine skjemsstykker ved truende tilraab paa afstand. Deres tugtelse maatte ske med klem; man anvendte dertil to svære kjepper, hvoraf den ene blev stukken til forbryderen, som med raseri bed i den, medens den anden dansede paa hans ryg. Om det ved saadanne tilfælde hændte, at dyret i begyndelsen reiste sig paa bagbenene, saa var en kraftig ørefig nok til igjen at bringe det ned paa fire. Efter en grundig tugtelse var de i meget daarligt humør og søgte almindeligvis ensomhed.

Deres lyst til at flytte alt fra dets plads gjorde, at de ogsaa jevnlig forsøgte paa at skyve slæder. Staaende paa bagbenene og med en lab paa hver mei af en smalslæde kunde de ofte i timevis arbeide med at skyve den frem; men deres mangel paa evne til at styre gjorde dog, at de ikke kom langt. Engang, da de en vinter tog sig en tur paa den nærliggende indsjø, kom en kjærring, paa sin vei til kvernen, trækkende en kjælke; den ene bjørn stillede sig straks bag kjælken for at hjælpe til med at skyve paa; kjærringen, der blev forfærdet over hjælpen, drog sig et stykke afsides og ventede taalmodig paa, at dyrene skulde gaa sin vei; men da denne venten blev for lang, nærmede hun sig forsigtig kjælketauget, drog sagte i det og fandt, at bjørnen, idet den villig hjalp til, fulgte med; og da der ikke var andet raad, maatte hun begive sig afsted. Gaaende baglængs kom hun paa denne maade op paa gaarden ved Risätter, dragende sin kjælke, medens den ene bjørn gik efter og skjøv paa, hvorimod den anden sad i god ro og mag og lod sig trække. Den stakkars kjærring var næsten fra sans og samling af forskrækkelse. — Gaardens heste var i begyndelsen meget rædde for dyrene, men vænnede sig lidt efter lidt til dem. Med fremmede heste var der dog ofte ulemper. En skydshest blev saaledes engang skræmt af dem. To aar efter, da bjørnene ikke mere var til, kom samme hest tilbage med saa godt minde om stedet, at det var umuligt at faa den til at gaa frem.

Om dagen saa man disse dyr sjelden ligge og sove; derimod tog de sin hvile siddende, og da altid med den ene forlab opløftet til munden; de sad da og smattede paa sine klør, medens en mængde hvidt skum afsondredes; det er dette, man kalder at «suge paa labben.» Fik bjørnen være i fred, saa kunde den længe fortsætte med denne sugning, og det saa ud, som om den da var nedsunken i en dyb ligegyldighed for det, som foregik omkring den. Naar den imellem for et øieblik holdt op med sugningen og strakte hovedet frem, men holdt labben opløftet, saa morede man sig undertiden med at passe paa og kaste peber paa det sted, den sugede paa. Dyrets fagter, naar det saa kom til at smage paa peberen, var saa ubeskrivelig løierlige, at ingen kunde bare sig for at briste i skoggerlatter.

122

Dyrenes sedvanlige føde var melrøre, som de likte i samme forhold, som den var tyk; men hvordan den end var, tog de altid føden først med labben og slikkede siden paa denne. Alleslags frugter og bær aad de gjerne. I de to vintre, de levede, viste ogsaa de paa den tid af aaret, da deres slegt hviler, tilbøielighed til en saadan; der gjordes ogsaa forsøg paa at faa dem til at gaa i vinterkvarter. Man gav dem ikke mad og førte frem en mængde bartrær, forat de kunde indrede sit hi, og man søgte at skaffe dem ro; men det kunde ikke blive noget alvor med deres liggen; thi dertil fordredes rimeligvis mere stilhed, end omstændighederne kunde yde. Der mangler dog ikke eksempler paa, at bjørnen i tam tilstand er falden i vinterdvale.

Da disse bjørne gik i sit 3dje aar og var voksede til en størrelse, der langt overgik vilde bjørnes i samme alder, blev de altfor ustyrlige; men hvis de paa den anden side stængtes inde, saa kunde man heller ikke vente nogen moro af dem. Der var altsaa ikke andet for end at give dem hver sin kugle. De blev da skudte til stor sorg for deres mange venner.

## V. FORTÆLLINGER AF NORGES HISTORIE. \*)

### 82. Harald Haarfagre og Gyda.

123

Paa den tid, da Halvdan Svartes søn, Harald Haarfagre, havde underlagt sig en stor del af Norge, helt syd til Glommen, hændte det, at han sendte sine mænd efter en mø, som hed Gyda, kong Eiriks datter af Hordaland. Hun var til opfostring paa Valders hos en rig bonde og var en fager mø og af et stolt sind. Da sendemændene kom did, bar de sit erende frem for møen; hun svarede saalunde: «Ikke vil jeg tage til mand en konge, som ikke har større rige end nogle fylker at raade over; men det tykkes mig underligt, at der ikke er nogen konge, som saaledes vil underlægge sig Norge og være enevoldskonge derover, som kong Gorm er i Danmark eller kong Eirik i Uppsale.» Sendemændene synes, at hun svarer meget stolt, og spørger hende atter, hvad dette hendes svar skal betyde; de siger, at Harald er saa mægtig en konge, at hun fuldelig kunde være tjent med ham. Men endskjønt hun svarede anderledes til deres erende, end de ønskede, saa de dog dennegang ingen udvei til at faa hende bort med sig imod hendes vilje. De laver sig da til bortreisen. Da de var færdige, fulgte man dem ud; da sagde Gyda til sendemændene: «Siger disse mine ord til kong Harald, at jeg blot paa det vilkaar vil love at blive hans egtekvinde, om han i forveien for min skyld vil underlægge sig hele Norge og raade over det ligesaa frit som kong Eirik over Sverige eller kong Gorm over Danmark; thi alene da synes han mig at kunne kaldes tjodkonge.»

124

Sendemændene drog nu tilbage til kong Harald og siger ham disse møens ord; de kalder hende frygtelig djerv og uvittig. Da svarer kong Harald, at ei havde denne mø talt eller gjort saa ilde, at det fortjente at hevnes, men at hun tvertimod skulde have megen tak for sine ord. «Hun har,» siger han, «mindet

mig om det, som jeg forundrer mig over ei før er faldet mig ind.» Og end sagde han: «Det lover jeg hellig, og derpaa kræver jeg den Gud til vidne, som skabte mig, og som raader for alt, at jeg aldrig skal skjære eller kjæmme mit haar, førend jeg har indtaget hele Norge, med skatter og skylder og herredømme, — eller i andet fald dø.» — For disse ord takkede Gutorm anfører ham meget og kaldte det kongeligt at holde sit ord.

Siden feidede kong Harald med smaakongerne rundt om i landet, indtil han i slaget ved Havrsfjord overvandt de sidste, der endnu stod ham imod. Da var alle hans modstandere og største fiender faldne; men nogle flyede af landet, og var det en stor mængde; thi da blev store, øde lande bebyggede. Da bebyggedes Jemteland og Helsingeland; dog var de begge tilforn noget bebyggede af nordmænd. I den ufred, hvorved kong Harald underlagde sig Norge, fandtes og bebyggedes udlande, nemlig Færøerne og Island. Da reiste og mange nordmænd til Hjaltland, og mange mægtige mænd af Norge ginge i landflygtighed for kong Harald og fore i vesterviking; de var om vinteren paa Orknøerne eller Syderøerne; men om somrene herjede de i Norge og gjorde landet stor skade. Mange mægtige mænd var der og, som ginge kong Harald tilhaande og blev hans mænd, der byggede landet med ham.

Kong Harald var nu bleven enevoldskonge over hele Norge. Da mindedes han, 125 hvad den storsindede mø havde sagt til ham. Han sendte da mænd efter hende og lod hende hente. Hun blev hans dronning, og de havde mange børn.

Senere var kong Harald engang til gjestebud paa Møre hos Ragnvald jarl. Da gik kong Harald i bad og lod greie sit haar, og da skar Ragnvald jarl hans haar; men forhen havde det været ukjæmt og uskaaret i 10 aar, og var han derfor kaldet Luva (d. e. den lurvede); men siden gav Ragnvald ham kjendingenavn og kaldte ham Harald Haarfagre. Og det sagde alle, som saa ham, at sandere navn fandtes ikke; thi han havde baade meget og fagert haar.

---

\*) Efter Snorre Sturlasson.

Tjodkonge, konge over et helt folk. Havrsfjord, Havsfjord, ikke langt fra Stavanger.

### 83. Haakon Adelstensfostres barndom.

125

Imod slutningen af Harald Haarfagres herredom havde Kong Adelsten taget ved kongedømmet i England; han kaldtes den seiersæle og den trofaste. Han sendte mænd til Norge til kong Harald med dette erende, at sendemanden gik frem for kongen og gav ham et sverd med forgyldt hjalte og haandtag; hele

tilbehøret var og belagt med guld og sølv og besat med de dyrebareste ædelstene. Sendemanden vendte sverdhjaltet til kongen og sagde: Her er et sverd, som kong Adelsten sender dig og beder dig tage imod. Kongen tog i haandtaget, og straks sagde sendemanden: Nu tog du ved sverdet, som vor konge vilde, og nu skal du være hans undermand, siden du tog ved hans sverd. Kong Harald skjønte nu, at dette var gjort med spot, og ingen mands undermand vilde han være; men dog mindtes han, hvad der var hans sædvane, hver gang hidsighed eller vrede kom over ham, saa han først besindede sig, lod vreden gaa af sig og overveiede sagen uvred. Nu gjorde han ogsaa det samme og bar dette op for sine venner; og fandt de alle det raad bedst, for det første at lade sendemændene fare uskadte hjem. Sommeren efter sendte kong Harald et skib vester til England til kong Adelsten og satte til styrmand Hauk Haabrok (høibukse); han var en stor kjæmpe og saare elsket af kongen. Han sendte sin søn Haakon med ham. Hauk drog da vester til England og fandt kongen i London; der var da et gjestebud og prægtigt gilde. Hauk sagde til sine mænd, da de kom til hallen, hvorledes de skulde bære sig ad ved indgangen. Den, siger han, skal sidst gaa ud, som først gaar ind, og alle skal staa jevnt frem for bordet; enhver skal have sverd ved sin venstre side og fæste overkappen saaledes, at man ikke ser sverdet. Siden gaar de ind i hallen. De var 30 mand. Hauk gik for kongen og hilsede ham. Kongen byder ham velkommen. Da tager Hauk gutten Haakon og sætter paa kong Adelstens knæ. Kongen ser paa gutten og spørger Hauk, hvorfor han gjør saa. Hauk siger: Kong Harald beder dig opfostre ham hans søn. Kongen blev meget vred, greb til sverdet, som var hos ham, og drog det, som om han vilde dræbe gutten. Hauk sagde: Knæsat ham har du nu, og maa du gjerne myrde ham, om du vil; men ei monne du dermed øde alle Haralds sønner. Hauk gik siden ud, og alle hans mænd; de drog til skibene, satte tilhavs, da de var færdige, og kom tilbage til Norge til kong Harald, som nu var tilfreds; thi man siger jo, at den er ringere, som opfostrer et barn for en anden. I slige sager, som kongerne havde mellem sig, kunde man se, at enhver af dem vilde være mere end den anden; dog blev der ingen forskjel gjort paa deres værdighed for disse tings skyld; enhver var overkonge i sit rige til sin dødsdag.

Kong Adelsten lod Haakon oplære i den rette tro og gode seder saavel som i alskens idrætter. Kong Adelsten elskede ham meget mere end sine frænder, og desforuden elskede hver anden mand ham. Han var forstandig, ordsnild og god kristen. Kong Adelsten gav Haakon et sverd, hvis hjalte og haandtag var af guld; men klingens var dog bedre; dermed hug Haakon en kvernsten igjennem

lige til øiet. Det kaldtes derfor Kvernbit. Det sverd er det bedste, som nogensinde er kommet til Norge. Haakon eiede det til sin dødsdag.

## 84. Haakon Adelstensfostre og hedningerne.

126

Kong Haakon var en god kristen, da han kom til Norge; men alt landet var hedensk, og der var megen blotskab og mange stormænd, og da han tyktes at trænge til folkehjælp og almuens venskab, tog han det raad at fare lønligen frem med kristendommen. Han helligholdt søndagene og fredagsaften. Han satte det i loven, at man skulde begynde julens helligholdelse paa samme tid som kristne mænd, og skulde hver mand da have et vist maal øl i huset, eller ogsaa bøde derfor, og holde helligt, saalænge julen varede. Forhen havde man helligholdt julen Høgne-Nat, det var midvinternat, og blev julen da holden tre dage.

Han agtede, naar han havde befæstet sig i landet og lagt hele riget under sig, at komme frem med paabydelsen af den kristne tro. Først gjorde han saa, at han lokkede de mænd, som var ham kjærest, til kristendommen og bragte det saavidt ved sin vennesælhed, at saare mange lod sig døbe, og andre idetmindste lod af at blote. Han sad lange stunder i Trondhjem; thi der var landets største styrke. Men da kong Haakon tyktes at have faaet understøttelse af mægtige mænd til at overholde kristendommen, sendte han bud til England efter en biskop og andre lærere, og da de kom til Norge, gjorde kong Haakon det aabenbart, at han vilde paabyde kristendommen over hele landet. Mørerne og raumsdølerne henskjød sig til, hvad trønderne vilde erklære. Kong Haakon lod da indvie nogle kirker og satte prester dertil. Da han kom til Trondhjem, stævnedes han ting med bønderne og bød dem at antage kristendommen. De svarer, at de vil henskyde denne sag til Frostating, og at der til dette skulde komme mænd af alle fylker i Trøndelagen; da, siger de, vil de svare paa denne vanskelige sag.

127

Sigurd ladejarl var den største blotmand; saa var ogsaa Haakon, hans fader. Sigurd jarl holdt alle blotgilder paa kongens vegne der i Trøndelagen. Det var en gammel sedvane, naar blotet skulde være, at alle bønderne skulde komme did, hvor hovet var, og bringe derhen med sig alle de sager, de behøvede, saalænge blotgildet stod. Enhver skulde ogsaa have sit eget øl med sig; fremdeles blev der dræbt alskens kvæg og heste. Alt det blod, som deraf randt, kaldtes laut, og lautboller de, hvori blodet stod; lautteiner kaldtes redskaber, der var gjorte som stænkekvester til vievand; dermed skulde man bestryge alle stallerne og hovets vægge uden- og indentil, ligeledes skulde man stænke lautet

paa mændene; men slagtet blev kogt til spise for folket. Ild skulde være midt paa gulvet i hovet, og kjedler derover, og skulde man bære de fyldte bægre om ilden. Den, som gjorde gildet og var hov-gode, skulde signe bægret og al blotmaden. Først skulde man drikke Odins bæger til seier og magt for kongen, saa Njords og Frøys bægre til aar og fred. Man drak ogsaa skaal for dem af sine frænder, som havde været gjæve, og dette kaldtes deres minde.

Sigurd jarl var den gavmildeste mand: han gjorde det verk, som var meget navnkundigt, at han holdt et stort blotgilde paa Lade og bestred ene al bekostningen.

Kong Haakon kom da til Frostating, hvor der havde samlet sig en stor mængde bønder. Da tinget var sat, talte kong Haakon og begyndte saaledes, at det var hans bud og bøn til bønder og bumænd, rige og urige, og til hele almuen, unge mænd og gamle, velstaaende og fattige, kvinder og karlfolk, at alle skulde lade sig kristne og have én Gud, Jesus Kristus, Marias søn, men lade alle blot og hedenske guder fare, helligholde hver 7de dag, afholdende sig fra alt arbeide, og tillige faste hver 7de dag. Men saasnart kongen havde baaret dette op for almuen, blev der straks en stor knurren. Bønderne talte om, at kongen vilde fratage dem deres arbeide og ligesaa deres tro; de sagde, at paa den maade kunde landet ikke bebygges; men arbejdsfolk og trælle sagde, at de kunde ikke arbeide, hvis de ikke skulde have mad. De sagde og, at det var en arvelig feil hos kong Haakon, hans fader og deres øvrige frænder, at de var karrige paa mad, skjønt de var gavmilde paa guld. Asbjørn fra Medalhus i Gauldal stod op, svarede paa kongens tale og sagde: «Det troede vi bønder, kong Haakon, da du havde holdt det første ting her i Trondhjem, og vi tog dig til konge og fik vore odelsjorder tilbage af dig, at vi da havde favnet himlen selv. Men nu ved vi ikke, hvorledes det er, om vi har faaet friheden igjen, eller om du nu paany vil gjøre os til trælle, og det paa en underlig vis, nemlig saaledes, at vi skal forkaste vor tro, som vore fædre og alle vore forældre har havt før os, først i brænde-old og nu i haug-old; de har været meget gjævere end vi, og dog har denne tro duet nok saa godt for dem. Vi har skjænket dig saa stor kjærlighed, at vi har ladet dig raade for alle love i landet og al landsret. Nu er det vor vilje og bøndernes samtykke at holde de love, som du satte os her paa Frostating, og som vi lovede dig; vi vil alle følge dig og beholde dig til konge, saalænge enhver af os bønder, der nu er her paa tinget, er i live, hvis du, konge, vil bruge noget maadehold og ei bede os om andet end det, som vi kan opfylde, og som ikke er ugjærligt for os. Men hvis du vil tage denne sag med saa stor heftighed og bruge magt og vold imod os, da har vi bønder fattet det raad allesammen at skilles fra dig og tage os

128

129

en anden høvding, som kan sikre os, at vi i frihed beholder den tro, vi synes om. Nu skal du, konge, kaare et af disse to, førend tinget er tilende.»

Ved denne tale gjorde bønderne megen larm og sagde, at saa skulde det være, som nu var sagt. Da man igjen kunde komme til lyd, svarer Sigurd jarl: «Det er kong Haakons vilje at samtykke med eder, bønder, og aldrig at skilles ved eders venskab.» Bønderne siger, at de vil, at kongen skal blote for dem til aar og fred, saaledes som hans fader har gjort. Imidlertid stansede knurren, og tinget hævdes. Siden talede Sigurd jarl med kongen, bad ham ikke aldeles at undslaa sig for at gjøre, som bønderne vilde, sigende, at der intet andet var for end at foie sig noget efter dem. «Dette er», siger han, «som I selv kan høre, høvdingernes og med dem alt folkets vilje og ivrige fordring. Men vi skal nok, konge, imidlertid finde paa et godt raad herimod.» Dette blev nu aftalt mellem kongen og jarlen.

Om høsten, henimod vinteren, var der blotgilde paa Lade, og søgte kongen derhen. Forhen, naar han var tilstede der, hvor blot holdtes, havde han været vant til at spise i et lidet hus for sig selv med faa mænd; men nu knurrede bønderne over, at han ikke sad i sit høisæde, naar der var den største glæde blandt folket. Jarlen sagde da til ham, at han denne gang ikke burde gjøre saa, og blev det derfor saaledes, at kongen sad i sit høisæde. Da det første bæger var skjænket, talte Sigurd jarl over mindet, signede det til Odin og drak kongen til af hornet. Kongen tog imod det og gjorde korsets tegn derover. Da sagde Kaar af Gryting: «Hvi gør kongen nu saa? Vil han endnu ikke blote?» Sigurd jarl svarer: «Kongen gjør saaledes, som alle de gjør, der tror paa sin magt og styrke, han signer sit bæger til Tor; thi han gjorde hammertegn derover, før han drak». Det blev da roligt om kvelden. Men dagen efter, da man gik tilbords, stimlede bønderne sammen om kongen og sagde, at nu skulde han æde hestekjød. Kongen vilde det ikke for alt i verden. Da bad de ham drikke soddet; det vilde han heller ikke; de bad ham da kun æde fedtet; men ikke engang det vilde han, og da var det nær ved, at de havde anfaldt ham. Sigurd jarl vilde forlige dem og bad dem

## II

stanse med stormen; kongen bad han at gabe over kjedelhanken, hvor sodrøgen af hestekjød havde lagt sig til, saa at hanken var fedtet. Da gik kongen til, viklede en lindug om kjedelhanken, gabede derover og gik siden til sit høisæde; men paa begge sider var man saare utilfreds.

Vinteren efter var der beredet en juleveitsle for kongen inde paa Mæren. Da det led mod julen, lagde de otte høvdinger, som mest raadede for blotene i hele

Trøndelagen, stævne med hverandre. De var fire ude fra Trondhjem: Kaar af Gryting, Asbjørn af Medalhus, Torberg af Varnes, Orm af Ljora, men af indtrønderne disse fire: Botolv af Alveshaug, Narve af Stav i Verdalen, Trond Haka af Egg, Tore Skegg af Husebø paa Inderøen. Disse otte mænd forenede sig om, at de fire af udtrønderne skulde ødelægge kristendommen i Norge; men de fire af indtrønderne skulde nøde kongen til at blote. Udtrønderne for med fire skibe syd til Møre, dræbte der tre prester og brændte tre kirker og for siden tilbage. Da kong Haakon og Sigurd jarl kom ind paa Mæren med sin hird, var bønderne komne der i stor mængde. Den første veitsledag trængte bønderne straks ind paa kongen, bad ham at blote og truede ham ellers med haard medfart. Sigurd jarl bar forligelsesmaal imellem dem, og kom det da saavidt, at kong Haakon aad nogle bid af hestelever og drak alle de skaaler, som bønderne iskjenkte for ham, uden korsets tegn. Men da veitslen var endt, drog kongen og jarlen straks ud til Lade. Kongen var meget ublid og beredte sig straks til at drage bort fra Trondhjem med alle sine mænd, idet han sagde, at han næste gang skulde komme mandsterkere til Trondhjem og da gjengjælde bønderne det fiendskab, de nu havde vist mod ham. Sigurd jarl bad kongen ikke at regne trønderne dette til onde, sigende, at det ei vilde være godt for ham at ligge i kiv eller krig med indenlands folk, hvor landets meste styrke var, saaledes som i Trondhjem. Men kongen var saa vred, at han ikke vilde høre et ord. Han drog bort fra Trondhjem syd til Møre, hvor han blev om vinteren og frem paa vaaren.

---

blot, ofring.

Frostating, i Frosten i Trondhjems stift. hov, tempel. staller, stilladser, hvorpaa gudebillederne var opstillede. gode, prest.

brænde-old, den tid (old), da man brændte ligene; haug-old, da man lagde dem i haug.

## 85. Slaget paa Fitje.

130

Da kong Haakon Adelstensfostre havde været konge i Norge 26 aar, siden Erik Blodøkse, hans broder, drog af landet, hændte det sig, at han var paa Hørdaland og tog veitsler i Stord paa Fitje; han havde da sin hird og mange bønder i sit gjestebud. Da kongen sad ved davrebord, saa de vagtmænd, som var ude, at mange skibe kom seilende søndenfra og havde ikke langt til øen. De sagde nu til hinanden, at man burde sige kongen, at de troede, en hær kom imod dem; men ingen tyktes det godt at sige hørsagn; thi han havde sat haard straf for at gjøre det, naar man ei var vis i sin sag; og paa den anden side tyktes det

131

utilbørligt, om kongen ei skulde faa det at vide. Da gik en af dem ind i stuen og bad Øivind Finnsson hurtig at komme ud til dem, sigende, at det var den høieste nødvendighed. Øivind gik straks did, hvorfra man kunde se til skibene, og straks saa han, at der kom en stor krigshær seilende. Han gik da fluks tilbage i stuen, tren frem for kongen og sagde: «Liden er lidende stund, men lang er maaltids time!» Kongen saa til ham og spurgte: «Hvad er paaføerde?» Øivind kvad:

Blødøkses sønner straks nu  
sverde-stævnet begjærer;  
sikkert de os kun stakket  
stund til at sidde vil unde.  
Hær-sagn dig at sige  
slemt nok kan være; men æren  
først maa jo reddes, fyrste;  
fluks da til vaaben! til vaaben!

Kongen siger: «Saa brav en gut er du, Øivind, at du ikke siger hærsagn, uden at det er sandt.» Da sagde mange, at det virkelig var sandt. Kongen lod da bordene tage bort, gik ud og saa til skibene; han kjendte straks, at det var hærskibe. Kongen spurgte nu sine mænd, hvad raad de skulde tage, om man skulde stride med det folk, som de havde, eller gaa til skibene og seile bort nordefter. «Det er let at se,» siger han, «at vi nu kommer til at stride med et langt større folkemon end nogensinde før, saa stor forskjel paa folkeantal det end stedse har tykkets os at være, naar vi har havt slag med Gunhilds sønner.»  
Man gav ikke hastig noget svar herpaa. Da svarer Øivind paa kongens ord:

132

Skibene nord at styre  
skikker sig visselig ikke  
for den helt, der saa freidig  
fordum med fienden kjæmped.  
Sydfra med vældig flaade  
farer nu Harald mod os  
over det brusende hav bredt;  
brat lad os skjoldene fatte!

Kongen svarer: «Mandig er dette talt, Øivind, og nær mit sind; dog vil jeg høre flere mænds tanker herom.» Men da man tyktes skjønn, hvorledes kongen vilde have det, svarede mange, at de heller vilde falde med mandighed end fly for danerne uprøvet; de sagde, at ofte havde de faaet seier, naar de havde stredet med endnu mindre folk. Kongen takkede dem meget for deres ord og bad

dem væbne sig; saa gjorde de. Kongen kaster brynjen paa sig og væbner sig med sverdet Kvernbit, sætter paa sit hoved en guldlagt hjelm, tager et spyd i haanden og skjold ved siden. Derpaa stiller han hirden i én fylking tilligemed bønderne og sætter op sine merker.

Kong Harald Erikssøn, en af Erik Blodøkses sønner, var høvding over brødrene. Brødrene havde en stor hær med sig søndenfra Danmark. Iblandt deres folk var dengang deres morbrødre, Øivind Skrøyja og Alv Askmand; de var sterke og mandige og de største manddrabere. Erikssønnerne holdt med sine skibe til øen, gik op paa land og fylkede, og er det sagt, at der ikke var mindre folkemon, end at seks mand var imod én, saameget mandsterkere var Erikssønnerne. Kong Haakon havde da fylket sit folk, og siger man, at han kastede brynjen af sig, før slaget begyndte.

Kong Haakon udvalgte omhyggelig mænd til sin hird efter deres styrke og mandighed, saaledes som og hans fader kong Harald havde gjort. Toralv Skolmssøn den sterke var deriblandt og gik ved siden af kongen; han havde hjelm og skjold, spyd og et sverd, som kaldtes Fetbreid. Man sagde, at Haakon og han var jevnsterke. Da fylkingerne gik sammen, blev der en haard og blodig strid. Da man havde skudt med spydene, drog man sverdene, og gik da Haakon og med ham Toralv frem for merkerne og hug til begge sider.

133

Kong Haakon var let at kjende, mere end andre mænd; derhos lyste det og af hjelmen, som solen skinnede paa; derfor rettedes ogsaa alle vaaben mod ham. Da tog Øivind Finnssøn en hætte og satte den over kongens hjelm. Øivind Skrøyja raabte da høit: «Skjuler nu nordmannakonning sig, eller har han flygtet, eller hvor er guldhjelm?» Øivind gik i det samme frem og Alv, hans broder, med ham; de hug til med begge hænder og bar sig, som de var rasende eller galne. Kong Haakon sagde høit til Øivind: «Hold frem, som du stævner, om du vil finde nordmannakonning.» Længe var det da ei at bie, inden Øivind kom did, løftede sverdet og hug til kongen. Toralv skjøv skjoldet for ham, saa at Øivind ravede derimod; men kongen tog sverdet Kvernbit med begge hænder, hug til Øivind oven i hjelmen og kløvede hjelmen og hovedet alt ned i herderne. I det samme dræbte Toralv Alv Askmand. Efter brødrenes fald gik kong Haakon saa haardt frem, at alt folket veg for ham. Frygt og flugt kom nu i Erikssønnernes folk; men kong Haakon var i spidsen for sin fylking, fulgte fast efter de flygtende og hug tidt og haardt. Da kom en pil flyvende af det slags, som kaldes flein, og kom i armen paa kong Haakon op i musklen, nedenfor akslen; mange mænd siger, at Gunhilds\*) skosvend, som hed Kisping, løb frem i tummelen og raabte: «Giver rum for kongebanen!» og skjød med det samme

fleinen til kong Haakon. Men andre siger, at ingen ved, hvo der skjød, og kan det vel være; thi pile og spyd og alskens skydevaaben fløi saa tykt som snedrev. En mængde mænd faldt for Eriks sønner, baade paa valpladsen og paa veien til skibene og ligeledes paa fjæren; en mængde løb ogsaa ud i vandet og druknede. Mange fik berget sig paa skibene og blandt dem alle Eriks sønner; de roede straks bort, men Haakons mænd efter dem.

Kong Haakon gik ud paa sit skib og lod der binde sit saar; men der randt saa meget blod, at man ei fik det stanset, og da det led ud paa dagen, tabte kongen kræfterne. Ham siger da til sine mænd, at han vilde drage nord til sin gaard Aalreksstad. Men allerede da de kom nord til Haakonshellen, lagde de iland; thi kongen var da nær ved at lade sit liv. Han kalder da sine venner til sig og siger dem, hvorledes han vil have riget beskikket. Han havde kun én datter, ved navn Tora, og ingen søn. Han bad dem sende bud til Eriks sønner, at de skulde være konger over landet, men anbefalede dem sine kjæreste venner og frænder. «Om end livet vorder mig forundt,» siger han, «vil jeg dog drage af landet til kristne mænd og bøde det, som jeg har forbrudt mod Gud; men dør jeg i hedenskabet, saa giver mig en begravelse, som eder selv synes.» Lidt efter døde kong Haakon der paa Hellen, hvor han var født.

134

Kong Haakon sørgede man saa meget over, at baade hans venner og uvenner græd over hans død og sagde, at saa god konge vilde man vist aldrig faa igjen i Norge. Hans venner flyttede hans lig nord til Sæheim paa Nordhordaland, opkastede der en stor haug og lagde deri kongen med al hans rustning og bedste klæder, men intet andet gods. De talede saaledes over hans grav, som hedenske mænds skik var, og viste ham til Valhal. Øvind skaldespilder digtede et kvæde om kong Haakons fald og om, hvorledes han blev favnet i Valhal; det kaldes Haakonsmaal; der heder det:

Ubunden  
til jordens folk  
Fenris-ulven\*) farer,  
førend i Haakons  
øde fodspor  
jevngod konge kommer.

---

veitsle, gjestebud. Mæren, i Sparbu. Møre, Nord- eller Søndmøre.  
Stord, Stordøen i Søndhordland. hird, kongens haandgangne mænd.

\*) Erik Blodøkses (Haakons broders) hustru.

## VI. DIGTE.

## 86. Smaabørnenes julekveldssang.

134

*M. B. Landstad*

Op alle smaa fugle, i Sillejord er,  
og skynder jer, kommer til gjestebud her!

I klingende kulde og snefog fra nord  
I længes vist efter et julekveldsbord. 135

Thi træet har nu hverken knop eller blad,  
hvor kan I dog finde en mundfuld mad?

Se, her har vi dækket med korn og malt;  
for Jesu skyld giver vi eder det alt,

at ingen paa jorden skal nu lide nød  
den signede dag, da Vorherre blev fød.

Os giver Gud fader til glæde saa mangt;  
men vor haand er liden, den naar ikke langt.

I kjære smaa fugle, kom ind paa vort bret.  
Saa hjertelig gjerne vi under jer det!

Kom alle de bittesmaa, vakre dyr,  
som husvilde her under himmelen flyr!

Vær kun ikke bange for høg eller ørn;  
vi er en flok pyntede, lystige børn.

Vær kun ikke bange, vi gjøre lidt støj;  
for vi har faa't bluser af nydeligt tøj!

Vort julebord dækkes med godter og mad;  
for Gud vilde gjerne, at alle var glad'.

Han vilde, smaa børn paa moderens fang,  
de hopped og dansed af glæde og sang;

Han vilde, den gamle, som bøied sig træt,  
forglemte, at han havde nogen tid grædt;

Han vilde, til enken med kummer paa kind  
og barnet ved bryst, at Guds engle slap ind.  
Han vilde, at fattigmands tungeste savn  
idag maatte slukkes i Jesu navn.

136

Men stakkars smaa fugle, hvor finder I sul,  
at I kunne glæde jer rigtig til jul?

Kom derfor hid ind til os, sisik og spurv,  
og æder jer lystig og mæt af vor kurv!

Du lille, forsigtige dompap, vær tryg  
blandt bundter af hvede og havre og byg.

Vær ikke undselig, forsyn dig som bedst;  
du er os smaabørn en velkommen gjest.

Du kikked ind til os — en tankernes tolk:  
vi ere jo alle veifarende folk.

Hvor stævner vor flugt, og hvor stanser vor sti?  
vi ere jo fattige smaafugle vi.

Det mindes vi, fader og moder har sagt,  
og haand paa vort hoved velsignende lagt.

Men maanen den skinner fra himmelen ned,  
— saa lyser Gud over vor bane sin fred.

Men stjernener tindrer, og skyerne fly,  
hver julekveld sjunger Guds engle paany,

at Jesus, det hellige barn, er fød  
at frelse hver broder paa jorden fra nød.

Den lovsang skal istemmes fjernt og nær,  
saa langt hen, som fuglenes vinger bær,

saa langt hen, som himmelens hvælving naar,  
som sol og maane og stjerner gaar

O, sjunger da med os vor julekveldsbøn:  
velkommen, velsignede Jesus, Guds søn!  
Saa smiler han til os fra englenes flok,  
far siger, han kjender og hører os nok.

137

M. B. Landstad.

---

Aalreksstad, Aarstad ved Bergen. — Haakonshellen, ved Bergen.

\*) Ved verdens undergang (Ragnarøkk) skulde, efter vore forfædres tro, det fæle uhyre Fenris-ulven komme løs af sine baand og sluge Odin.

## 87. Flugten til Amerika.

137

Dengang da jeg var en liden en  
og havde begyndt min skole  
og havde faa't støvler paa begge ben  
og kastet min blusekjole, —

da var jeg ikke saa from som nu,  
da havde jeg ben i panden;  
mit blod var saa hedt og vilter min hu,  
jeg forstod mig kun lidt paa forstanden.

En middagstid mellem tolv og et  
engang var jeg rigtig i vinden;  
med næven knyttet og hjertet hedt  
jeg stod, og med taarer paa kinden.

I skolen jeg havde faaet et nul  
for de første deklinationer;  
mama havde skjendt for et lidet hul  
paa de kasimirs permissioner.

Og bagerens Rikke, som før var saa sød,  
hun stod nu og lo ved porten;  
hun havde mig lovet et hjertebrød,  
det saa jeg; hun gav til Morten.

«Nei,» tænkte jeg da, «det er for galt!  
langt mer, end jeg kan udholde; —  
det skal de alle faa dyrt betalt,  
som mig denne skam forvolde.

Nu flygter jeg bort til Amerika!  
Og naar man saa er forlegen,  
hvor atter man faar en Peter fra, —  
ja — saa er Peter af veien.»  
Forbauset min yngre broder Emil  
gav slip paa sin pisk og slæde;  
paa ansigtet stod et usikkert smil  
omtrent mellem le og græde.

138

«Ja, hør du, Emil! du skal gaa med.  
som brødre vi bør holde sammen;  
her er ei længer vort blivende sted,  
hist finder vi trøst og gammen.»

Den lille han saa paa de nye sko  
og glatted sin blueses folder:  
«Hvor lang er vel veien, skal jeg tro?  
Og mener du, skoene holder?» —

«Ja længer det er til Amerika  
end til tante Lise paa landet,  
og for at komme didhen herfra  
man seile maa over vandet.

Men hvis man saa farten overstaar,  
fortryder man aldrig løbet;  
man faar til foræring en herregaard  
og penge ovenikjøbet.

Med sølv er hestens hov beskoet  
og vognens hjul beslaaet;  
guldet ligger dig for din fod,  
du bukker dig kun for at faa det.

Konfektrosiner og mandler der gro,  
i store duske de hænge  
paa træerne sammen, to og to,  
og koster slet ingen penge.

Brystsukker du som tvebakker ser,  
som rugbrød chokolade;  
med sukkerkugler det hagler og sner  
og regner med limonade.

Og frihed har man endnu dertil  
fra morgen til aftenens ende;  
man spytter paa gulvet, hvor man vil,  
og lader cigarerne brænde.

139

Man gynger den hele udslagne dag  
i deilige vuggestole,  
og det kommer an paa hvers behag,  
om han gider gaa i skole!» —

«Ja saa,» sa' den lille, «saa er det et ord!  
Nu er da min reise besluttet;  
min appetit er just ikke stor  
til at komme i institutet.

Min krydderkringle jeg henter endnu, —  
den skal gjøre godt paa veien,  
og saa den store bibel, du!  
den, ved du jo, er vor egen.»

Med billedbiblen i favn han kom,  
 mens kringlen han bar i munden, —  
 saa stod vi lidt stille og tænkte os om;  
 thi bitter var afskedsstunden.

Vort kjærlige, rolige fædrethjem  
 vi skulde for evigt savne; —  
 da aabned mama sit vindu paa klem  
 og raabte paa vore navne:

«Emil og Peter! Hvor skal I hen?  
 Hvad gjør I med bogen paa gaden?  
 Skynd jer nu straks herind igjen.  
 Nu kommer Dorthes med maden!»

Betuttede begge to vi stod,  
 Vor reise gik rent i glemme,  
 og uvilkaarlig lystred vor fod  
 den moderlig myndige stemme.

Min vrede nedslog hendes blide røst 140  
 som lynstraalen egestubben;  
 jeg drukned min sorg og fandt min trøst  
 paa bunden af sagesuppen.

Chr. Winther.

---

permissioner, bukser.

## 88. Schweizeren.

140

*C. Hauch*

«Farvel, du gamle kvinde, nu gaar jeg, mens jeg kan,  
 til kongen udi Frankrig, han eier et sjeldent land.

Hans hofmænd drikker vinen af blinkende pokal,  
 den drikker og de vogtere, der stander ved hans hal.

Han eier guldklenodier, dertil de perler hvide,  
dem skjænker han de krigsmænd, der hjælper ham at stride.»

— «Ak Hugi! hvis du reiser og vinder noget guld,  
det ei er værdt saa meget som det sorteste muld —

Som det sorteste muld under sommergrønne lind  
og som den vilde vipstjert, der i gaarden flyver ind.»

— «Ak moder! den vilde vipstjert, den flyver ind og ud,  
den elsker sine vinger og hader vinterslud.

Og alle de smaa fugle, de flyver ad marken hen,  
slet ingen lærer dem veien, de kommer dog igjen.»

— Saa drog han til Frankrig og tjente kongen tro,  
han mangled ikke guld, dog var han sjelden fro.

Om vinteren han sukked, naar isen laa paa vand,  
da ønsked han sig vinger at flyve til sit land.

Om sommeren han sidder med haanden under kind,  
saa tankefuld betragter han den sommergrønne lind.

— «Og hør, du vilde vipstjert! mig tykkes, at engang  
jeg saa dig bag bjerget og hørte din sang.

141

Du kvidred, som du pleier, og vendte din hals,  
det kan jeg vel erindre, dit kvad var ei tilfals.

Du vendte dig hvert øieblik og kom i gaarden ned,  
flyver du did ad aare, saa bring min hilsen med!»

— «Jeg fløi derfra og fløi dertil og sang bag lindeblad;  
der sad en gammel kvinde, hun aldrig var glad.

Jeg fløi derfra og fløi dertil et andet aar igjen;  
da bar de den gamle til kirkegaarden hen.»

Den næste vaar begyndte de konger en kiv;  
det maatte mangel undersvend betale med sit liv.

De sterke skarer mødtes ved Alpernes fod;  
de stridsvante lanser vilde læske sig i blod.

Da sank de blege krigsmænd som løvet i høst,  
blandt dem den unge schweizer med gennemstunget bryst.

Den næste dag drev hyrden sit kvæg bag bjergets top  
og leged paa sit alpehorn, da vaagned Hugi op.

Og hyrden leged anden gang, da smiled Hugi blidt:  
«Nu hørte jeg de toner, jeg tænkte paa saa tidt.»

Og hyrden leged tredje gang, da Hugis øie brast:  
«Nu føler jeg tilvisse, jeg kommer hjem i hast.»

C. Hauch.

---

vipstjert, linerle.

## 89. Den halvfylde flaske.

141

*H. Hertz*

Slaget var endt. — Paa den aabne mark,  
der nylig gjenlød af kampen,  
hørte man kun et gisp, et drøn  
og en herreløs hest's trampen.

En sønderjyde fra Flensborg stod  
midt paa den vilde slette;  
han holdt ved tømme sin hovedsmands hest,  
og begge var ynkelig trætte.

142

Han kastede øiet paa valpladsen hen  
paa de saarede, paa de døde.  
Mangen, der nys var fager og fin,  
maatte jammerlig livet forbløde.

«Jeg takker min Gud, jeg slap saa godt;  
jeg ser, mig lykken har føiet;  
plaged mig ei en ulidelig tørst,  
saa var jeg af hjertet fornøiet.»

Han fik da tilsidst — jeg ved ei hvordan —  
en flaske med øl, men sukked:  
«Svenskernes øl er lovlig tyndt;  
lad gaa, naar kun tørsten er slukket!»

Begjærlig satte han flaskens hals  
til munden, lænet tilbage —  
da trængte med et til hans øre hen  
en bøn og en vaandefuld klage.

Han saa til siden. En svensk dragon,  
strakt hen i sandet, han skued.  
benet var ynkelig skudt ham fra —  
ved at se det soldaten grued.

«Giv mig en drik at lække min tørst!»  
Saa vaandede sig den arme.  
«Tag,» raabte soldaten, «tag det alt!  
her maa jo en sten sig forbarme.»

Og han bøied sig til den saarede ned  
og holdt ham flasken til munden:  
«Drik, kamerat, det er vel dig undt!  
Hvor gaar det? Smerter dig vunden?  
Din stakkar, du trækker kun tungt dit veir; 143  
kom, lad mig løse din trøie!»  
Men svensken stirrer paa ham saa stivt  
med et ondt, et hevngjerrigt øie.

Og da han ser sin fiende saa nær,  
da betager ham had og smerte,  
og han griber pistolen og trykker løs  
mod soldatens medlidende hjerte.

Men forsynet ynkedes mildt over ham,  
der ynktes ved andres kvide,  
og sønderjyden stod holden og hel,  
og kuglen gled bort fra hans side.

Den ærlige svend forbløffet for op :  
«Din kjeltring! du vil mig forraske?»  
Men da han nu merked, han var i behold,  
saa greb han atter sin flaske.

Og han stilled sig rolig hen paa post  
og læned sig op til hesten,  
tømte sin flaske til hælvten ud  
og rakte saa svensken resten.

Han bøied sig atter og lo saa smaat:  
«Det skal være din straf, at vi dele.  
Havde du holdt dig i skindet smukt,  
saa kunde du drukket det hele.»

— Det var den hevn, han nøiedes med,  
efter hvad sagnet os melder.  
En dannemands hjerte slaar dobbelt frit,  
naar krøniken sligt fortæller.

Den danske konge erfor hin daad;  
soldaten han fluks lod kalde,  
og glad tilmode med kongelig gunst  
han taled høit for alle:

«Dit hjerte, min søn, er adeligt født;  
til at adles det ikke trænger.  
Kun for at binde dig end mere fast  
guldkjeden jeg om dig hænger.

144

Og til erindring, at nys din hu  
for medynk og høimod stod aaben,  
du bære herefter adeligt skjold  
med en halvfuld flaske til vaaben.»

— Saa lyder sagnet. I Flensborg by  
soldatens afkom mon være  
og holder den simple, trofaste svend,  
sin stamfader høit, i ære.

H. Hertz.

---

fórraske, overrumple, dannemand, eg. brav mand; bruges ogsaa i betydning af dansk mand.

## 90. Smeden paa Helgoland.

144

*F. Schaldemose*

Der staar en smedje paa Helgoland,  
saa ensomt den staar paa den hvide strand;  
der svinger Tormod, smeden, med flid  
den tunge hammer ved midnatstid;  
og essen flammer, og gnisterne spille,  
og slagene drønner i nattens stille.

Men som han nu ved sin ambolt staar,  
en sælsom larm til hans øre naar;  
det er som to vældige gangeres trav,  
dog kommer den lyd fra det vilde hav;  
han iler til døren, ser ud og gruer;  
thi rædselsfuldt er det syn, han skuer.

Det er som en sky af mulm og lyn,  
der svæver paa havets graalige bryn;  
den nærmer sig mere og mere til land;  
tilsidst han skjelner en hest og en mand.  
Men manden et flammende glavind svinger,  
og hesten paa fire par fødder springer.

Og havet syntes saa haardt som sten;  
thi gnister fæg, hvor gangeren tren.  
Saa nærmer synet sig mer og mer;  
snart ros og rytter man tydelig ser;  
snart er de for døren, da stanser hesten,  
og rap af sadlen svinger sig gjesten.

Énøiet som solklar dag han var;  
paa sølvgraa isse han guldhjelm bar;  
om kjæmpekroppen en brynje blaa,  
besat med funklende stjerner, laa;  
og om de mægtige skuldre svinger  
to skrigende ravne de kulsorte vinger.

«Op, smed!» saa talte den sælsomme gjest,  
«tag hammer og tang og beslaa min hest;  
en sko er brukken; vær flink og rap!  
Det er alt sildigt; min tid er knap;  
før dagen rødmer i østerlide,  
jeg har vel hundrede mil at ride.»

Og smeden den vældige hammer svang,  
og jernet gnistred, og ambolten klang;  
snart var beslaaet den vældige hest;  
i sadlen svang sig den sælsomme gjest;  
men førend næste sol var nede,  
stod folkeslaget paa Braavallahede\*).

J. Schaldemose.

---

glavind, sverd.

## 91. Min moder.

*P. A. Jensen*

Hvem tog mig først i sin kjærlige arm  
 og lagde mig ømt til sin bløde barm  
 og læsked min tunge og holdt mig varm?

Min moder.

## II.

Hvem sad ved min vugge med smilende mund <sup>146</sup>  
 ved dag og ved nat, fra stund og til stund  
 og nynnede og lullede mig sødt i blund?

Min moder.

Og naar jeg laa søvnløs med brændende kind,  
 hvem vaagede hos mig med sorrigfuldt sind  
 og sukede i angst, til jeg slumrede ind?

Min moder.

Hvem foldede mine smaahænder i løn  
 og lærte mig bede min aftenbøn  
 med tak til Gud Fader og til Gud Søn?

Min moder.

Hvor er det lifligt at tænke paa,  
 hvor er det underligt at forstaa,  
 at du har kunnet elske mig saa,  
 min moder!

P. A. Jensen.

---

ros, hest. østerlide, den østlige led (side).

\*) Mellem kongerne Harald Hildetand og Sigurd Ring. Odin selv, paa sin ottefodede ganger, tog del i slaget, hvor den gamle, blinde Harald tilsidst faldt midt i en dyng af talløse faldne fiender. —

**92. Hvad man kan blive.**

Den klogeste kan blive gjek,  
 en gjek kan blive klog;  
 den feigeste kan blive kjæk,  
 den kjækkeste et drog.

En gammel mand kan blive barn,  
 et barn kan blive mand;  
 en helgen blive kan et skarn,  
 et skarn omvendes kan.

Den mand udi det høie hus  
 kan styrtes dybt i nød;  
 opbæres kan en Lazarus  
 i lykkens høie skjød.

Thi bryst dig kun saa maadelig,  
 ei mindste orm foragt!  
 selv denne hersker over dig, 147  
 naar du i muld er lagt.

Cl. Frimann.

**93. Barnets første sorg.**

*A. Munch*

Den lille Lotte tænkte paa alt og ingenting;  
 en sommerfugl hun svæved i solens guld omkring;  
 i sine gule lokker hun vaarens krone bar;  
 som hendes blik var sjælen saa lyseblaa og klar.

Hun kjælte for sin dukke, hun var sin dukke tro;  
 hun saa paa sine klæder og sine røde sko;  
 men over alle elskte hun dog en liden fugl,  
 som fader havde fanget paa sneen sidste jul.

Den sad og frøs ved vinduet i vinterkuld og vind  
og saa saa bønlig just i den varme stue ind;  
da strø'de fader korn ud og lokked den dermed  
og tog den ind i huset til pleie og til fred.

Men Lotte var lykkelig. Alene hun fik lov  
at pleie og at passe den lille gjest fra skov;  
hun bragte den sin føde, hun dyssed den i blund,  
snart lærte den at pikke af hendes røde mund.

Den kjendte hendes stemme og hendes lette gang  
og takked sin veninde med mangen lystig sang;  
tilsidst da sad den stille og traurig i sit bur:  
den hørte vaaren kalde fra grønne skovnatur.

Da slog den ud med vingen og vilde fly sin vei;  
men lille Lotte smilte — ak! hun forstod det ei;  
hun lukked buret sikkert, hun gav den vand og frø —  
men fuglen vil kun frihed; hvis ikke, maa den dø.

En morgen fløi hun tidlig til fuglen ud med mad  
og jubled høit paa veien og var saa sjæleglad;  
men da hun kom til buret, da glemte hun sin sang:  
den kjære fugl laa udstrakt paa bunden, stiv og lang.

Hun tog den ud forsigtig og kyssed den saa ømt;  
men den blev kold og livløs — det var ei blot paa skrømt —  
dens hoved sank tilbage, i øiet døden laa;  
da slap hun den forskrækket og stirred taus derpaa.

148

Og som hun stod der stille, hun blev saa underlig;  
for hendes klare øie en taage lagde sig;  
den søde barndomsrødme fra hendes kinder veg,  
og langsomt op til hjertet en dunkel smerte steg.

Hun kunde ikke vide, hvad denne smerte var;  
men sorg i hendes hjerte sin første rune skar  
og præged dybt sit billed i hendes bløde træk;  
nu fløi den ikke mer med den sidste taare væk.

Hun tænkte paa sin moder, men ei saa let som før,  
 og nye verdner dæmred bag sorgens sorte slør;  
 thi som et blik paa havet fra kystens mørke borg,  
 saa livets udsigt aabnes ved barnets første sorg.

A. Munch.

## 94. Kokosnødden.

148

*H. V. Kaalund*

En kokosnød  
 paa havet flød,  
 omtumlet vildt af voven.  
 Ved Asiens kyst  
 en storm ihøst  
 den rev fra kokosskoven.

«Ak!» — klaged den —  
 «hvor skal jeg hen?  
 Hvi blev min kjerne moden?  
 Blandt hval og hai  
 jeg kan jo ei  
 i dybet fæste roden.

Spildt er min kraft;  
 min sunde saft  
 ei kvæger ørknens arme.  
 Kold er din grav,  
 du store hav,  
 og jeg behøver varme.»

Men Herren lo;  
 han klæder jo  
 hver markens urt og lilje.  
 Det mindste frø  
 kan ikke dø,  
 naar det ei er hans vilje.

Bag havets rand,  
det vidste han,  
laa øen i det fjerne;  
med frugtbar grund,  
men uden lund  
den ventede paa en kjerne.

Og nødden drev 149  
til fjeldets rev  
med verdenshavets vove.  
Den fæstede rod,  
og øen stod  
snart dækt med kokosskove.

Hver skipper, som  
til øen kom,  
fandt den ei mere nøgen.  
Høit steg mod sky  
i palmers ly  
mod himlen aftenrøgen.

Hvert sandhedsord,  
udtalt paa jord,  
man kan ved nødden ligne.  
Det er et frø  
paa vilden sjø;  
men Gud det kan velsigne.

Som hist en kyst,  
maaske et bryst  
det kan i livet finde;  
og ved du vel,  
om ei en sjæl  
det kan for himlen vinde?

Saa tal det ud  
 og stol paa Gud!  
 Lad stormen det bortrive —  
 et palmetræ  
 til ly og læ  
 kan sandhedsordet blive.

H. V. Kaalund.

## 95. Faderens undervisning.

149

*A. Munch*

Den fader sidder ved fjordestrand  
 og lærer sin søn at blive en mand.

«Nu hør, min gut! Du er vokset fra barn,  
 kan mer end knytte mit fiskegarn.

Til næste fiske jeg tager dig med  
 at sætte det garn i havet ned.

Du skal se, det er lystigt at trække det op  
 med sild i hver maske som sølvvertop.

Du give dig ei for storm eller kuld,  
 ei heller, naar sjøen slaar baaden fuld.

Og er du paa fjorden hjemme, ret snart  
 jeg sender dig ud paa længere fart.

Du ved, det var altid skik her i nord,  
 at bondens søn over hav udfor.

150

Du hørte det af den krønikebog,  
 jeg læste i vinter ved arnekrog.

Og end staar der ry af den norske matros,  
 i fremmede land faar han penge og ros.

Min gaard er knap, dine brødre fler —  
enhver faar bryde sin vei, du ser.

Den ældste skal sidde paa odelsgrund;  
I andre maa færdes saa mangelund.

Jeg lærte jer alle en dont for liv:  
at tømre med øks, at snitte med kniv,

at fare med drift paa ski med stav,  
over ødefjeld, det snehvide hav.

Men du skal ud paa havet det blaa;  
derud staar din hu, det tidlig jeg saa.» —

Den unggut nikker, høit blusser hans kind —  
det har ingen nød! hans seil faar nok vind.

A. Munch.

## 96. Isfarten.

150

*E. Tegnér*

Kong Ring med sin dronning til gjestebud for,  
og isen ligger saa blank paa fjord.

«Tag ei over isen!» — den fremmede bad.  
«Den brister, og dybt er det kolde bad.»

«Ei konge drukner saa let,» kvad kong Ring,  
«den, som er ræd, kan gaa kysten omkring.»

Den fremmede syntes i hu saa mod;  
dog spændte han staalsko i hast paa fod.

151

Og skagler nu spændtes til sterken bov,  
og isen bølged for staalklædt hov.

«Stræk ud,» raabte kongen, «min traver god!  
Lad se, om du er af Sleipners blod!»

Over isen det gaar som en kastevind;  
ei agtes paa dronningens blege kind.

Men staalskoet gjest staar ei heller stil:  
han farer forbi dem, saa tidt han vil.

Han slaar mangelen rune i isens favn,  
og Ingeborg kjører henover sit navn.

Saa stormer de frem paa banen glat;  
men Ran, den falske, opvaagned brat.

Hun stødte et hul i sit sølvertag,  
og hest og slæde sank ned med brag.

Og blegere end blev Ingeborgs kind.  
Da kommer den gjest som en hvirvelvind.

Han bored staalsko i isen fast  
og greb saa i traverens man med hast.

Han bøied forover sin kjæmpekrop  
og rev med et ryk hest og slæde op.

Ring sagde: «Det tag kan jeg kalde stort;  
selv Fridtjov ei skulde det bedre gjort.»

Saa vendte de atter til kongsgaard om;  
den fremmede blev der, til vaaren kom.

E. Tegnér.

---

Sleipner, Odins hest. Ran, havets gudinde.

**97. Min norske vinter.***J. N. Bruun*

Min norske vinter er saa vakker;  
de hvide, snebedækte bakker,  
og grønne gran med pudret haar,  
og trofast is paa dybe vande,  
og engledragt paa nøgne strande —  
jeg bytter neppe med en vaar.

Nu dalens muntre sønner glider  
paa skier ned fra fjeldets sider,  
saa raskt som pil i luften fløi;  
nu let paa skøiter de sig svinger,  
nu kanefartens bjelder klinger,  
og øret dirrer af den støi.

Fra fjeldets gruber malmen kjøres,  
og mastetræ til stranden føres,  
og kulden selv gi'r farten liv,  
og sne paa fjelde veien baner  
for norske bondes karavaner;  
flid er min landsmands tidsfordriv.

Om alting fryser her i Norge,  
for venskabs varme tør jeg borge;  
thi der er ild i nordmands bryst.  
Kom, broder! kom, men uden kulde,  
hverandre indtil døden hulde!  
Syng venskabs skaal med mandig røst!

J. N. Bruun.

**98. Fædrelandssang.***B. Bjørnson*

Ja, vi elsker dette landet,  
som det stiger frem,  
furet, veirbidt over vandet  
med de tusend hjem;  
elsker, elsker det og tænker  
paa vor far og mor  
og den saganat, som sænker  
drømme paa vor jord.

Dette land har Harald berget  
med sin kjæmperad,  
dette land har Haakon verget,  
medens Øivind kvad;  
paa det landet Olav malte  
korset med sit blod,  
fra dets høie Sverre talte  
Roma midt imod.

Bønder sine økser brynte,  
hvor en hær drog frem;  
Tordenskjold langs kysten lynte,  
saa den lystes hjem.  
Kvinder selv stod op og strede,  
som de vare mænd;  
andre kunde bare græde;  
men det kom igjen!

153

Haarde tider har vi døiet,  
blev tilsidst forstødt;  
men i værste nød blaaøiet  
frihed blev os født.  
Det gav faderkraft at bære  
hungersnød og krig,  
det gav døden selv sin ære —  
og det gav forlig!

Vistnok var vi ikke mange;  
men vi strak dog til,  
da vi prøvtes nogle gange,  
og det stod paa spil;  
thi vi heller landet brændte,  
end det kom i fald;  
husker bare, hvad som hændte  
ned paa Fredrikshald!

Fienden sit vaaben kasted,  
op visiret for,  
vi med undren mod ham hastede;  
thi han var vor bror.  
Drevne frem paa stand af skammen  
gik vi sønderpaa;  
nu vi staar tre brødre sammen  
og skal saadan staa!

Norske mand i hus og hytte,  
tak din store Gud!  
Landet vilde han beskytte,  
skjønt det mørkt saa ud.  
Alt, hvad fædrene har kjæmpet,  
mødrene har grædt,  
har den Herre stille lempet,  
saa vi vandt vor ret!

Ja, vi elsker dette landet,  
som det stiger frem,  
furet, veirbidt over vandet  
med de tusend hjem.  
Og som fædres kamp har hævet  
det af nød til seir,  
ogsaa vi, naar det blir krævet,  
for dets fred slaar leir!

B. Bjørnson.

### 99. Den norske fisker.

153

Ondt ofte lider den fiskermand,  
som ud maa fare, før hanen galer,  
al dagen plaske i kolde vand,  
paa hjem ei tænke, før solen daler,  
i vaade trøie,  
snedrev i øie —  
o, sad I der, I guldklædte høie!  
I andet fandt.

Dog snart gaar dagen, og alting let,  
naar drotten ramler, og lod ei stanser,  
og kniv ei hviler paa maddingbret,  
og fisken opefter snoren danser.  
Da spares arme  
at bankes varme,  
madkisten glemmer de tomme tarme,  
som skrege før.

154

Saa mangt nu tænker den fisker paa;  
 mangt med sig selv han nu monne snakke:  
 Iaar skal jorddrot mig lade staa,  
 iaar ei kastes jeg nedfor bakke.  
 Det har ei fare,  
 nu faar jeg vare,  
 iaar skal fogden min gryde spare  
 for skat og told.

God hustru hjemme ser ud igjen;  
 det kvelder tidlig, og kold er stuen;  
 i krogen sætter hun røkken hen,  
 i asken rager, gjør ild paa gruen.  
 Tung op fra stranden  
 ind stamper manden;  
 tre vaade trøier, en efter anden,  
 han slænger hen.

Cl. Frimann.

## 100. Dyre Vaa.

154

*J. S. Welhaven*

Den gjeveste bonde i Vinje gjeld  
 var Dyre fra Vaa at nævne.  
 Han var saa sikker og stø som et fjeld  
 og eiede tolv mands evne.  
 Hans grander sagde saa stort et ord:  
 „Du turde vel prøve en leg, som Tor,  
 med trold og med berguhyre?“  
 „Ja, om det var mørkt,“ sagde Dyre.

Saa skulde det hænde, at Dyre Vaa  
sad lunt i julekvelds-gilde.  
Mens øllet gik rundt, og natten faldt paa,  
de drukke saa meget, de vilde.  
Med et blev der tyst i det lystige lag;  
der hørtes fra fjeldet et grueligt brag  
og et brøl som af hundrede tyre.  
„Nu er det vel mørkt,“ sagde Dyre.

Og Dyre gik fluks til Totak-vand  
og løste sin baad behændig;  
men da han kom nær til den anden strand,  
det raabte ham an ubændig:  
„Hvem er det, som pusler i tjernet nu?“ —  
„Det er nok Dyre fra Vaa! — End du,  
der rusler i urer og myre,  
saa mørkt som det er?“ spurgte Dyre.

„Jeg er fra Aashaug og skal afsted  
til Glomshaug-møerne mine;  
læg hid til stranden og tag mig med  
og brug saa kræfterne dine!“  
„Ja, let dig først,“ gav Dyre til svar,  
„for prammen er klein, og jeg tænker, du har  
en krop som de sværeste fyre,  
og husk, det er mørkt!“ sagde Dyre.

Saa skrumpede troldet sig dygtig ind  
og sad som en dverg paa tilje;  
men da fik Dyre et andet sind  
og meldte paa stand sin vilje:  
„Aa, syn mig nu, hvad rise du er!“  
Men troldet brummede studs og tver:  
„Nei stop, den lyst faar du styre!“ —  
„Ja, mørkt er det og,“ sagde Dyre.

Men troldet gjorde sig blid om lidt  
 og sagde ved fartens ende:  
 „Jeg lægger et merke i trauget dit,  
 hvoraf du mit maal kan kjende.  
 Se vel under toften, naar det er dag,  
 og tag, hvad du finder, for din umag;  
 det er din færgemandshyre!”  
 „For nu er det mørkt,” sagde Dyre.

156

Det var en vantefinger af uld,  
 der laa under Dyres tofte;  
 med fire skjepper den maalttes fuld,  
 og Dyre har maalt den ofte.  
 Da blev det for alvor et stadigt ord,  
 at Dyre var karl for at gaa, som Tor,  
 mod trold og mod bjerguhyre.  
 „Helst naar det er mørkt,” tænkte Dyre.

J. S. Welhaven.

---

 drotten, en rulle, paa hvilken fiskesnøret løber.

## 101. Raad for uraad.

156

*J. S. Welhaven*

Gudmund Torsen Storebingen,  
 han var gjev i et og alt;  
 smal om livet, bred om bringen,  
 fast paa taa, hvor andre faldt;  
 glad og let, men arm paa gods;  
 derfor var han flink tilfods;  
 flink med skreppen paa sin nakke  
 baade op og ned ad bakke.

Knut Labeit i Viумаasen  
 var en tver og uglad mand;  
 men han havde fæ i baasen,  
 sølv i skab og fulde spand.  
 Knud var baade grim og gram,  
 skak i vekst og hoftelam;  
 derfor drog den rige styggen  
 helst ivei paa hesteryggen.

Ingeborg i Fagerlien,  
 bedre terne saa du ei;  
 gik hun først paa sæterstien,  
 blev den snart en alfarvei.  
 Bygdens unge karleflok  
 drog til sæters flittig nok;  
 men hun saa, hun ænsed ingen  
 uden Gudmund Storebingen.

Det gik hen til ud paa høsten;  
 sæterhytten stod forladt;  
 da blev Gudmund reiselysten,  
 og saa tog han skreppen fat.  
 Mens han drog paa salg og  
     kjøb,  
 Gudmund fra sin lykke løb.  
 Knud Labeit, hvis fart var liden,  
 passede desbedre tiden.

Saa kom Gudmund hjem forsilde;  
 thi hans hjertenskjær var brud,  
 tvungen, skjønt hun bar sig ilde,  
 solgt for sølv til rige Knud.  
 Gudmund sagde: „Stans din  
     graad;  
 vent, der findes vel et raad,  
 raad for uraad, om ei førend  
 du skal ind ad kirkedøren.“

Det blev vaar i alle dale;  
elven steg og løvet sprang;  
da begyndte Knud at prale  
med den fest, han fik igang.  
Der blev brygget, der blev bagt,  
der var nok af stads og pragt;  
vidt omkring drog efter gjester  
spillemand og kjøgemester.

Mellem Fagerliens birke  
og det stride elvedrag  
red i brudefærd til kirke  
Knud Labeit paa pinsedag.  
Foran spillemanden drog;  
saa kom bruden med sit tog;  
først bag den, der slog paa  
tromme,  
saa man Knud med følge komme.

Men i skjul af grønne grene,  
ved den samme kirkesti,  
Gudmund Torsen gik alene,  
just da færden kom forbi.  
Snildt han passed sine skridt,  
saa han fulgte brudens ridt,  
og da var der intet uden  
krattet mellem ham og bruden.

Saadan gik det frem til næsset,  
der, hvor elven bøied af;  
her stod flommen over græsset  
op til sti og gjerdestav.  
Kirken laa saa nær derved  
over paa den anden bred;  
men af bro der var ei andet  
end en stump, som drev i vandet.

„Tør der nogen vade over?“  
raabte i sin vaande Knud;  
„den, der prøver det, jeg lover  
Viimaasens bedste stud!“  
Men de svarede med spot:  
„Rige Knud, du lover godt —  
vade over, det kan ingen.“  
— „Jo, jeg kan,“ sa’ Storebingen.

Og i tummelen og larmen  
frem til bruden trængte han;  
løfted hende høit paa armen,  
sprang saa i det stride vand.  
Elven om hans hofte stod;  
men han stemmed sig imod,  
og man saa ham opret skride  
over til den anden side.

Da han stod paa kirkevolden,  
jubled store der og smaa.  
I hans arm sad hel og holden  
bruden med sin krone paa.  
Knud Labeit forsøgte ei  
Gudmunds nye kirkevei;  
ingen af hans bryllupsfæller  
bar ham over elven heller.

Folk paa dette kirkestævne  
loved og besvore det,  
at hver mand med al sin evne  
skulde staa paa Gudmunds ret.  
Prest og klokker ligedan  
loved ham at holde stand;  
Knud blev snart saa spag tilmode,  
at han gav sig med det gode.

Og man har i disse egne  
 fra den tid et mundheld havt,  
 som i korthed kan betegne 158  
 Gudmund Storebingens kraft.  
 Er et arbeid tungt og slemt,  
 har man straks den faste skjemt,  
 naar man just faar bugt med  
 tingen:  
 „Jo, jeg kan,“ sa' Storebingen.

J. S. Welhaven.

## 102. TRYSIL-KNUD.

158

### I.

Ved østerdalske skiløberkor  
 der hørtas engang saa stort et ord  
 om Trysil-Knud, som stod paa ski  
 i Bratbergkampen og Glommeli.

Ved præmieløb og ved eksercis  
 da var det Knud, som vandt første pris.  
 Han gik i spidsen, hvorhelst det gjaldt,  
 og stod, hvor ellers den bedste faldt.

Den svære bakke, man saa sig ud,  
 var dog for liden for Trysil-Knud;  
 han midt i bakken fik gjort et hop;  
 derunder stilledes tolv mand op.

Og Knud fløi over, mens hurra lød,  
 idet han muntert en salve skjød.  
 Det var et sprang, som var værdt et ord  
 selv inden dette skiløberkor.

Og vidt og bredt man hans ry fornam;  
det blev en hæder at ligne ham.  
Og skal en skiløber merkes ud,  
man endnu kalder ham „gut som Knud.“

## II.

Hr. Ole Kynsberg en travet holdt;  
af den han var ikke lidet stolt.  
Tolv mil til byen paa samme dag  
med den for slæden var ingen sag.

En saadan tur har hr. Ole for,  
og hest og slæde for døren staar.  
Da kommer Knud paa sine ski  
og letter paa huen og vil forbi.

159

Men Ole hilser: „Goddag, min ven!  
Saa tidlig ude! hvor skal du hen?“  
„Til byen agter jeg mig til kveld.“  
„Saa?“ siger Ole, „det gjør jeg selv.

Kan du mig følge til Minnesund,  
da skal du eie din gaard og grund;  
og kan du følge mig rat til by,  
jeg bygger tilmed din vaaning ny.“

Han drog af gaarde; han for i mag  
som den, der sikker er i sin sag.  
Hvor Knud blev af, det merked man ei;  
han havde stedse sin egen vei.

Da Ole stansed ved Minnesund,  
— „Knud var just reist for en liden stund.“  
Da Ole drog over Akerselv,  
da mødte Trysil-Knud ham selv.

„Velkommen efter!“ han mælte tørt.  
 „Du har nok ganske forsvarlig kjørt.  
 Jeg er nu, ser du, paa veien hjem.  
 Jeg skal vel bringe din hilsen frem?“

Saa ordet gik om Trysil-Knud.  
 Han tog ei gaarden, men reiste ud.  
 Man tror, han beiled og afslag fik,  
 og ingen vidste, hvorhen han gik.

### III.

Paa Bergensleden, ei langt fra strand,  
 der er en gaard, heder Vigeland.  
 Der var forsamlet et muntert lag  
 til brudegilde en vinterdag.

Man saa en fisker at staa mod strand  
 og tage veien mod Vigeland.  
 Og lagets ungdom paafærde var  
 at holde fiskeren godt for nar.

160

„Kom her, du stril! skal du faa se  
 en farkost, gjort til seilads i sne!“  
 Det var det kløgtige drilleri,  
 idet man viste ham et par ski.

„Aa nei! det skulde dog være rart  
 at prøve engang en saadan fart!  
 Mon en af eder mig vise vil,  
 hvordan seiladsen i sne gaar til?“

Og man forklared ham: „Stil dig saa  
 og lad det ret ned ad bakken gaa!  
 Men først tag farkosten med dig op  
 paa hin den høieste, runde top!“

Og strilen rolig tog stav og ski  
og vandred op ad den bratte li.  
Det var en marsch, som var ganske drøi;  
thi lien var baade brat og høi.

Han gik med skierne under arm.  
Man saa, at marschen ham gjorde varm;  
thi snart han lettede huen af,  
lod den tilbage paa sin stav.

Saa steg han videre lige op;  
det var en svare ihærdig krop!  
Dog kosted nok det hans varme sved;  
thi nu han kastede trøien med.

Og opad, opad foruden rast;  
han høiden vandt med utrolig hast.  
Nu kasted vesten han og tilsidst  
og hængte den paa en furukvist.

Men endnu høiere op han gik,  
og han blev liden for alles blik.  
Tilsidst man saa, han var kommen op;  
han kunde øines paa nutens top.

161

Og alle mente, det var en spas  
at se paa strilens sneseilads.  
„Han faldt nok snart — og det var vel;  
thi ellers slog han sig plat ihjel.“

Se, nu han kommer og det med fart!  
Han faldt dog ikke saa ganske snart.  
Vel tidt han skjultes bag sneens sky,  
men straks skjød frem som en pil paany.

Og just som farten var allerbedst,  
han tog af kvisten igjen sin vest  
og trak den paa, som sig hør og bør;  
— han havde prøvet seiladsen før.

Og da han kom, hvor trøien laa,  
han tog den op og trak den paa.  
Og farten øgtes; det gik som lyn  
for de forbausede karles syn.

Saa tog han staven og huen svang  
og hilste selskabet nok en gang  
og styred lige mod baaden ned  
og skjød fra land og drog afsted.

Man stod og stirred; man vide vil,  
at det gik ikke saa rigtig til.  
Og nogle mente, han var et trold,  
og kasted efter ham ild og staal.

Saa fandt i sporet man noget sort;  
det blev forsigtig til bytte gjort.  
Og det var troldets halseklud;  
paa den stod indsyet „Trysil-Knud.“

Bernt Lund.

## II

### 103. En vise om Hellig-Olav.

162

*J. S. Welhaven*

Hellig-Olav stod ved fjorden med sin hær;  
pinsefesten var forhaanden;  
alskens løv og blomster artede sig der  
fagert under Folgefonden.  
Kongens drage laa og speiled sig ved strand;  
bispen stod med korset paa den hvide sand;  
kongens kjæmperad / laa paa knæ og bad,  
og der gik dem lyn i aanden.

Hellig-Olavs aasyn skinned som en sol,  
klar sad kronen ham om panden;  
mens han knæled, laa hans rige purpurkjol  
som et teppe over sanden.

Her han vilde atter i en stakket frist  
bygge kirke til den sterke Herre Krist;  
alt paa pinsedag / skulde fra dens tag  
korset lyse over stranden.

Og da verket nu var helliget med bøn,  
mured hver en kjæmpe trolig;  
men i fjeldet lød der underlige drøn;  
dvergeslegten blev urolig.  
Høit fra uren rulled grus og kampesten,  
og fra lien kom der rod og bul og gren;  
ilde saa det ud / for kong Olavs gud;  
ilde freded man hans bolig.

Hellig-Olav med sit luerøde skjeg  
kyssed hjaltet paa sin klinge,  
og han holdt det høit mod dvergehallens væg,  
og han korsede sin bringe.  
Se, da rulled alle stene ned i mag,  
og de føied sig til muren, lag ved lag,  
og hver stok, der sprang, / blev en bjelke lang;  
øksebruget var kun ringe.

O, hvor gram blev da den travle dvergeflok,  
fjorden skalv ved deres mæle;  
og de stødte til en vældig klippeblok  
med de kobbersko'de hæle.

163

Hellig-Olav mæled da et lystigt ord:  
„Se, der kommer dvergen med vort alterbord!“  
Stenen dumped ned / just paa rette sted,  
der, hvor kongen pleied knæle.

Snart var kirken med sit skifferdække takt.  
Klar den stod paa pinsedagen;  
og i koret var paa alterstenen lagt  
gyldenstykke og skarlagen.  
Bispen stod i bønne bøiet over den;  
kongen gik til offers did med sine mænd;  
altervinen klar, / guld og farvet glar  
bragte han iland fra dragen.

Kirken stod ved strand i mange hundred aar;  
nu er dog dens mur forsvunden;  
men til Olavs ros endnu blandt løvet staaer  
alterbordet over grunden.  
Moseteppet hviler nu paa stenen graa,  
abildtræet strør sin hvide blomst derpaa,  
og fra birkens top / stemmer fuglen op  
pinsesalmerne i lunden.

Mangen sommerkveld, naar i den dunkle fjord  
triller dug fra grønne blade,  
vies dog kong Olavs faste alterbord  
atter til et helligt stade.  
Dalens søn har der et stævne med sin brud,  
og de veksler ringe der for Olavs gud,  
og de knæler ned / trygt, med haab og fred  
og i sommerdrømme glade.

Derfor kan kong Olavs minderige ry  
ingensinde gaa tilgrunde;  
med hver dalens slegt det hæver sig paany  
fagert fra de friske munde.  
Hellig-Olav med sit hjerterøde skjold  
dækker klippen, hvor den kneiser mørk og gold,  
og hans saga gaar / gjennem Norges vaar, 164  
sødt som fuglesang i lunde.

J. S. Welhaven.

---

takt, tækket. gyldenstykke, tøj, indvirket med guld.

## 104. Sang for Sverige.

164

*A. Munch*

Se hist ved Østresaltets vove  
det underfulde sagaland!  
med sjøer blaa, med dunkle skove,  
med deilig mø, med kraftig mand!  
Der lever sang paa folkets munde,  
der klinger fuldt det gamle sprog,  
der skrider gjennem mindets lunde  
de store fædres lange tog.

Vidt lyser de med sverd, med krone,  
de Karlens, de Gustavers rad; —  
hvor saadan hæder kunde tone,  
der skyder egen atter blad.  
Af Sveas grund, den dybe, gamle,  
med duft Linnæa blomstrer frem —  
og skalde, vismænd, rigt sig samle  
paa ættehøi ved Odins hjem.

Vort tvillingland! Du Norge ligner!  
Vi hilser dig med broderhaand;  
os begge nu jo kjærlig signer  
den samme, milde herskeraand!  
Brudt er de mørke tiders skranke,  
vor halvø Kjølen sonder ei:  
fra Vesterhav til øst har tanke,  
har fod, har hjerte aaben vei!

A. Munch.

---

Der skyder egen atter blad — en krone af egeløv var i oldtiden belønning for en borgerdaad.  
— Linnæa, opkaldt efter den berømte svenske naturforsker Linné.

**105. Mit fødeland.***A. Munch*

Hvor i verden jeg gaar, om i syd, om i vest,  
det er dog ei min hjemlige strand;  
thi det fjeld, som jeg saa i min barndom, er bedst;  
jeg er stolt af mit fædreland.

Ei fordi der er pragt i den vilde natur,  
ei for klippens den ensomme gru;  
ei fordi der er gjenklang af oldtidens lur  
mellem fjeldenes vægge endnu.

Thi det lader vel skjønt, naar den skinnende bræ  
staar mod himlen i aftenens glød —  
der er deilig i birkenes lysgrønne læ,  
ak! men al denne skjønhed er død.

Og jeg elsker vel høit vore fædres bedrift,  
og hvert sagn driver blod i min kind,  
dog jeg ser kun dets kraft end i sten og i skrift;  
den er stor; men den er ikke min.

O! men folket, som lever med mig paa en dag,  
det er mit, er mit fødelands lyst —  
og naturen er skjøn kun ved hjerternes slag,  
som en blomst paa den elskedes bryst.

Høit paa himlen i nord har der tændt sig en sol;  
frihed luer i mændenes barm.  
Lad det storme' da kun om vor islagte pol:  
her vi eier en kraft, som er varm.

Der er haab i det fri, i det dristige blik,  
der er magt i det levende ord;  
i vort modersmaal er der en kvægende drik,  
og i hjemmet alene den gror.

Ofte synger en fugl om den deilige frugt  
fjernt i syd over bølgenes vei.

Ak, hans stemme er sød, og han lover saa smukt — 166  
o! men tro ham, o tro ham dog ei!

Thi jeg kjender ham godt, jeg har sværmet og drømt,  
jeg har flygtet med ham mangel nat!  
Men der kaldte dog altid en stemme saa ømt  
fra det hjem, som jeg havde forladt.

Har du hjerte dertil, prøv at gaa, prøv at gaa  
for dig selv i det fremmede land!  
O! hvor snart vil da taaren i øiet dig staa  
for det hjem, som ei glemme du kan.

Du vil savne den jord, hvor din moder har grædt,  
hvor som barn du i skogene sang.  
I det land, hvor din fader til jorden er stedt,  
vil du længes at hvile engang.

Hvor i verden du gaar, om i syd, om i vest,  
det er dog ei din hjemlige strand;  
thi det fjeld, som du saa i din barndom, er bedst,  
og dit liv er dit fædreneland.

A. Munch.

## 106. Gamle Norge.

166

*B. Bjørnson*

Der ligger et land mod den evige sne;  
i revnerne kun er der vaarliv at se;  
men havet gaar til med historiedøn,  
og elsket er landet som mor af søn.

Hun tog os i fanget, dengang vi var smaa,  
 og gav os sin saga med billeder paa.  
 Vi læste, saa øiet blev stort og vaadt;  
 da smilte den gamle og nikked bløt.

Vi sprang ned til fjorden; vi stirrede mod  
 den askegraa bauta, hvor gammel den stod;  
 hun stod der, den ældre, sa' ingenting;  
 men stensatte hauger laa rundt i ring.

Hun tog os ved haanden, og følge hun gav  
 bort derfra til kirken saa stille og lav,  
 hvor fædrene ydmygt har bøiet knæ,  
 og mildelig hun sagde: gjør I som de!

167

Hun strødde sin sne over fjeldbratte li,  
 bød saa sine gutter at staa den paa ski.  
 Hun knuste med stormhaand det Nordhavs speil,  
 bød saa sine gutter at heise seil.

Hun satte de vakreste jenter i rad,  
 at følge vor idræt med smil og med kvad,  
 og selv sad hun høit i sin sagastol  
 og maaneskinskaaben op under pol.

Da lød der et fremad! et fremad endnu!  
 tilbage blir vist hverken jeg eller du!  
 Da klappede jenterne; Norge lo,  
 og hver af os blev da saa god som to.

Da lød der et fremad, et fremad endnu  
 paa fædrenemaal og med fædrenehu.  
 For frihed, for norskhed, for Norge hurra!  
 Og fjeldene selv raaber langt hurra.

Da løsned begeistringens rullende fonn,  
 da døbt vi af hendes mægtige aand,  
 da stod over fjeldet et syn i glød,  
 som siden os maner indtil vor død.

B. Bjørnson.

**107. Birkebeinssang.**

167

Melken sød at drikke,  
sirupskrukken slikke  
var ei nordmands vis;  
drikke elv og kolde vande,  
drikke drik, som varmed pande,  
det var nordmands vis.

Sukkerklump at smelte,  
mandeldeig at elte  
var ei nordmands vis;  
faareribber, bukkerygge,  
speget okselaar at tygge,  
det var nordmands vis.

Svøbe sig i silke,  
kniplingstraad at pilke  
var ei nordmands vis;  
bast til baand at sammentvinde,  
birkebark om ben at binde,  
det var nordmands vis.

168

Under dun at varme  
fine, bløde arme  
var ei nordmands vis;  
bruge sten til hovedpude,  
naar han var i marken ude,  
det var nordmands vis.

Ja og haand at give  
 og ei tro at blive  
 var ei nordmands vis;  
 hjerte frem med haand at bære,  
 ven og konge tro at være,  
 det var nordmands vis.

Cl. Frimann.

### 108. Moderkjærlighed.

168

Moderkjærlighed er stor;  
 ingen kan den maale;  
 modersorgen fattes ord  
 for, hvad den kan taale.

### 109. Fædrelandet.

168

*M. B. Landstad*

Fred og frihed Norge eier,  
 er paa Herrens ord ei arm.  
 Længsel efter lysets seier  
 blusse i hver nordmands barm!  
 I hvert trofast hjerte ned  
 ordet sænke trøst og fred!  
 Norge over vore grave  
 blomstre som en Herrens have!

M. B. Landstad.

Gratis.